

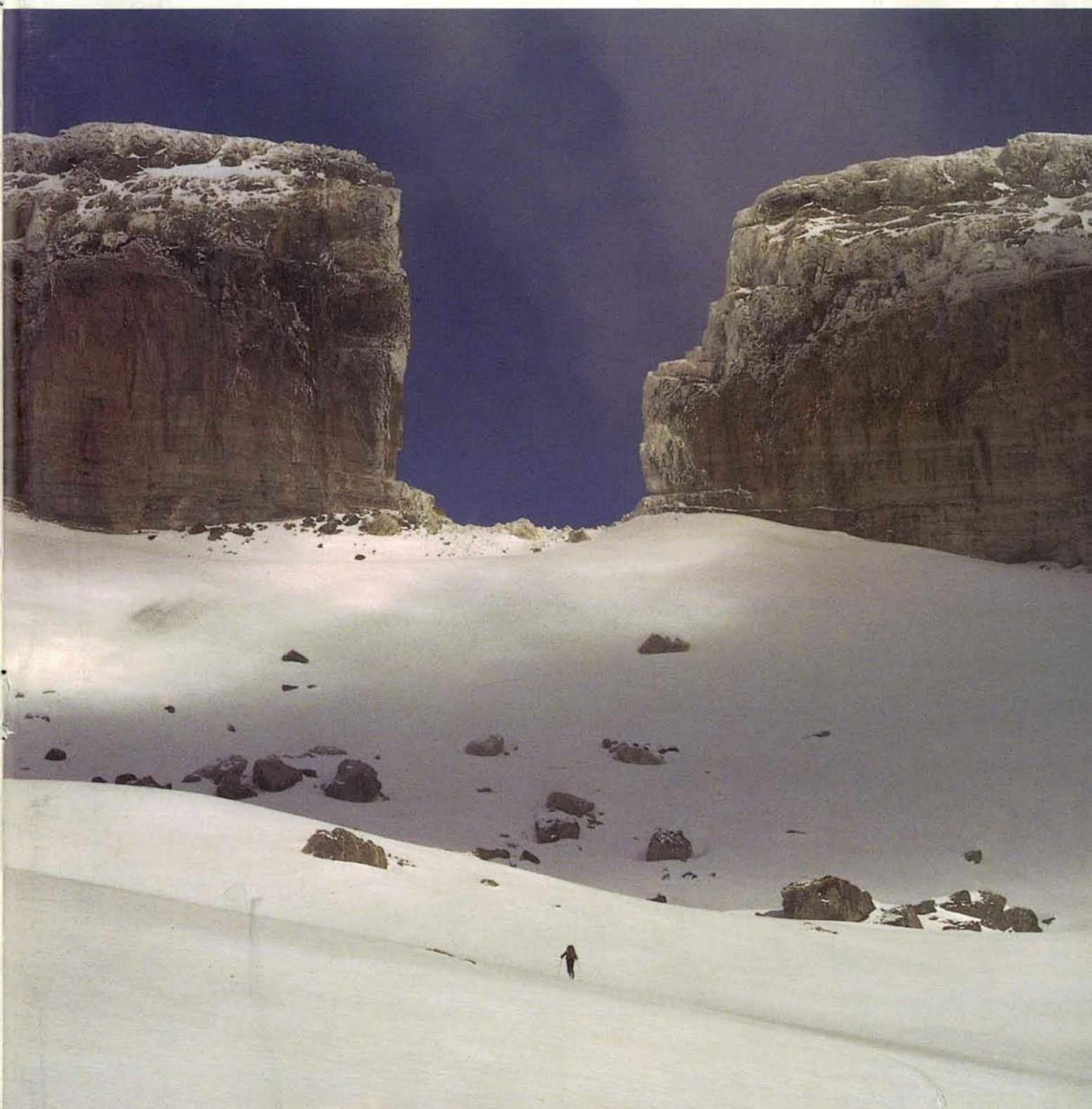
Núm. 828

ABRIL 2000

650 ptes.

MUNTANYA

A/s seus peus
**calçat
infantil**

- BALMES
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'utilitat pública

Any CXXIV, Vol. 103, Núm. 828, abril 2000

Redacció, administració i publicitat:

Paradís, 10 pral. 08002 Barcelona, tel.
93-315 23 11, fax 93-315 14 08,
adreça electrònica: cec@cec-centre.org

Director: Josep Nuet i Badia,

adreça electrònica: nuet@retemail.es

Secretari: Joaquim Bordons

Consell de redacció: Francesc Beato,
Joaquim Bordons, Francesc X. Gregori,
Josep M. Panareda, Miquel Rafa,
Josep M. Sala

Corrector lingüístic:

Eulàlia Nuet i Badia

Cartògraf i dibuixant:

Armand Ballart

Dissenyador i maquetador:

Josep Nuet i Badia

Publicitat: Adolf Garcia, Exclusives
Publicitàries, tel. i fax. 93-237 95 01

Fotocomposició: PC Gràfic,

adreça electrònica: pcgrafic@arrakis.es

Fotomecànica: T4 Sorrosal, SA.

Impressió: IMGESA, Alarcón, 138.
08930 Sant Adrià de Besòs

Dipòsit legal: B. 545 - 1958

ISSN: 0212 - 2111

Preu d'aquest exemplar: 650 ptes.

(IVA inclòs)

Preu de la subscripció anual: 3.400 ptes.

(IVA inclòs) (sis exemplars).

A l'estranger: 4.900 ptes.

Comanda de números endarrerits a
la redacció de la revista.

La revista MUNTANYA és membre de

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

Els articles publicats a MUNTANYA
expressen l'opinió dels seus autors.
La revista MUNTANYA, editada pel Centre
Excursionista de Catalunya es publica
sense cap finalitat lucrativa.

El copyright dels articles, tant de la part
literària com de les il·lustracions, és
propietat dels autors respectius. Per tant,
és absolutament prohibit la reproducció
total o parcial, per qualsevol sistema, dels
articles de la revista MUNTANYA sense
permís escrit dels propietaris del copyright.

Portada:

La Brecha de Roldán, pujant des de Sarradets,
Fotografia: Francesc Xavier Gregori i Pons

Editorial:

El massís de Beret 46

Dona i excursionisme, i 2,
per Francesc Roma i Casanovas 47

Dòlmens d'altura.

Itinerari arqueològic al Pirineu d'Osca,
per Lluís Vidal i Vilaró i Carme Vila i Orriols 53

En BTT per la comarca de l'Urgell,
per Joan M. Vives i Teixidó 56

Pel Pirineu aragonès amb esquís: Ordesa, Sarradets,
per Francesc Xavier Gregori i Pons 61

La vegetació de Prat de Cadí: les tarteres i les roques,
per Romà Rigol i Valentí González 65

Hidden Peak: un munt de sensacions,
per Ester Sabadell i Simó 70

Expedició Zambon al Gasherbrum II,
per Mariona Orfila 73

El Certamen Internacional de Vídeo Amateur
sobre el Museu Olímpic de Lausana,
per Artur Peix 78

Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart 81

Notícies & crònica alpina,
espai a cura del CADE,
a càrrec de Daniel Brugaroles i Joan Maria Vendrell 83

Notícies, llibres & mapes 85

Normes de publicació de MUNTANYA

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin inèdits i escrits correctament en català, en suport magnètic (disquet) amb indicació del programa i versió o en el seu defecte a màquina. Se'n presentarà una còpia en paper a doble espai en fulls de mida DIN A4, deixant uns marges d'un parell de centímetres.

Els articles, d'un màxim de sis fulls, negociables, aniran encapçalats pel títol que l'autor proposa i portaran a continuació el nom dels autors. No portaran notes a peu de pàgina.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits

d'un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu el subratllat en els textos que vulgueu publicar. Tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents en els arxius informàtics.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc, també els podeu aportar en format digital (disquet), preferiblement fets en Corel Draw o Illustrator.

Les fotografies, en nombre de sis a dotze per article, en diapositives, còpies de paper color o blanc i negre brillant, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

El massís de Beret

El Centre Excursionista de Catalunya, amb totes les limitacions que els seus recursos imposen, vol ajudar a avançar en el projecte de protecció del massís de Beret amb la mateixa coherència que el va portar a ser impulsor i coautor, juntament amb DEPANA, de la «Proposta de protecció de la vall de Montgarri, el massís de Beret i la mata de València», publicat a les pàgines d'aquesta revista el mes d'abril passat.

No és fàcil adoptar posicions moderades i conciliadores en temes amb moltes implicacions a llarg termini, i amb col·lectius situats als extrems oposats de la qüestió.

Sobre la protecció d'espais naturals, el Centre Excursionista de Catalunya pretén fer aportacions positives i rigoroses des d'una posició seriosa, centrada i constructiva, cosa que equival a ser moderats en els plantejaments, que no vol dir de cap manera que siguem moderadament defensors de la nostra natura.

Volem que quedi clar que, per tradició i per convenciment, des del Centre defensem i defensarem el patrimoni natural de Catalunya, patrimoni que inclou, per a nosaltres, tot l'hàbitat d'aquest patrimoni, incloent-hi l'hàbitat humà, que cal posar en un lloc preferent dintre de

les prioritats que es plantejgin.

El massís de Beret és una part de Catalunya i dels Pirineus que cal protegir. Encara més: volem que s'arribi a qualificar com a parc nacional.

La nostra aportació, feta amb l'estil propi que sempre ens ha caracteritzat, és coherent amb els objectius de protecció de la natura que formen part dels nostres estatuts.

Si l'objectiu final és arribar a crear un cos legal que atorgui al massís de Beret el rang de zona protegida, estructurant un àmbit de característiques semblants al del parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici, és imprescindible que els pobles afectats pel projecte s'hi integrin positivament, que hi facin les seves aportacions.

Des de Barcelona, des dels centres d'elaboració i de decisió dels continguts normatius, és difícil crear el clima de confiança necessari per a incorporar la gent afectada (i recelosa) al projecte. Hi ha mostres d'inexperiències anteriors, no tant en els continguts com en la forma en què es van endegar, que justifiquen la situació.

El rol de la Generalitat de Catalunya en tot aquest procés és decisiu. Mentre hi hagi indeterminació a manifestar-se clarament sobre l'abast de

la seva intervenció, no serà possible establir una base per a dialogar. Amb una definició clara dels límits i contingut de la proposta, les parts podran treballar i fer camí. Sense un marc de referència, ni que sigui com a hipòtesi, el tema queda obert per a totes les posicions i suposicions.

Volem un massís de Beret sencer, respectat i protegit, però també volem la integració dels pobles del voltant en el projecte, de les seves persones i del que tot plegat representa per a Catalunya. Volem que s'apliquin criteris de sostenibilitat a la permanència dels pobles de muntanya en els seus territoris.

Volem que els nostres excursionistes, quan recorrin les muntanyes, se sentin a prop de la gent que hi viu i en viu, i que aquesta gent vegi els excursionistes com a aliats seus en la seva voluntat de millora. Hi ha una responsabilitat compartida en el fet que això arribi a ser així, i això vol dir que totes les parts hi han de posar la part de flexibilitat corresponent.

El que es faci a Beret serà un model a seguir per a altres opcions de protecció d'àmbits naturals, el del parc de l'Alt Pirineu n'és un altre, que les institucions aniran posant, ben segur, sobre la taula.

Dona i excursionisme, i 2

Francesc Roma i Casanovas

Segona part d'aquesta «passejada» per la literatura excursionista que pretén demostrar que la dona, els anys vint i trenta, s'acosta a la natura amb una mirada diferent i que n'ofereix una primera aproximació.

En la primera part d'aquest article vam donar quatre detalls sobre el primer excursionisme femení a Catalunya i vam estudiar més a fons la literatura de muntanya publicada dins del butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. L'anàlisi de la literatura continguda dins d'aquest butlletí va permetre plantejar la possibilitat d'una mirada vers la natura diferent per part de la dona. Al final vam concloure que aquesta nova mirada va ser minoritària. Ara bé, més enllà del Centre Excursionista de Catalunya, en aquelles entitats en què les dones eren més presents, hi escriven més o/i d'una manera diferent?

Per contestar aquestes preguntes hem repassat també els butlletins del Centre Excursionista Minerva (1922-1936), de l'Agrupació Excursionista Júpiter (1922-1931), de l'Agrupació Excursionista Catalunya (1920-1937) i del Club Femení i d'Esports de Barcelona (1930-1936). Si hem triat aquestes entitats ha estat perquè ens ha semblat que havien de ser els centres en els quals fóra més probable de trobar escrits de literatura excursionista fets per dones.

L'Agrupació Excursionista Catalunya

Pel que fa a l'Agrupació Excursionista Catalunya, la producció muntanyenca femenina tampoc no hi és gaire present, ni qualitativament ni quantitativament: no-més hem pogut trobar quatre articles que responguin a aquest patró en un total de disset anys en què es publicà el seu butlletí (d'una manera més o menys regular).

També en l'aspecte qualitatiu el paper de la dona hi fou molt secundari, gairebé decoratiu, perquè encara el 1929 s'escrivia que: «ens plauria veure acabar el concepte que es té de que la dona "és sols per a donar relleu i nota de color en un aplec"» (Anònim, 1929). L'article d'on s'ha extret aquesta citació és una crida perquè les dones, dins de l'entitat, facin excursions, no tan sols les anomenades femenines o familiars, sinó de tot tipus. Es tracta de la resposta d'un sector de l'Agrupació a un article publicat en el periòdic *Excursionisme* en què s'afirmava que les dones n'havien estat menys practicants per qüestions morals, pel «què diran?».

En aquell moment, davant l'entrada de diverses dones a l'entitat, es decideix que no es formarà una secció femenina dins de l'Agrupació sinó que es prefereix «considerar [les dones] com un de nosaltres mateixos» és a dir, integrar-les (Programa dels mesos de març i abril de 1929 de l'A. E. Catalunya). Les dones, doncs, continuaran participant en les sortides familiars, però en aquest cas semblaria que es confirma la nostra idea que hi eren per a fer bonic: «D'un temps ençà diverses son les sortides d'aquesta mena [familiars] que han vingut efectuant-se, i totes elles s'han vist concurregudes per gentils damisel·les, que amb el seu aire jovial i els seus vestits riallers, que voleien amb frescor al més lleu moviment del seu caminar, fan enveja a les flors que arreu floreixen, en aquesta època de l'any que la Natura s'enjoia per a rebre al bon temps». «Però no solament és en aquestes sortides que tenim el goig d'admirar a les nostres com-

panyes de la secció feminal, sino que en sortides llargues, com a Sant Llorenç de Munt i al Tagamanent, també venen a fer-nos més agradable la visió de la Natura, amb la seva presència» (Programa dels mesos de maig i juny de 1929). En aquest cas veiem clarament que integrar la dona suposava negar-li la possibilitat d'expressar la seva feminitat i gairebé podem dir que l'objectificava en convertir-la en objecte quasi decoratiu.

Més endavant, el mes de novembre de 1932, es va constituir la Secció Femenina, una secció que no volia «ésser un grup completament apart de la nostra volguda Entitat, ans al contrari, és una branca que floreix al tronc de la mateixa, una pinzellada blanca en l'aiguafort bell de l'excursionisme, un puntal més amb què comptarà, per anar endavant, la nostra Agrupació» (BERGÉ, 1933).

Pel que fa a la literatura excursionista, hem de dir que, malgrat la presència documentada de dones dins de l'A. E. Catalunya i la creació als anys trenta de la Secció Fe-

Un grup de sòcies del Club Femení i d'Esports, en un campionat de futbol femení.

menina, la seva producció literària és pràcticament inexistent. És una llàstima perquè potser això hauria permès parlar d'una «nova geografia» excursionista basada en una nova mirada sobre el món, car Maria Bergé afirmava que *«L'esprít femení, perquè és més fi, més delicat, més subtil, és més sensible a les bellesses de la naturalesa que el dels homes. Per a aquests la finalitat principal d'una excursió és, moltes vegades, fer gran quantitat de quilòmetres, posant així a prova i desenrotllant-la més encara la resistència física que tenen; però nosaltres hem de procurar que el nostre fi sigui quelcom més que això, car si la dona no pot comparar-se amb l'home en l'esforç físic, pot igualar-lo en totes les altres coses i superar-lo, potser, en sentiment»* (BERGÉ, 1933).

Malauradament, res no deixa veure que això tingués realització pràctica dins del Catalunya. Quedà com una simple declaració de principis feta un any després de constituir-se la Secció Femenina. A sem-

blanca del que havia passat al Centre Excursionista de Catalunya, on no hi havia secció femenina, també al Catalunya molt poques dones publicaven al seu butlletí; a diferència de l'entitat degana, en aquest cas les dones no publicaven, malgrat haver format una secció. Potser és que el que Maria Bergé proposava implicava una actitud davant del medi ambient i no tant una actitud dins d'una entitat. Així, en contacte amb la natura, *«Nosaltres hem de gaudir dels més gais llocs que trobem durant les excursions, fruir del paisatge que, variant a tothora de colors sota la influència de la llum del Sol, ens pessigolleja el cor, i així, l'excursionisme, en proporcionar-nos la salut, la força i l'estètica que la pràctica de l'esport comunica, espiritualitza a l'ensens el materialisme que dintre d'ell pugui covar-hi»*. *«Fem-ho així, doncs, i serem amb el temps unes veritables excursionistes, sense mai deixar d'ésser allò que més ens ha d'enorgullir: ésser dones»* (BERGÉ, 1933).

Un cop més trobem aquella actitud intimista davant la natura que vam veure en un altre lloc, però aquest excursionisme contemplatiu, individualista i apartat del món científic i de l'acció social no era gaire ben vist per tothom. Per això s'esperava que la dona fes aportacions en aquests terrenys més clàssics i en aquest sentit Maria Bergé pensava que, quant a la vida del centre, l'actitud havia de ser una mica diferent: *«podem amenitzar-lo amb vetllades musicals, literàries, recreatives... en fi, ja ho veurem»* (Bergé, 1933). Sembla que la sensibilitat femenina va tenir problemes per a poder-se integrar com a tal dins del fet excursionista.

La mateixa actitud que hem vist en Maria Bergé la trobem en Maria Teresa Gibert (a la qual retrobarem en parlar del Club Femení i d'Esports). Gibert va fer una conferència al Catalunya el 8 d'octubre de 1930, amb motiu del 18è aniversari de l'entitat, i s'hi definí en els següents termes: *«Jo que conec força part de la nostra terra, que he corregut per els seus boscos, que m'he sadollat en les seves fonts, que he pujat per les seves muntanyes i he contemplat la terra baixa des d'un dels seus més enlairats cims...»* (Programa de l'AEC, novembre-desembre de 1930). Però malgrat aquest currículum trespamuntanyes, Gibert se sentí més còmoda o li demanaren de parlar de diverses tradicions catalanes. És cert que qualsevol excursionista d'aquells anys, tant si era home com dona, no podia oblidar la part científica i cultural. Però, si altres excursionistes explicaven les seves excursions, per què no les dones? Tan íntima i privada era aquesta experiència per a no escriure'n ni parlar-ne públicament? O és que simplement l'Agrupació Excursionista Catalunya no era allò que en un principi havien dit i, per tant, les dones hi eren molt menys presents? La veritat és que no sabem donar-hi cap resposta clara. Però sembla evident que ni Maria Teresa Gibert no va escapar d'aquell context que havia definit la dona excursionista com una folklorista.

La reacció

Podríem pensar que l'obertura del fet excursionista a les classes populars i a les dones havia de represen-

Portada del butlletí del Centre Excursionista Minerva.

tar algun trauma per a alguns excursionistes. Dins del Catalunya el debat no va tardar a començar i la pregunta va ser si «Es una aventatge o una desaventatge que les esbeltes figures de les nostres senyoretes hagin entrat i ocupat fins i tot llocs importants en les entitats excursionistes?».

Una resposta que trobem publicada dins del butlletí d'aquesta entitat deia: «Indubtablement la noia, i això es un fet, viu i real, amb la seva sola presència ha rejuenit ja i ha omplert de gràcia les entitats excursionistes de la nostra terra. Ella amb la seva rialla ha alegrat l'ambient un xic emfedorit i falsament transcendental dels innombrables centres, aportant el seu concurs a les festes i aplecs, trescant adelerada per els alts roquicers i per les poblades valls i planes i més d'un cop s'ha calçat l'esquí per descriure belles corbes sobre la neu amb el ritme del seu cos gentil... però, [h]eus aci el però, l'home, el nostre home (...) [h]a desfet potser amb la seva conducta la bella companyia del noi i de la noia, i actualment dins moltes societats i entre l'element masculí han esdevingut petits conflictes de competència, entre qui posseeix més habilitats per fer-les relluir quan aquestes senyoretes concorren a les excursions» (Anònim, 1932).

Aquest «fer el gallet» i fer bajanades que les dones riuen, s'ha d'acabar per la cultura, ens proposa l'autor o autora anònims d'aquest escrit. Per a ell o ella, si no es té un nivell de cultura determinat —tant hi fa si s'és un home o una dona—, cal que les persones s'abstinguin d'entrar a les entitats excursionistes: «Les entitats excursionistes no poden ésser nuclis importants, col·lectivitats on hi cap tothom, l'excursionisme ha d'esdevenir poc a poc per minories seleccionades i sobretot sanejades espiritualment, i la dona hi ha d'aportar-hi l'equilibri de la beatitut i la perfecció» (Anònim, 1932).

L'Agrupació Excursionista Júpiter

Per intentar trobar més dades sobre la nova mirada femenina proposem d'estudiar l'Agrupació Excursionista Júpiter, perquè en aquesta entitat també trobem una vinculació de la dona amb la recerca en el terreny folklòric. L'agost de 1925 el seu but-

Fotografia: © Jaume Riera (Agrupació Excursionista de Granollers, 2000).

lletí (pàgines 11-12) es feia ressò d'un article aparegut a *La publicitat* (23 de juliol) que donava la notícia que Palmira Jaquetti i Maria Carbó estaven recollint cançons populars catalanes per les contrades urgellenques del Pirineu, «on encara viu l'ànima catalana pura, sanitària i clara, com l'aigua de les nostres fonts surt del cor de la terra». El Butlletí les felicita, especialment a Jaquetti, pel fet que aquesta era sòcia de l'agrupació i havia estat la traductora de dues obres de Gerard de Nerval (*Jemmy* i *Emília*).

Al marge d'aquest treball de recerca etnogràfic, en aquell context el que sembla que es valorava de les dones era precisament la seva masculinitat, just al contrari del que algunes dones pensaven que calia aleanar: aquella feminitat que acostava la dona al medi natural amb una actitud diferent.

D'aquesta manera, el 19 d'abril de 1925 es va fer una festa dedicada a la dona del Poblenou que va comptar amb un auditori majoritàriament femení. Ernestina Corma hi va fer una conferència sobre la «Missió educativa de la dona al primer temps de la maternitat». Era la primera vegada que una dona parlava des de la tribuna del Júpiter i això va causar una certa expectació (Butlletí A. E. Júpiter, 30; juny de 1925, pàgines 7-8). El més important de tot plegat és la manera com es va descriure la conferenciant: «La Sra. Corma posseeix una energia masculina que s'imposa quan parla; igualment mas-

cles són els seus conceptes, fugint d'ambigüitats en la forma d'expressió; ataca de front i çó que ha de dir ho diu planerament, sense fugides ni claudicacions. La Sra. Corma en la seva conferència valuosa, ens demostrà una intel·ligència acuradíssima i, per damunt de tot, ésser una mare conciençada i perfecta» (ídem).

La dona tenia una sensibilitat diferent que algunes dones intentaven treure a la llum pública, però la societat en general, i l'excursionisme en particular, els demanaven d'adaptar-se a uns esquemes que no eren els seus. Aquesta forma d'androcentrisme és molt subtil, gairebé podríem dir inconscient, perquè coincideix amb actituds que es feien dir feministes. Això és el que va passar en el Júpiter, on al llarg dels anys es va dur a terme una important tasca de divulgació del pensament feminista que coexistia amb aquests estereotips androcèntrics. Un exemple d'aquest feminisme formal es troba en el fet que l'11 de juliol de 1926 Àngela Graupera hi va fer una conferència sobre la dona i la llei per tal de donar a conèixer la campanya del Comitè Femení de Reformes Socials, del qual ella era l'ànima, per pal·lesar la injustícia del Codi Civil espanyol envers la dona (Butlletí A. E. Júpiter, 16 novembre 1926, pàgs. 5-6).

Més endavant les conferències de caire feminista se seguiren desenvolupant. Sabem que Enriqueta Sèculi, secretària del Club Femení i d'Es-

Membres del Grup Excursionista Els Ginesters, d'excursió a Cèl·lacs l'any 1927

**Un grup
d'esquiadores
de l'Agrupació
Excursionista
de Granollers
(AEG)**

ports, n'havia feta una altra abans del mes de febrer de 1929 (GABERNET, 1931). D'altra banda, la festa de cap d'any (1930-31) es va dedicar a l'element femení, ocupant la tribuna Carme Espinosa de los Monteros, de l'entitat patriòtica Palestra, i Maria Teresa Gibert, del Club Femení i d'Esports. Enriqueta Sèculi tornà a prendre la paraula per Reis de 1931 amb una conferència al Júpiter sobre «Desvetllament femení i Clubs femenins» (Butlletí A. E. Júpiter, 94, pàg. 10).

Amb tot, com als altres centres estudiats, al Júpiter també «manaven» els homes, tot i que aquests (si més no alguns) tenien una manera diferent de mirar-se el problema femení: «Contràriament a Schopenhauer, nosaltres creiem que la dona té una esfera d'acció bastíssima, tant, que no deu romandre enrerera de les activitats, si no físiques, intel·lectuals de l'home. La concepció purament oriental, àrabica, qui vol la dona esclava de no res més que dels afers domèstics, la Història té cura en esvanir-la cada dia més, en dissoldre-la i reduir-la a una àuria polsina de faula». «Caldria donar entenent que la dona té uns drets i deures parions a l'home, en la marxa ascendent de la Humanitat. Caldria inculcar a les femines que tenen elles possibilitats parelles a l'home per a reeixir i triomfar. Caldria observar, finalment, a les nostres cares companyes d'AGRUPACIO —i ací la nostra irreverència—, que no hi ha cap raó en què deixin les nostres conferències orfes de

la representació del sexe llur i que, en canvi, envaeixin talment un exèrcit victoriós la sala d'audicions sardanístiques i les fontades xalestes» (Anònim, 1928). En aquest cas, sembla clar que les dones no se sentien atretes pel món cultural (les conferències) i, en canvi, sí que participaven en altres tipus d'actes, entre els quals hi havia les fontades.

D'altra banda, pel que fa al tema que ens interessa, malgrat les referències a la situació, el paper i les expectatives de les dones dins de l'Agrupació Excursionista Júpiter, quant a literatura excursionista cal dir que només hem trobat un escrit que pugui ser pres en consideració (cal tenir present, però, que el Butlletí d'aquesta entitat va deixar de publicar-se en 1931). Es tracta de la ressenya d'una excursió a Aiguafreda publicada per Carme Pascual l'any 1928.

Els contactes entre el Júpiter i el Club Femení semblen importants i en alguns llocs s'arriba a alabar la tasca del Club (J. R. B., 1929). Causa o conseqüència, el cert és que el Júpiter serà una entitat molt preocupada pel món de la dona dins de l'excursionisme. L'estiu de 1930, davant la reorganització de la seva Secció Femenina, un membre de l'Agrupació ens diu que la dona no hauria de dedicar-se només a «un esbargiment o una forada. Hauria de sentir-se atreta per les bel·leses pròpies de l'excursió, els jocs a la muntanya essent-ne només un complement» (P. M. P., 1930).

A més, caldria que la dona moderna practiqués l'esport, i, evidentment, la millor modalitat d'aquest havia de ser l'excursionisme; un excursionisme una mica de segona fila: «No demanem, encara, que assisteixin a les acampades. Sabem prou bé les dificultats d'ordre familiar que han de vèncer, però tots plegats, elles i nosaltres, hem de lluitar contra aquests prejudicis anacrònics. Tothom i cadascú ha d'erigir-se en paladí d'aquesta bella croada» (P. M. P., 1930).

Més tard, Manuel Isart insistirà sobre el tema dient, entre altres coses, que «Per la dona, com per l'home, l'esport és una necessitat, és quasi ens atrevirem a dir, un deure. Però és imprescindible orientar-lo convenientment, portar-lo cap els veritables camins de regeneració física» (ISART, 1931).

Aquesta necessitat de la qual ens parla Manuel Isart donarà naixement a un fet nou a casa nostra: l'esport modern. Peça clau en la «invenció» d'un esport modern femení és el Club Femení i d'Esports de Barcelona, dins del qual hi havia una Comissió d'Excursions. Malauradament, les dones del Club Femení no eren més donades a l'escriptura que les excursionistes de les entitats que hem estudiat fins ara: només hem pogut trobar vuit articles que encaixin dins del motlle que estem tractant d'estudiar. Entre elles, voldríem destacar la figura de Maria Teresa Gibert, que ja ha sortit al llarg d'aquest article en més d'una ocasió, tot i que la destaquem més pel seu paper que no pas per la seva producció literària.

Maria Teresa Gibert i el Club Femení

L'any 1931, en una conferència que va fer a la seu de l'Agrupació Excursionista Júpiter, s'autodefinia com «una noia jove, plena d'idealitat, que somnia moltes vegades en coses impossibles. Una flama abrindada que tan sols desitja saber...!». Pel que podem llegir, la gent del Júpiter en convidar-la a fer la conferència li havien demanat que els parlés del folklore, però ella es va presentar dient que «en aquests instants el desig que m'impulsa a adreçar-me a vosaltres no és pas el d'ésser una conferenciant. No vull ésser-ho! No m'in-

teressa esser-ho. Jo vull només que em considereu una companya més que es fixa amb les coses, que sent per tot allò que és "nostre" (...) i que ve a explicar-vos les impressions i les observacions» (Anònim, 1931).

De nou trobem aquest interès per les impressions i les observacions personals, que en el cas de Gibert pretenen «entretenir-vos una estona deliciosament», explicant «confidències» i intercanviar impressions. Per això deixa el folklore de banda i disserta sobre l'excursionisme i la seva influència cultural. Maria Teresa Gibert, convidada a acceptar el rol masculí que se li suposa, es revela i recupera la intimitat de l'experiència que hem de suposar que li sembla que hauria de caracteritzar la feminitat. Al llarg del seu discurs podrem entendre una mica millor el paper de les dones excursionistes i de la seva literatura.

D'entrada defensa que, si l'excursionisme es divideix en dues vessants, l'excursionista «menja quilòmetres» no li interessa. «D'aquest no podem prendre model car nosaltres, les dones, som febles, som menys resistents, femenines sempre que en les nostres coses hi posem un segell inconfusible de sensitiva emotivitat; ara bé, en el segon grup [d'excursionistes] hi trobem aquest element culte, portat del seu afany de nous coneixements, aquesta ànima sensitiva que troba en tot ço que trepitja una prova evident de tot ço que ja [hi ha?] refós en el seu esperit per la lectura sonejada, una impressió presentida, li havia fet néixer aquest afany, aquest desig de veure de prop la terra mare, per confondre-s'hi, per endinçar-s'hi amb un afany d'embriaguesa que l'assadolli de la set de coneixements, de la set de compenetració» (Anònim, 1931).

Tot i que la transcripció d'aquesta conferència és nefasta, podem veure com per a ella l'excursionisme esdevé un «culte», una cosa que s'allunya del simple esport, entès aquest darrer com «una baixesa que ens portaria vers els temps de la barbàrie». L'excursionisme és un esport, sí, però diferent: el millor esport.

Després Maria Teresa Gibert es dedica a fer un repàs de la filosofia excursionista de preguerra: Batista

i Roca, Pujol i Algueró, Carreras i Palet, Maspons i Anglasell... per constatar que en ells «En lloc, en cap moment hi trobem la dona. Per tant, en cap ideari d'aquests fa menció de la dona, completament abandonada sense voler, car això no puc pensar-ho d'homes de la nostra terra, no té normes, no té orientacions per tal d'ensinistrar-se en aquest magnífic i únic esport reivindicador dels drets i de la inconsciència a què estem sotmesos» (Anònim, 1931).

No sabem si és massa agosarat dir que només Maria Teresa Gibert es va adonar de la importància de repensar l'excursionisme en termes femenins i de deixar sortir a la llum pública aquesta nova sensibilitat. Les altres dones, en les entitats estudiades, van escriure relativament poc. Quant a literatura de muntanya, el resultat és molt minso: pràcticament només s'escriuen ressenyes del que s'ha fet, sense gaires pretensions literàries i sense aquells relats de gestes «especials» que hem trobat al Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. Els escrits de les altres entitats són molt més banals, tot i que hi ha excepcions notables. Entre aquestes, i pel que fa al Catalunya, destacaríem l'article de Carme Riba (1937) sobre una excursió al Bellmunt, o el de Conxita Guiu (1938) sobre una esquuada a Núria (on retrobem aquella modèstia de què parlàvem al principi quan l'autora se sap guanyadora de la cursa d'esquí per

parelles mixtes). Quant al Júpiter, l'únic article publicat per una dona, Carme Pascual (1928), ens torna a dur el tema del sentiment religiós en l'excursionisme quan ens descriu breument la missa a Aiguafreda de Dalt.

Aquesta manca d'escrits fets per dones fa difícil apropar-se a la realitat de base i esbrinar si la figura de Maria Teresa Gibert va ser un fruit singular. El que no és estrany és que aquest replantejament de l'excursionisme sorgís dins del Club Femení, perquè el seu excursioner era una mica diferent: Maria Teresa Gibert (1930), ressenyant una excursió a les Guàrdies, deia que en la seva «croada per l'enaltiment de la dona» es volien allunyar de la tònica dels altres centres on les seccions femenines eren guiades per un «guia-masculí». «Treballarem fins on calgui per arribar a assolir un lloc entremig d'aquesta germanor excursionista, fent desaparèixer aquests "grups femenins" ridículs, que no tenen altra finalitat que emmalaltir aquest esport ferm amb les tradicionals fontades, fent creure que la dona no pot vigoritzar el seu esperit i enfortir la naturalesa amb "aquestes caminades" o no pot prescindir d'ésser constantment guiada» (GIBERT, 1930).

A més a més, la dona s'havia de construir una visió del món alternativa, no havia de ser una «menjaquilòmetres» o una «trotacamins»: «Procurem extreure de les nostres caminades el màxim profit per adquirir

Una excursionista descansant en un prat davant de Talaixà.

coneixements, visites a Museus o a esglésies, runes o deixalles que puguin ensenyar-nos a fruitar d'altres visions oposades al paisatge o a la prodigiosa pintura d'una posta de sol» (GIBERT, 1930). Gibert demana, doncs, una nova relació amb el medi natural basada en la feminitat.

Una tercera via o una nova forma de sociabilitat

Malauradament, aquesta visió no va tenir temps d'acabar de construir-se (potser a causa de la guerra del 1936-39) i només en queden uns fonaments que no ens atreviríem a qualificar de sòlids. En canvi, s'obre un terreny interessant per estudiar i, sobretot, una figura, la de Maria Teresa Gibert, apassionant en aquesta lluita per construir una representació femenina del món.

El desenvolupament del món de l'esport, la popularització de les pràctiques a l'aire lliure (curses de muntanya, banys de mar, excursionisme, ciclisme, etc.), la implementació d'una nova relació ecosimbòlica amb la natura basada en la seva contemplació i l'entrada de grups subalterns (dones i obrers fonamentalment) dins del fet excursionista van afavorir que algunes persones del món femení busquessin una nova forma de relació social per a passar el temps d'esbarjo, un nou sentit de la festa i del gaudi personal. Entre l'excursionisme científic i cultural, d'una banda, i l'excursionisme menjaquilòmetres, de l'altra, algunes dones van buscar una tercera via que havia de prendre el bo i millor de cadascun d'aquests dos pols per a fer-ho girar tot entorn d'un nou concepte de feminitat.

Possiblement fou un projecte avortat que es va iniciar quan la dona va entrar més regularment dins de l'excursionisme. Era un moment en què aquest estava perdent el seu pes en el món científic i intel·lectual i que a voltes encara no ho havia acceptat. Llavors la dona hi entrà de la mà de l'higienisme que embolcallava la pràctica esportiva dels anys vint. En aquest context, la dona excursionista havia de ser una mare perfecta i perfeccionable. La seva era una tasca callada, de tre-

ball per ella mateixa i de retruc per la societat; res no feia pensar que les dones haguessin de saltar a la llum pública. La seva tasca es reconeixia quan responia a un model excursionista que ja anava quedant desfasat, el de l'excursionisme clàssic o científic. La nova filosofia excursionista d'abans de la guerra reconeixia la importància que la dona practiqués l'excursionisme; però l'individualisme que amarava tota aquesta visió del món mantenia les gestes de les dones dins del marc particular i íntim. Malgrat que sovint es deia el contrari, les dones només eren escoltades quan tenien coses per dir dins del món científic (especialment folklòric) o bé quan eren representants de moviments en defensa dels seus drets. La dona, o feia recerca científica, o defensava el seu espai vital. A diferència del que passava amb alguns dels seus companys d'excursions, sembla que mai ningú no va demanar a les dones que parlessin del seu excursionisme. Van escriure poc, potser perquè no volien, tal vegada perquè no pogueren. Segurament perquè no els ho demanaren. La producció literària de les nostres excursionistes és ben minsa en proporció al volum total del que s'ha escrit.

Des del punt de vista geogràfic, aquest passeig pel món de la literatura excursionista femenina podria semblar poc productiu. Les poques ressenyes d'aquestes dones, en canvi, tenen molt valor quan es prenen des del punt de vista de les darreres tendències geogràfiques, per a les quals tots els coneixements són posicionals i construccions relatives al lloc que cada agent social ocupa. La geografia que ens ensenyen amb els seus escrits és una geografia més íntima, menys impetuosa i imperialista, més respectuosa amb l'altre. És un paisatge de detalls, de percepcions internes; ja no ens parlen del medi ambient, de fets objectius; o no únicament ens parlen d'això. L'important per a elles són les impressions, el sentiment íntim de la natura. I, d'altra banda, la possibilitat de promoció social i de trobar un món socialment diferent, més just, més igualitari... més femení.

Sant Martí de Centelles, 1998-2000

Bibliografia citada

- ANÒNIM: «Feminisme». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 67. Agost de 1928, pàgs. 1-2.
- ANÒNIM: «Per a vosaltres companyes de nostra Agrupació». *Agrupació Excursionista «Catalunya»*. Programa dels mesos de gener i febrer de 1929. S. P.
- ANÒNIM: «L'excursionisme català i la seva influència cultural». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 97 i 98. Maig i juny de 1931, pàgs. 9-16.
- ANÒNIM: «Divagacions, Les noies dins l'excursionisme». *Agrupació Excursionista «Catalunya»*. *Butlletí*, març-abril 1932. SP.
- BERGÉ, Maria: «La dona i l'excursionisme». *A. E. «Catalunya»*. *Butlletí*, gener i febrer de 1933. SP.
- GABERNET I MACIÀ, A.: «L'esport i la dona». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 73-74. Febrer-març de 1929, pàg. 10.
- GIBERT, Maria Teresa: «Excursió al Castell d'Arambrunyà». *Portantveu del Club Femení i d'Esports de Barcelona*, 2. Maig de 1930. SP.
- GIBERT, Maria Teresa: «Excursió a Les Guilleries». *Portantveu del Club Femení i d'Esports de Barcelona*, 8. Desembre de 1930. SP.
- GIBERT, Maria Teresa: «L'excursionisme català i la seva influència cultural». *Butlletí de l'A. E. Júpiter*, 97-98. Maig-juny de 1931, pàgs. 9-16.
- GUIU, Conxita: «Impressions d'una cursa amb esquís». *Butlletí A. E. «Catalunya»*, gener-març de 1938, pàgs. 95-97.
- ISART SUBIRACHS, Manuel: «La dona i l'esport». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 99 i 100. Juliol-agost de 1931, pàgs. 6-9.
- J. R. B.: «Activitats femenines». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 80. Setembre 1929, pàgs. 9-10.
- P. M. P.: «La dona». *Butlletí de la A. E. Júpiter*, 89. Juny 1930, pàg. 1.
- PASCUAL, Carme: «Excursió a Aiguafreda». *Butlletí A. E. Júpiter*, 63. Abril de 1928, pàgs. 6-7.
- RIBA, Carme: «Bellmunt». *Butlletí A. E. «Catalunya»*, maig-juny 1937, pàgs. 37-38.

Dòlmens d'altura. Itinerari arqueològic al Pirineu d'Oscà

Lluís Vidal i Vilaró
Carme Vila i Orriols

Un interessant recorregut pels testimonis arqueològics pirinencs de la vall d'Hecho.

El dolmen d'Atxerito.

Al llarg del Pirineu hi ha zones amb interessants mostres de megalitisme, des de les Alberes al País Basc, formant allò que Lluís Pericot anomenà «cultura pirenaica» (1950). La proposta que fem és gairebé un itinerari d'alta muntanya, ja que salvarem un desnivell d'uns set-cents metres tot pujant pel barranc d'Atxerito vers els vessants orientals del pic de la Chourique, a cavall entre el Pirineu d'Oscà i el navarrès.

Puente de los Troncos

Iniciem la sortida en un pont que creua el riu Aragón Subordán, en una pista que porta a una caserna militar, situada a l'esquerra de la vall que des de la Selva de Oza puja fins a l'Achar de Aguas Tuertas, a la zona anomenada Guarrinza. Situat just davant del pont, a uns vint metres més amunt, podem veure, mig tapada pels matolls, una cista rectangular de petites dimensions, sense restes de túmul ni de llosa de coberta. Sembla sortir-ne un cercle de pedres en direcció oest, del qual només es conserva la part propera al dolmen i que tindria una vintena de metres de diàmetre.

A uns vint-i-cinc metres a l'est, també amagat pels arbustos, podem veure les restes d'un túmul, amb un diàmetre aproximat de vuit metres, on encara és visible la cambra sepulcral. Som a 1.100 m d'altitud.

Dolmen d'Atxerito

Baixem de nou a la pista i continuem fins al marge dret del barranc d'Atxerito, que afluïx al riu Aragón Subordán (5 min), per seguir el GR-65-3-3. Tot pujant suauement, trobem al cap de poc (10 min) una desviació a la dreta que porta al barranc de Las Foyas i a l'Ibón de Atxerito. Deixant el GR, seguim el camí que va paral·lel al barranc d'Atxerito en direcció nord-oest i que planeja a uns 1.300 metres fins a arribar al lloc on s'ajunta amb el barranc de Las Ferrerías, just sota els Mallos de Atxerito. Hem caminat 1 hora 25 minuts. Aquest camí, avui poc

frequèntat, és molt perdedor; com a alternativa podem passar a la dreta del barranc i pujar fins a un camí ben traçat que a mitja altura ens porta a la confluència dels dos barrancs. Un cop aquí cal continuar pel camí en direcció nord, deixant els Mallos de Atxerito a l'esquerra, sense perdre el curs del rierol que ens queda a la dreta, fins a arribar a una cabana de pastors (40 min). Cal remuntar fins al replà que ens queda entre ambdues capçaleres dels barrancs que aquí neixen (5 min); a l'esquerra del viarany veureu el dolmen. Ara som a uns 1.850 m d'altitud i hem caminat dues hores i deu minuts.

El dolmen consta d'una gran cambra derruïda a la banda esquerra, amb llosa de coberta *in situ* i un túmul de pedruscall mitjà d'uns vint metres de diàmetre. Podria tractar-

L'entrada a la vall de Guarrinza.

**A dalt,
el dolmen de
Las Ferrerías.
A baix, el
dolmen de
Petratitxa.**

se del que s'anomena una cambra pirinenca amb accés per finestra; de manera que l'actual corredor d'entrada a la cambra seria fruit de les recents excavacions realitzades. Està orientat vers el sud-est.

Dolmen de Las Ferrerías

Desfem la ruta fins a tornar a l'enllaç amb el barranc de Las Ferrerías (35 min). Un cop passat aquest, abandonem el camí per remuntar pel bell mig del prat inclinat, en direcció sud-oest, fins a una esplanada quasi sota el Mallo de Las Ferrerías (10 min)

a uns 1.580 m d'altitud. Allí i prop d'una construcció de dues parets paral·leles formant un pas, que podrien correspondre a una carrerada per al bestiar o a una via romana secundària de les que travessen aquests ports de muntanya, trobem el dolmen. És similar a l'anterior, però més petit, amb la llosa de coberta partida en dues i parcialment enrunat. Sols sembla conservar en el lloc original les dues lloses laterals esquerres i la llosa de capçalera; el túmul d'entre tretze i quinze metres de diàmetre fa pressuposar una tipologia idèntica al dolmen d'Atxerito. Està orientat vers el sud-est.

Dolmen de Petratitxa

Continuem pujant pel prat fins a tocar la tartera que baixa del Mallo de las Ferrerías i seguim per l'esquerra el curs d'un petit barranc que s'enfila vers el coll de Petratitxa, tot caminant per viaransys. Per a creuar el rierol cal cercar dos grans blocs de pedres que a la manera d'una porta ens assenyalen el pas; prosseguim en direcció sud-oest fins a un pla, a uns 1.670 metres d'altitud, on trobarem el dolmen (30 min).

De construcció semblant als altres, té un túmul d'uns quinze metres de diàmetre i la llosa de coberta clavada a terra davant de la cambra sepulcral, que mira també cap al sud-est. Aquesta tipologia de dolmen, amb gran llosa de coberta i túmul de dimensions considerables, té com a característica la forma d'accés a l'interior que es feia per una mena de finestra a la banda meridional del túmul. Cronològicament es poden datar en el Calcolític o en el Bronze Antic; això és, entre 2.200 i 1.800 anys aC.

A uns deu metres de l'entrada del dolmen hi ha una construcció rectangular d'uns vuit metres de llarg per dos i mig d'ample, possiblement relacionada amb les estructures circulars de la zona.

Fins ara hem caminat 3 h 25 min.

Els cercles del Cuartel de Carabineros

Emprendrem la tornada baixant pel GR-11 en direcció est, vorejant els prats inclinats de Saburcal. Aproximadament a la cota 1.420, passarem al costat d'un refugi de pastors (30 min). Tot davallant i ja a la vista del riu Aragón Subordán, trobarem al bell mig del camí i a uns 1.280 m d'altitud, un possible túmul d'uns tres metres i mig de diàmetre (15 min). Al replà de la dreta, a uns setanta-cinc metres vers el sud trobarem, al costat d'un búnquer, un gran túmul ovalat de deu metres d'amplada per onze de llargada, amb el cromlec gairebé sencer i restes de la cambra sepulcral.

Als voltants hi tindrem una sèrie d'estructures que podem identificar: a 25 m del túmul en direcció 350° NW un cercle de pedres in-

complet de 4,5 m de diàmetre. A quatre metres en direcció 330° NW un túmul ovalat, de 6×4'5 m, que conserva encara alguna llosa de cromlec. A cinc metres en direcció 130° SE un altre túmul amb el cromlec ben conservat i, adossat a ell per la banda nord-est, un semicercle d'1,5 m de radi.

Continuem baixant vers els 150° SE i a uns cinquanta metres a una altitud aproximada de 1.260 m, toparem amb nou cercles de pedra, a tocar els uns dels altres, de dimensions compreses entre 2,10 i 4,8 m de diàmetre. Aquestes construccions, de classificació més problemàtica puix que li manquen elements mobles que permetin la seva datació cronològica, podrien emmarcar-se en la Primera Edat del Ferro o en les darreres fases del Bronze Final; això és, entre 900 i 600 anys aC, i estar relacionades amb el ritu funerari de la cremació dels cadàvers.

Aquí tenim un clar exemple de possible superposició de cultures: per una banda, els túmuls grans amb cambra sepulcral i cromlec, que no són més que dòlmens del període final del megalitisme, utilitzats per a la inhumació col·lectiva dels morts; per l'altra, els túmuls sense cambra i els cercles de pedres que han pertangut a la cultura del Ferro, amb ritual de cremació del cos i posterior enterrament de les cendres dintre d'una urna en els túmuls construïts expressament o aprofitant els dòlmens anteriors.

Reprenem el GR-11 fins a la pista (15 min). Haurem caminat unes quatre hores i vint-i-cinc minuts. En aquest punt, tenim a la nostra esquerra la vall de Guarrinza, on hi ha prop de cinc dòlmens de diversa classe, 28 túmuls de mides diferents i 19 cercles de pedra de dimensions heterogènies. Podem completar aquest itinerari parant de baixada al càmping de la Selva de Oza, actualment tancat, on hi ha les restes d'un dolmen de tipologia incerta, ja que només li resten tres lloses, que foren alçades de nou en construir-se el càmping. I al Campamento Ramiro el Monje, on, des de la carretera, prendrem el GR-65-3-3; a uns cinquanta metres i al costat sud-oest del campament trobarem un gran túmul d'uns tren-

ta metres de diàmetre, molt enderrocat, del qual encara són visibles a la banda nord-est restes del cromlec, d'un perímetre aproximat de vuitanta metres; aquest contenia possiblement diverses cambres sepulcrales, una de les quals, de reduïda grandària (1,40 m de longitud, 1 m d'amplada i 0'60 m d'alçària actual), resta *in situ*. Al costat hi ha una llosa que podria ésser la de coberta. Malgrat que no tenim dades exactes sobre el dolmen, es pot situar en el mateix context que els que acabem de recórrer, és a dir, en un megalitisme final del període Calcolític.

Bibliografia

- José Luis ANCÍN FANLO et alii. *Por los Valles de Ansó, Echo y Aragües*. Prames S.A. Saragossa 1993.
- Antoni MAÑÉ I SÀBAT. *Itineraris dolmènics de Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, col·lecció «Llibre de Motxilla». Barcelona 1996.
- Lluís PERICOT GARCÍA. *Los sepulcros megalíticos catalanes y la Cultura Pirenaica*. CSIC, Instituto de Estudios Pirenaicos. Barcelona 1950.

Els cercles del Cuartel de Carabineros.

En BTT per la comarca de l'Urgell

Joan M. Vives i Teixidó

A Catalunya tenim indrets molts interessants i variats en tots els aspectes. El fet d'enllaçar-ne uns quants amb contingut històric pot ser un bon al·licient per a pedalar i conèixer aquests llocs que difícilment es visiten si es va a peu.

Aquesta és la proposta: una pedalada, sense cap dificultat remarcable i per pistes en bon estat i amb desnivells suaus, que ens portarà per indrets prou interessants. Recorrerem un paisatge planer de camps de cereals i fruiters amb pocs retalls de vegetació natural, però que tenen en comú uns horitzons amplis, tant des de les planes com des dels turons on arribarem. També és recomanable fer, amb tranquil·litat, les visites als pobles i indrets per on passarem. Per a gaudir encara més d'aquest itinerari cal fer-lo a la primavera, quan els sembrats verdegens i els fruiters ja tenen fulles.

Els indrets

Castell d'Ofegat. L'únic que en queda és una torre circular que es veu molt bé quan ets allà, però que des de lluny només sembla una roca situada en un dels dos turonets que destaquen del pla. Pel cantó sud és curiós observar l'erosió que ha patit la base d'aquesta torre. Al peu del turó hi ha un gran mas ensorrat. La primera notícia d'aquest castell, molt poc documentat, és de l'any 1076, i el 1559 fou venut juntament amb el terme i drets al consell general de la vila de Tàrraga.

Altet. Aquest veïnat, que pertany al municipi de Tàrraga, no té res a destacar, però des de les escales que hi ha a prop de l'església, el conjunt que forma amb les teulades és prou bonic. L'església, dedicada a sant Pere, és datada el 1792.

Claravalls. Aquest veïnat també pertany al municipi de Tàrraga; al nucli antic s'hi accedeix per un portal situat a la part baixa. Els seus carrers costeruts ens porten al castell, situat en el punt més alt, al costat d'un turonet; més que castell és una casa forta de grans dimensions que actualment (abril de 1999) s'està rehabilitant per a habitatges. Cal destacar la porta d'entrada amb dovelles i escut, i emmarcada per una vella parra.

Al peu de la carretera trobem l'església parroquial amb una magnífica creu gòtica al seu davant i amb unes quantes esteles funeràries al jardí que hi ha al costat.

Turó d'Espígol. És un tossall allargat que, malgrat la seva poca altitud, és un magnífic mirador. Segons el llibre d'Enric Vilalta (vegeu bibliografia), es va excavar el 1919 i hi ha restes d'un assentament medieval. De fet, el que observarem són alguns murs i grups de pedres tallades amb una munió de caus de conills.

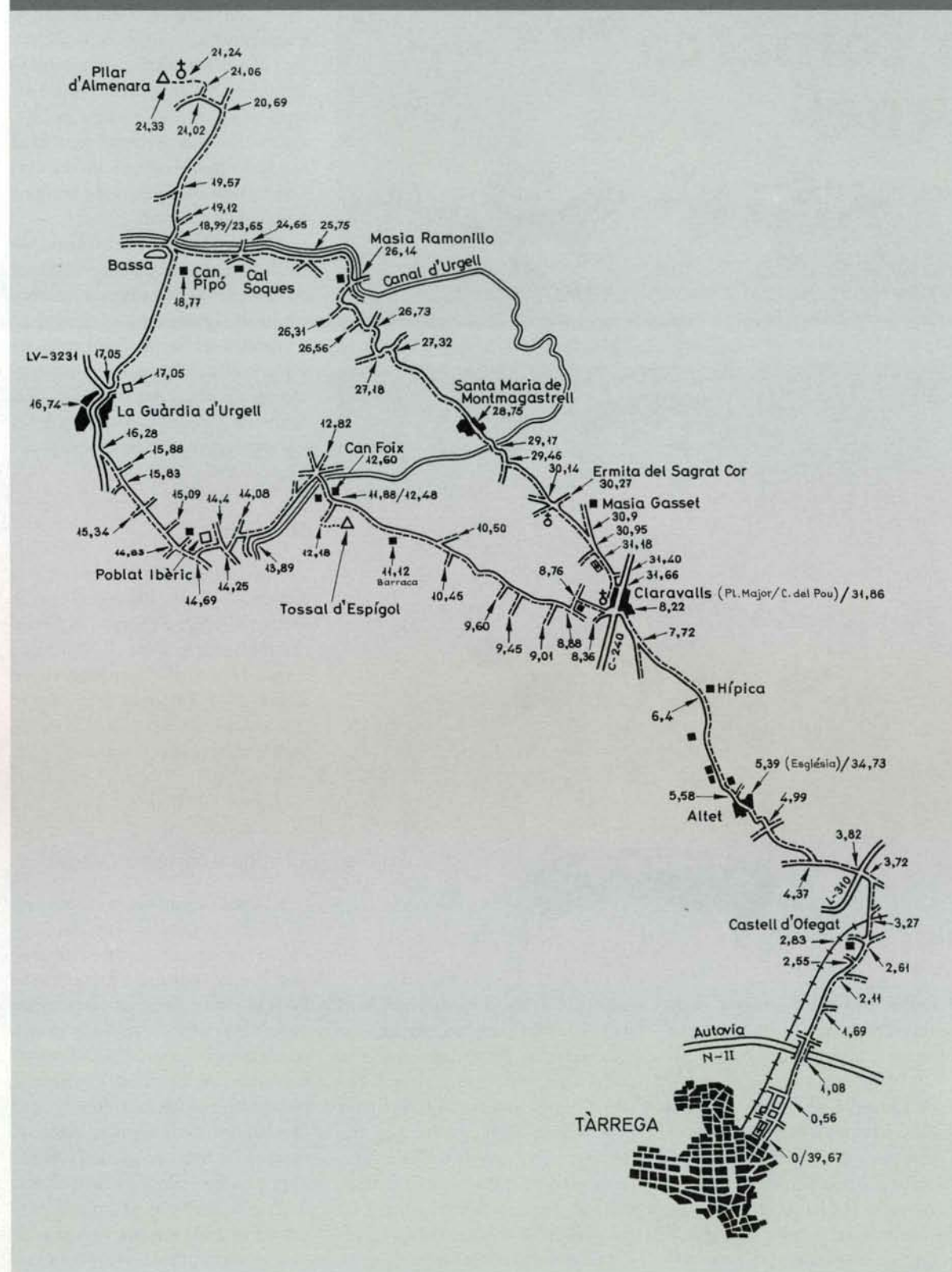
Construccions de pedra seca. En aquest itinerari podem observar diferents tipus de construccions de pedra seca que ens recorden els temps, no gaire allunyats, en què els pagesos construïen així. Al peu del tossall d'Espígol hi ha un parell de barraques. Sortint de Tàrraga passem entre parets de pedra seca de petites dimensions que contrasten amb els murs de pedres ciclòpies que veiem tot sortint de la Guàrdia d'Urgell.

Poblat ibèric del Molí d'Espígol. Sembla que aquest poblat ibèric és un dels més importants de Catalunya pel valor de les seves troballes i per les vicissituds viscudes en la seva història. Malgrat això, la zona excavada és força reduïda. Hi podem veure dos sectors: els habitatges i la zona comercial, separades per un sector sense excavar. És de destacar l'empedrat i les dimensions dels carrers, així

Pedulant entre camps de cereal i ametllers.

Itinerari en BTT per la comarca de l'Urgell

com el clavegueram. També és remarcable la casa que es creu que era un temple o l'habitatge d'un personatge important. Podem veure un tram de muralla i una cisterna excavada a la roca. Curiosament, aquest poblat no ocupa, com altres, una posició gaire ele-

vada respecte al terreny. Es creu que hi vivien un miler de persones; també es creu que, pel fet que les reserves d'aigua eren de petites dimensions, un camp proper podia haver estat un estany o una bassa.

L'indret on hi ha el poblat eren camps de conreu, que anaven pas-

sant de propietari en propietari, ja que hi apareixien moltes pedres, que provocaven les vendes. Després va ser comprat per a fer-hi excavacions i actualment una tanca el delimita. Hi ha una caseta d'atenció al públic on és previst de fer un museu amb reproduccions de les

Al costat, la creu gòtica de Claravalls. A la pàgina següent, a dalt, el castell de l'Ofegat, al mig, un carrer del poblat ibèric del poblat del molí de l'Espígol i, a baix, passant pel costat de l'ermita de Sant Vicenç amb el Pilar d'Almenara, al fons.

troballes. El poblat és obert el dimarts i el diumenge. També ens van informar que fa un parell d'anys que no s'hi fan excavacions.

La Guàrdia d'Urgell. D'aquest poblet situat al peu de la serra d'Almenara és de destacar la torre de defensa quadrada, situada al capdamunt del poble, en una mena de placeta ben arranjada. Gairebé al davant de les escales que permeten accedir a la placeta on hi ha la torre, hi ha una de les dues esglésies del poble; aquesta porta la data de 1619. La que hi ha a l'entrada de la població és moderna i al campanar hi ha un niu de cingonyes.

El Pilar d'Almenara. Situada al cim de la serra que porta el seu nom, trobem aquesta torre de 14

metres d'alçària i documentada el segle XI. S'hi accedeix per una escala exterior de caragol que ens porta a un primer pis; a dins trobarem dues escales metàl·liques amb una sortida molt estreta que ens permeten arribar a dalt. Des del cim de la torre el panorama és extens. Cap al nord podem distingir els cims del Pirineu dels Pallars, el Cadí i, més a prop, ens tanquen la visió la serra del Montsec, la d'Aubenç, el Turp d'Oliana i el Port del Comte. Als peus veiem Agramunt. Cap al sud, una gran extensió de terres planes amb una munió de pobles i la serra del Tallat. A la llunyania també podem veure Montserrat.

Al costat de la torre hi ha l'ermita de Sant Vicenç, del segle XII,

en un estat de completa ruïna.

El canal d'Urgell. En diferents indrets de l'itinerari seguirem aquest canal construït a finals del segle passat i que va produir la transformació del paisatge d'una part de les comarques de l'Urgell, el Segrià i les Garrigues. En el recorregut veurem el contrast entre els secans, ocupats pel cereal, i els regadius, amb fruiters, alfals o blat de moro.

Santa Maria de Montmagastrell. Veïnat amb una església dataada el segle XVIII, que pertany al municipi de Tàrraga.

Ermita del Sagrat Cor. Ermita de dimensions reduïdes i de construcció moderna, situada enmig dels sembrats. Una reixa permet veure el seu interior, on hi ha una imatge del Sagrat Cor.

Itinerari

Tàrraga, castell d'Ofegat, Altet, Claravalls, turó d'Espígol, poblat ibèric del Molí d'Espígol, la Guàrdia d'Urgell, el Pilar d'Almenara, Santa Maria de Montmagastrell, Claravalls i Tàrraga.

Desnivell: +408 m i -378 m (en bicicleta en fem +389 m i -359 m).

Km: 39,67.

Temps: 3 h 30 min.

Tàrraga - castell d'Ofegat

El punt de partida és el cementiri; passem per davant la porta principal i continuem de dret tot passant la zona industrial. En acabar-se l'asfalt, tirem per una pista entre parets de pedra seca d'uns camps d'ametllers i oliveres. Passem per un pont damunt l'autovia i continuem planers fins a fer una pujadeta, al capdamunt de la qual ja veiem el turonet on hi ha el castell d'Ofegat. Fem una baixadeta i veiem el mas en ruïnes que hi ha al seu peu; una mica més enllà passem per unes altres ruïnes i trobem un trencall a l'esquerra que ens portarà al peu de la torre, a poca distància.

Castell d'Ofegat - Altet

Retornant a la pista, travessarem la via del tren, que trobem una mica més enllà, i continuarem de pla. Passem la carretera L-100 i la pista

Oficina de guies - UIAGM

El Centre ofereix als seus socis la possibilitat de realitzar ascensions de tot tipus acompanyats per un guia d'alta muntanya. Ara podeu viure aquella escalada o travessa que sempre us ha atret, sense preocupar-vos de res i amb la tranquil·litat de saber-vos en bones mans.

PROGRAMA DE SORTIDES GUIADES PER A L'ANY 2000

12 i 13 de febrer: Esquí fora de pista sobre glaceres: la Vallée Blanche i l'Argentièrre

20 - 24 d'abril (Setmana Santa): Travessa amb esquí Chamonix-Zermatt

27 - 30 de juliol: Mont Blanc

27 - 30 d'agost: Mont Rosa (punta Signalkuppe) i nit a la cabana Margherita

1 - 3 de setembre: Cerví per l'aresta de Lion

23 de desembre 2000 - 7 de gener 2001: Mali, tresc i escalada per l'Alt Gourma

Per a més informació:

Àrea d'atenció al soci, cada dimarts de 7 a 9 del vespre o parlant amb Joan Jover, telèfon 93 347 02 69

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - *Club Alpí Català*

Paradís, 10 pral. – E-08002 Barcelona – Tel. 93 315 23 11, fax 93 315 14 08

Adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es – Web: www.bcn.es/tjussana/cec

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista
excursionista catalana

MUNTANYA

Membre de l'Associació de Publicacions Periòdiques en Català (APPEC)

GULA
EL LABERINT D'HORTA
català castellano english
500 pts.

EL BESÒS
EL RIU QUE MIRAVA
PASSAR ELS TRENS
català
3.200 pts.

BARCELONA
METROPOLIS
MEDITERRANEA
català castellano
450 pts.

1999 URBANISME A BARCELONA
català castellano
3.800 pts.

BARCELONA 1979 / 2004
DEL DESENVOLUPAMENT A
LA CIUTAT DE QUALITAT
català castellano
3.800 pts.

BARCELONA
LES CASES BARATES
català
2.500 pts.

EN VENDA A TOTES LES LLIBRERIES I
A L'AJUNTAMENT DE BARCELONA - Plaça Sant Miquel, s/n, planta baixa

Ajuntament de Barcelona

Imatge i Producció Editorial

Retalleu aquesta butlleta
i envieu-la a MUNTANYA
Centre Excursionista
de Catalunya,
Carrer del Paradís, 10 pral.
08002 Barcelona,
o al fax 93 315 14 08.

Cognoms _____
Nom _____
Adreça _____
Població _____ Codi postal _____
Se subscriu a la revista MUNTANYA (sis números l'any), a partir de l'any _____,
amb la quota anual de _____ pessetes (IVA inclòs).
Barcelona, de _____ de 199 _____
Signatura _____

Pagament per banc o caixa

Senyors del Centre Excursionista de Catalunya
Els prego que, d'ara endavant, el rebut anual de subscripció de la revista MUNTANYA
sigui presentat a:
Banc / Caixa _____
Agència _____ núm. _____
Adreça _____
Població _____ Codi postal _____
Número de compte corrent _____
Número de llibreta d'estalvi _____
Nom del titular del compte o llibreta _____
Signatura _____

Barcelona, de _____ de 199 _____

emprèn una baixadeta que ens situa en un encreuament a prop del poble, on arribem tot planejant pel barranc.

Altet - Claravalls

Passem pel davant de l'església (hi ha una font) i pugem unes escales. Al capdamunt girem a la dreta i ens situem en una mena de placeta, on prenem la pista de l'esquerra (indicador d'hípica). Passem entre granges i deixem alguns trencalls. Trobarem un sector on domina l'alzina i passarem per davant de l'hípica. Una baixadeta ens porta al barranc i al poble.

Claravalls - turó d'Espígol

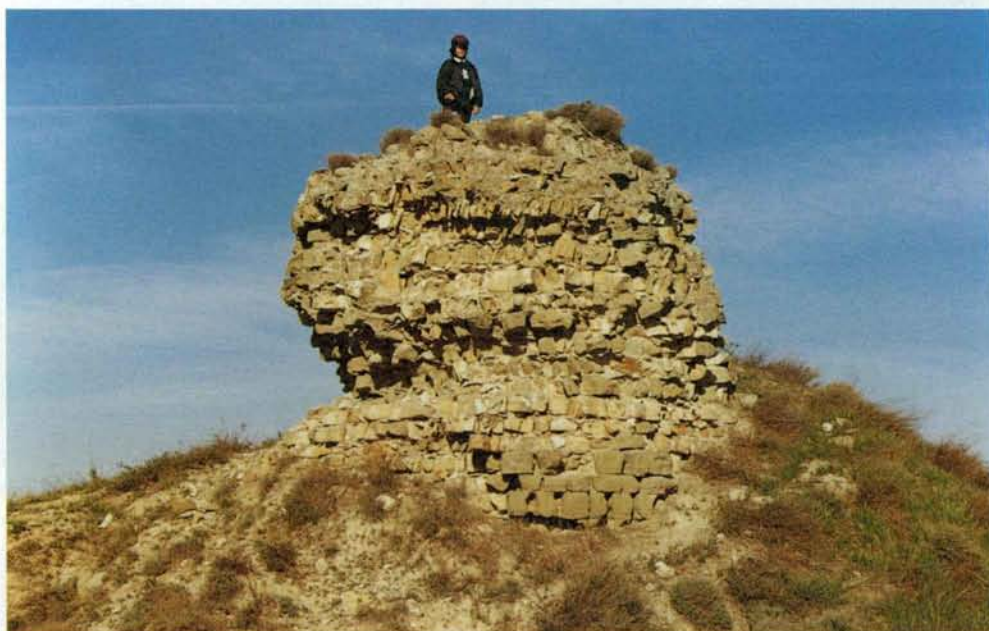
Tot arribant a Claravalls veiem el portal d'entrada que ens queda a sobre (plaça Major). Tirem pel carrer de l'esquerra (del Pou) i sortim a la carretera; a l'altra banda hi ha l'església, que deixarem a la dreta. En la propera bifurcació tirem per la dreta, fent una pujada llarga. En ser al capdamunt girem a l'esquerra i després comencem a planejar entre camps de cereals amb el turó d'Espígol al davant. El voltarem per la dreta i abans de baixar cap a can Foix trobarem un trencall a l'esquerra que s'enfila i acaba en un camp. A peu, per la vora, arribarem al cim (menys de deu minuts entre anar i tornar).

Turó d'Espígol - poblat ibèric del Molí d'Espígol

Retornem al camí i baixem cap a can Foix, casa que té l'aspecte d'haver estat important. Una mica més enllà ens trobem amb el canal d'Urgell, que serà el nostre company durant poc més d'un quilòmetre. Deixarem el canal quan fa una corba cap a l'esquerra i baixarem cap a una pista entre els fruiters. Més endavant, girem a la dreta i ja veiem el tancat del poblat ibèric.

Poblat ibèric - la Guàrdia d'Urgell

Tot sortint del poblat tirem a la dreta i en el proper trencall també. Fem un llarg recta entre frui-

ters fins a sortir a la carretera, que seguim cap al poble.

La Guàrdia d'Urgell - Pilar d'Almenara

Des de l'entrada del poble on hi ha l'indicador «església/plaça de la torre», continuem per la carretera. Havent passat les escoles i quan la carretera tomba a l'esquerra, la deixem i tirem a la dreta cap al cementiri. El deixem a la dreta i seguim una pista entre camps. Passem pel davant de can Pipó i tornem a trobar el canal d'Urgell; també hi ha una bassa i un indicador del GR-3. Tirem de dret i comencem a pujar en direcció a la torre. La pujada no és gaire dura i només es redreça una mica per arribar a

una mena de collet, on girem cap a l'esquerra. La pista té tendència a baixar i la deixem en trobar un trencall a la dreta, que s'acaba en un camp. Per la seva vora i al costat d'una fita hi ha un corriol que s'enfila i que es bifurca una mica més endavant, però tots dos van al mateix indret. Ens cal empenyer la bicicleta durant uns quants metres. Després el corriol planeja per la carena i tot passant pel costat de l'ermita, arribem al vèrtex geodèsic i a la torre. Cal dir que els senyals del GR-3 estan molt esborrats.

Pilar d'Almenara - Santa Maria de Montmagastrell

Desfem el camí fins al canal i allà prenem la pista que tira cap

a l'esquerra. Més endavant veurem a la dreta la gran masia de cal Soques. Arribem a una altra masia i deixem la companyia del canal per tornar a circular entre fruiters fins al poble.

Santa Maria de Montmagastrell - Claravalls

Entrem al poble i ens situem al costat de l'església. Tirem pel carrer del Canal d'Urgell. Una mica més enllà passarem el canal i tornarem als camps de cereal. En lleu pujada arribem a l'ermita del Sagrat Cor. Una mica més enllà trobem el camí que va a la masia Gasset i comencem a baixar. Passem pel costat del cementiri i arribem al poble. Pel carrer de la Ravaleta anem a l'església, des d'on ja seguim el mateix camí que hem fet a l'anada fins a Tàrraga.

Bibliografia i cartografia

Un recorregut per les fronteres dels comtats catalans a l'època del comte Ramon Berenguer I (1035-1076). Enric Vilalta Serra. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Col·lecció «Cavall Bernat», 34. Barcelona 1998. Es tracta d'un llibre molt interessant i original, ja que combina la història amb l'excursionisme. Una part de l'itinerari segueix el que es descriu en aquest llibre.

«Els canals d'Urgell». Francesc Beato i Vicens. *Muntanya*, número 813. Octubre 1997. Article que fa un repàs a la història del canal; és interessant per a saber-ne més dades.

Mapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, número 38- Urgell. Escala 1:50.000. En aquest mapa hi ha marcat el tram de GR-3 que trobarem en el nostre camí. Cal dir que, tret d'uns pocs indicadors, tres en concret (a prop del mas Pipó, Santa Maria de Montmagastrell, Claravalls) i un pal de situació (ermita del Sagrat Cor), gairebé no hi ha marques (abril de 1999).

A dalt, l'ermita del Sagrat cor i, a baix, el poble d'Altet presidit per l'església.

Pel Pirineu aragonès amb esquís: Ordesa, Sarradets.

Francesc Xavier Gregori i Pons

Una travessia amb esquís pel parc nacional d'Ordesa i Mont Perdut, en el Pirineu aragonès. Un gran itinerari en un gran marc paisatgístic.

És una il·lusió creure que és possible de guiar pas a pas per un terreny desconegut, amb esquís als peus o calçant raquetes, un nouvingut al món de la muntanya hivernal. Cap text, per prolífic que sigui, no podrà mai reemplaçar el coneixement del territori, ni la tècnica de l'alta muntanya i, naturalment, la de l'esquí.

Altrament, una descripció de l'itinerari no és suficient per ella mateixa, perquè suposa la utilització simultània de mapa, brúixola i altímetre.

Molts cops, una excessiva abundància de precisions pel que fa a un terreny complex com, per exemple, el d'Ordesa, pot conduir fins i tot a un resultat contrari al que es pretén, és a dir, confondre el muntanyenc més habituat, preocupat per identificar, damunt el terreny, totes les referències que hom indica. Un muntanyenc, doncs, no pot pas efectuar una ascensió o travessada amb la ressenya a la mà, per verificar l'exactitud del seu deambular metre a metre.

En fi, per a l'excursionista esquiador sense experiència prèvia, cap ressenya escrita —per bé que estigui— no reemplaçarà mai —ja ho hem dit— la molta o poca coneixença del territori que petja. Aquesta mancança es pot subsanar fent-se acompanyar de qui ho sap tot de la muntanya o, encara millor: inscrivint-se als cursets específics endegats des de l'Escola de Muntanya, d'aquí mateix, el Centre.

Sembla, doncs, que, després de tot el que s'ha dit, no cal seguir escrivint, però si fos així, de què es

nodriria la revista i on posaríem de manifest les nostres experiències (vanitats)? Tant és així, que no m'estic de continuar i relatar-vos una interessant excursió que recorre part del complex relleu del parc nacional d'Ordesa i Mont Perdut enclavat en el Pirineu aragonès.

La travessia

Es tracta d'una travessia que per la Brecha de Roldán passa a França, permet d'assolir el Taillon (3.146 m) i anar des de la vall d'Ordesa a la de Bujaruelo. La pujada es fa passant pel refugi de Góriz i el descens pel vessant nord, ho fa pel refugi de Sarradets, on podeu sojornar per a assolir el Taillon, si encara no l'heu fet d'anada. *Horari:* des del refugi anar i tornar del cim, 3 h 15 min, amb un desnivell de 560 m.

De camí a Góriz

S'arriba a l'entrada del parc des de Torla per una carretera que remunta la riba dreta del riu Ara i el travessa al Puente de los Navarros. D'aquí en amunt la carretera, sense manteniment hivernal, voreja la riba dreta del riu Arazas fent uns quants revolts. A 8 km de Torla cal situar l'inici de l'excursió.

Pradera de Ordesa, 1.315 m. Des de la casa forestal preneu vers l'E el camí pista que puja suaument. Més endavant creuareu els barrancs de Las Ollas i de Arripas, on el camí se separa de la riba de l'Arazas per travessar una exuberant fageda; possibilitat d'atallar les corbes del camí. A la dreta queda un aixopluc fet de troncs. El bosc s'aclareix de mica en mica i la vall s'eixampla. Durant el desenvolupament d'aquest tram de recorregut, heu anat deixant enrere uns quants miradors des d'on contemplar bonics saltants.

Ribereta de Arazas, 1.660 m. La pista finalitza i es recupera el camí antic, on se supera la barra rocosa que conforma una successió de desnivells esglaonats per on s'escola el riu formant petites cascades (Gradas de Soaso).

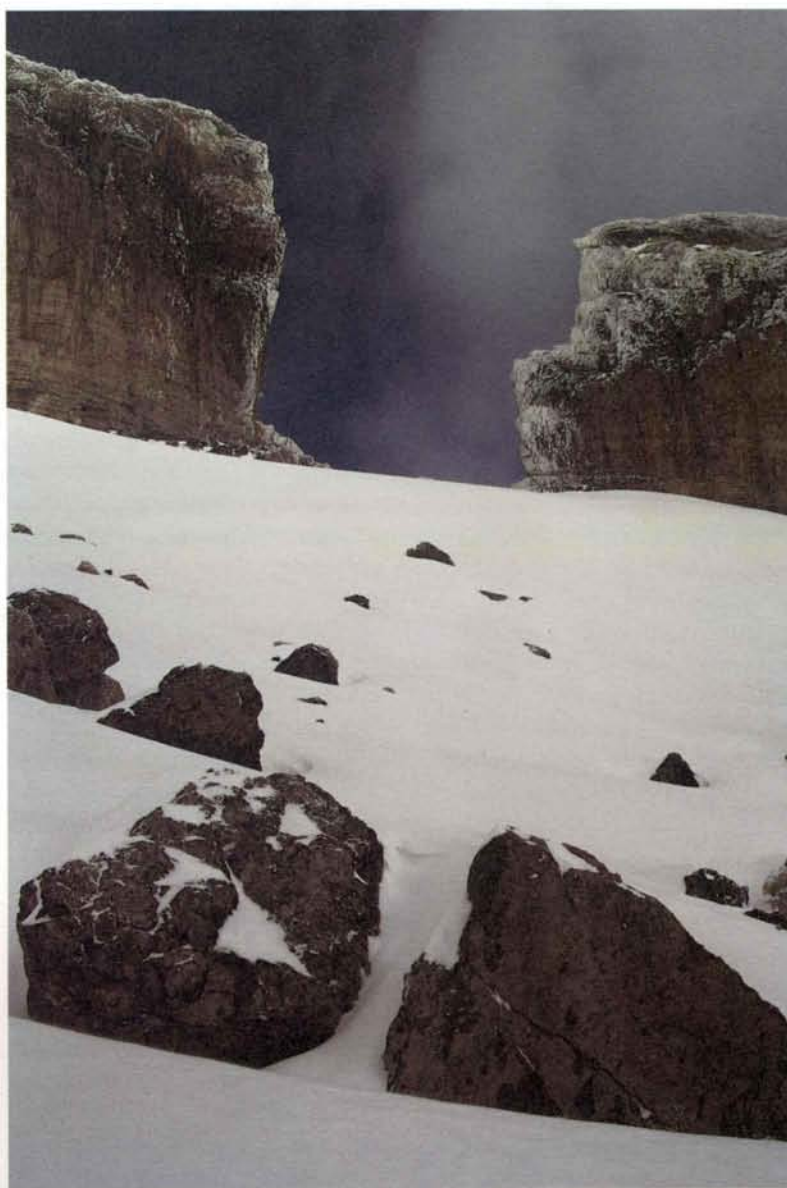
Circo de Soaso, 1.750 m. D'origen glacial. Enorme amfiteatre de muntanyes que impressiona per la seva grandiositat i salvatgeia. Al fons, al nord, després d'un tram planer, quedeu a la base dels escar-

Lucien Briet fou el primer home que contemplà Ordesa com un parc nacional. El 1909, nou anys abans que fos declarat com a tal, escrivia les següents línies: «Apremia una solució nacional, no debe demorarse. Es imprescindible proteger el valle de Ordesa contra los leñadores, contra los cazadores y contra los pescadores de truchas...».

A la pàgina següent, a dalt, el circ de Góriz des de prop del refugi que li manlleua el nom, al mig, de camí a la Brecha de Roldán s'enlaira el Pico Anónimo, prop d'on es localitza la cova de Casteret, a baix, el pic de Sarradets com a teló de fons del refugi homònim, vertader niu d'àligues al capdamunt del circ de Gavarnia.

La Brecha de Roldán, autèntic monument de dimensions gegantines que s'obre com una finestra, des d'on es contemplen només girant-se els territoris d'Aragó i Bigorra.

pats vessants que formen l'hemicicle. En el més profund, el circ s'escindeix i les aigües de l'Arazas s'hi precipiten fent serrells de 70 metres donant forma a la cèlebre cascada anomenada Cola de Caballo.

Puente de Soaso, 1.760 m. Un cop creuat, l'itinerari s'enfila fort on la muralla rocosa és franquejable per un seguit de relleixos esglaonats. Tram equipat amb cadenes i ancoratges moderns que faciliten la superació d'aquest passatge quan s'hi puja carregat amb tota la impedimenta d'esquí. És molt recomanable dur els esquís damunt la motxilla en posició horitzontal; si es duen en vertical, és més que probable topiar amb les espàtules a la paret i és força anguniós. Aquest pas, conegut des de l'antigor com «las clavijas», en tenia trenta-quatre quan foren instal·lades cap allà l'any 1881 per encàrrec de Mister Buxton, un caçador anglès, que pagà 250 pessetes de l'època. D'aquestes barres de ferro clavades a la roca, avui dia només en queda una de record. Un cop superat el pas, trobeu una grossa fita que assenyalava l'indret quan es va de baixada.

Feixa Plana, 1.900 m. Continueu (esq., N) resseguint el rastre del camí sota la neu, que fa una girada sobtada (dr., SE) amb la intenció clara de superar un ressalt rocós, que segons la quantitat de neu dipositada al relleix, aconsegiu millor fent un curt tram amb els esquís a la mà (drecera d'estiu, un pal marca el pas).

Relleix superior, 1.955 m. D'aquí en amunt, vers el N, aneu guanyant altura pel vessant a estones planejant fins a veure l'antena del refugi.

Refugi de Góriz, 2.200 m. Servei complet de restauració per encàrrec. No és imprescindible el sac de dormir, amb un llençol és més que suficient fent ús de les mantes. Informació: 974 341 201. És preceptiu dur la targeta de la FEDME i el DNI; si hi aneu com a turistes, us plomaran.

Horari: anant amb la impedimenta d'esquí, entre 4 h 30 min i 5 h 30 min, amb un desnivell de 885 metres.

De camí a Sarradets

Deixeu el refugi a l'esquena i baixeu breument a creuar el torrent de Góriz. Prosseguiu la marxa (NW) ascendint suaument fins a la fondalada que forma el petit circ de Góriz –no cal pas entrar-hi. Probablement descalçant-vos els esquís, supereu (dr., N) un curt ressalt que us deixa en un indret planer sota una petita cinglera.

Faja Luega, 2.320 m. Continueu lliscant al NW creuant el territori que us duu a la immediata carena.

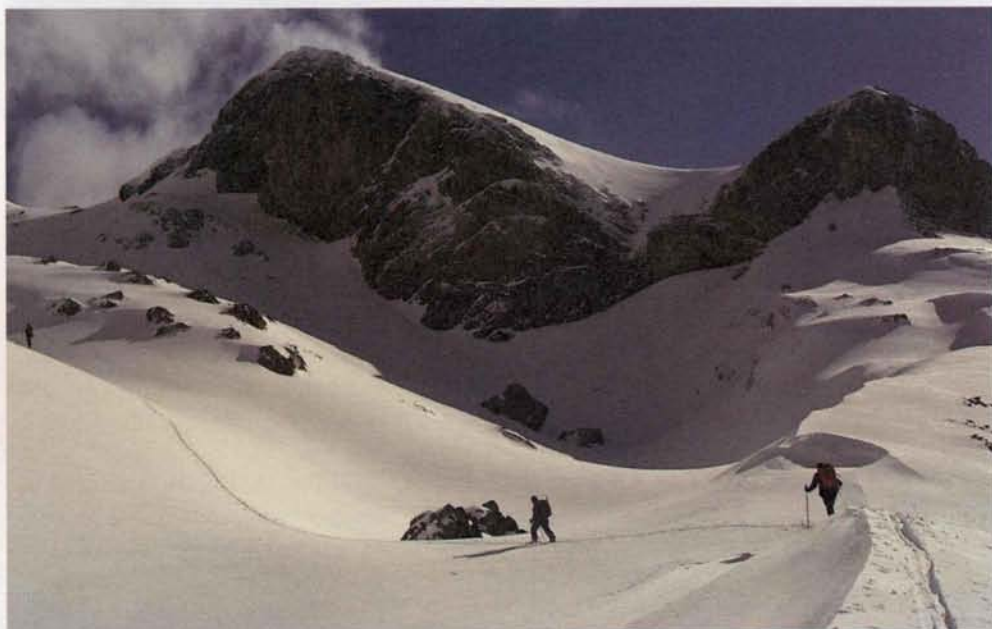
Cuello de Millaris 2.457 m. Des d'aquí baixeu uns pocs metres per l'altre costat cara a uns extensos plans. Si fins al moment heu anat resseguint amb la mirada la carena Tobacor-Millaris escrutant les seves possibilitats en esquís, ara descobrireu la silueta de piràmide perfecta del Pico del Descargador, que també es brinda a ésser assolit en esquís.

Plana de San Ferlús, 2.418 m. Travesseu aquest territori cara al vistent coll que s'obre a la carena entre els pics Descargador i Anónimo. Es deixa un pluviòmetre allunyat a l'esquerra.

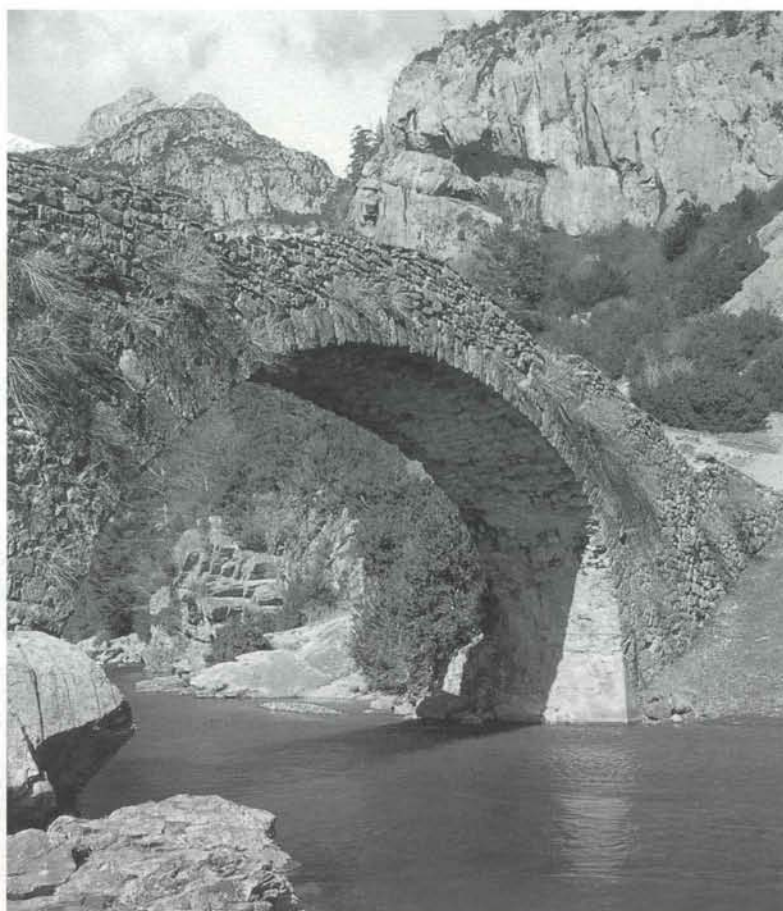
Collado del Descargador, 2.498 metres. Magnífic indret obert a grans perspectives. Decanteu-vos a la dreta (N) perdent uns quants metres sense entrar del tot al fons del pla que s'estén davant: els Llanos del Sumidero. L'itinerari s'orienta al N i remunta els vessants que s'estenen per sota de l'encinglerada carena divisòria. A mà dreta (E), teniu el Collado de los Sarrios i l'enlairat Pico Anónimo.

Un darrer gir seguit d'un últim flanqueig d'esquerra a dreta per sota els espadats de la punta de Bacillac, ens duu a l'espectacular entalladura oberta en la paret culminant fronterera. Sigueu conscients dels caramells de glaç que sovint es desprenen des dels balmats del Bacillac.

Brecha de Roldán, 2.807 m. Punt clau d'unió entre Ordesa (Aragó) i Gavarnia (Bigorra). De fantàstica arquitectura de roca nua, d'uns cent metres d'alt per quaranta d'ample, escindida entre els esperons del Casco i el Bacillac. Bona

A Sant Nicolás de Bujaruelo, final del nostre periple per Ordesa, trobem el vetust pont, encara de força utilitat, damunt les aigües del riu Ara.

baixada pel vessant contrari (N), en direcció al vistent refugi de Sarradets, vertader niu d'àligues al capdamunt del circ de Gavarnia.

Refugi de Sarradets, 2.587 m. Del CAF de Tarbes. *Informació:* 33 562 924 041. Quan no està guardat, disposa d'un habitacle hivernal al qual s'accedeix per una porta finestra situada a la façana de llevant. Lliteres, matalassos i flassades. Aigua fonent neu. Si no teniu la intenció de dormir-hi és bo deixar-lo allunyat a la dreta, fent una traça descendent un xic penjada —alerta amb l'estat de la neu—, amb la intenció d'arribar al coll proper.

Coll des Sarradets, 2.589 m. D'escassa amplada i esmolat per ambdós vessants. Molt bona perspectiva de la capçalera del circ de Gavarnia. Baixeu per l'altre cantó per fortes pales que menen a la part baixa de la conca glacial.

Gelera del Taillon, 2.450 m, aprox. Orienteu la traça baixant en flanqueig (esq., NW) amb la intenció de superar un nervi carener, procurant no davallar més del compte, si més no, l'imprescindible per a anar fent la llarga travessada, de pendents canviants però sense

gaire grau, que ens ha de dur a la carena divisòria, després de recórrer per la base els espadats vessants nord dels cims Taillon-Gabiato, molt propenses a les esllavissades de neu.

Puerto de Bujaruelo, 2.273 m. Final d'una carretera que puja des de França per l'estació d'esquí Gavarnie-Les Espécières. Baixem esquiant oest enllà sense problemes d'itinerari, triant els vessants que presentin la neu més en condicions. Cal fer esment que els vessants del pic Occidental de Gabiato, sovint els trobareu solcats per les allaus que s'hi escampen.

Al fons de la vall, quan aquesta s'aplana, resteu a la banda esquerra. A l'altre costat queda una edificació de quan s'instal·là la xarxa elèctrica de 220.000 volts que tramunta a França pel Puerto de Lapazosa. Les aigües del torrent es precipiten encaixonades damunt el terreny fins a les proximitats d'un pla més ensota. Passeu un morret i entreu en uns pendents molt castigats per les allaus.

Baixeu fort entre els esfondraments de neu fins a prop del torrent, on trobeu les primeres

boxeres ran del camí que duu a la cabana de Sandaruelo, a l'altra riba.

D'aquí en avall pel malmès camí de bast que a estones s'obre pas entre els pins, les boixedes i alguns exemplars de teixos, fins a creuar el riu Ara per un vetust pont d'esquena d'ase.

Sant Nicolás de Bujaruelo, 1.338 m. Antic hospital de viatgers i pelegrins.

Horari: una jornada completa, 6 h-7 h 30 min, amb uns desnivells de +625 m i -1.485 m.

Refugi de l'Ajuntament de Torla, informació: 974 486 428.

Hi ha la possibilitat de bivaquejar en una dependència oberta, una mena de magatzem, en els baixos de l'antic hospital.

Ara per a tornar al Puente de los Navarros (1.050 m), teniu l'opció de baixar-hi contractant prèviament un taxi de Torla. L'altra alternativa és anar-hi a peu recorrent la pista d'accés, fins al Puente de Santa Ana. Travessar el pont i agafar a la dreta l'itinerari tradicional que recorre en paral·lel el curs de l'Ara per damunt de la gorja del riu. Més endavant el camí baixa sobtós fins a desembocar uns dos-cents metres més avall del Puente de los Navarros. El fet d'abandonar la pista en el Puente de Santa Ana per agafar el camí vell, s'ha de considerar i recomanar com una alternativa força interessant, més que recórrer la trinxada i monòtona pista.

Horari: caminant xino xano amb les botes d'esquí, 1 h 45 min, amb un desnivell de 300 m en descens.

Calaix de sastre

La cartografia de la zona que ens ocupa és nombrosa i si fa no fa tota prou semblant, fins i tot en els errors.

Emergència i rescat: 1062 per al Pirineu d'Osca.

IN de Meteorologia. Pirineu d'Osca, 906 365 322.

Météo France: Alts Pirineus, 0033 - 836 681 - 020 65.

No oblideu l'ARVA, la pala i la targeta de la FEDME amb el DNI.

Travessada feta amb els companys Manel Broch, Antoni Massagué i Montse Periago, entre els dies 9 i 12 de març de 1995.

La vegetació de Prat de Cadí: les tarteres i les roques

Romà Rigol
Valentí González

Segona part d'un treball extens de la vegetació d'aquest indret del peu de la serra de Cadí, elaborat arran d'un estudi que han fet els autors per a preparar una de les excursions botàniques del curs d'homenatge al Dr. Oriol de Bolòs fet el curs passat.

Les tarteres

S'anomena tartera l'acumulació de despeniments de roques al peu d'un roquer, crestellera, etc. Les tarteres tenen una característica forma de ventall de roques esbarriades

de dalt a baix del vessant, de menor a major grandària.

Els despeniments són el resultat de l'acció del clima sobre el rocam. Les oscil·lacions tèrmiques, el glaç actuant de tascó, el pes de la neu i, sobre-

tot, l'atac erosiu de l'aigua dissolent la roca calcària a partir de les línies de debilitat de les esberles, van magolant i desintegrant el rocam. La roca calcària tendeix a esbocinar-se, trencar-se en fragments més aviat petits.

La roca fragmentada per l'acció del glaç té els cantells afuats i això fa que els bocins restin retinguts fàcilment, però sense fixesa, en posicions molt inestables. La tendència a l'ensulsiada dels dipòsits de pedruscall de grenys esmolats és molt inconvenient per a les plantes.

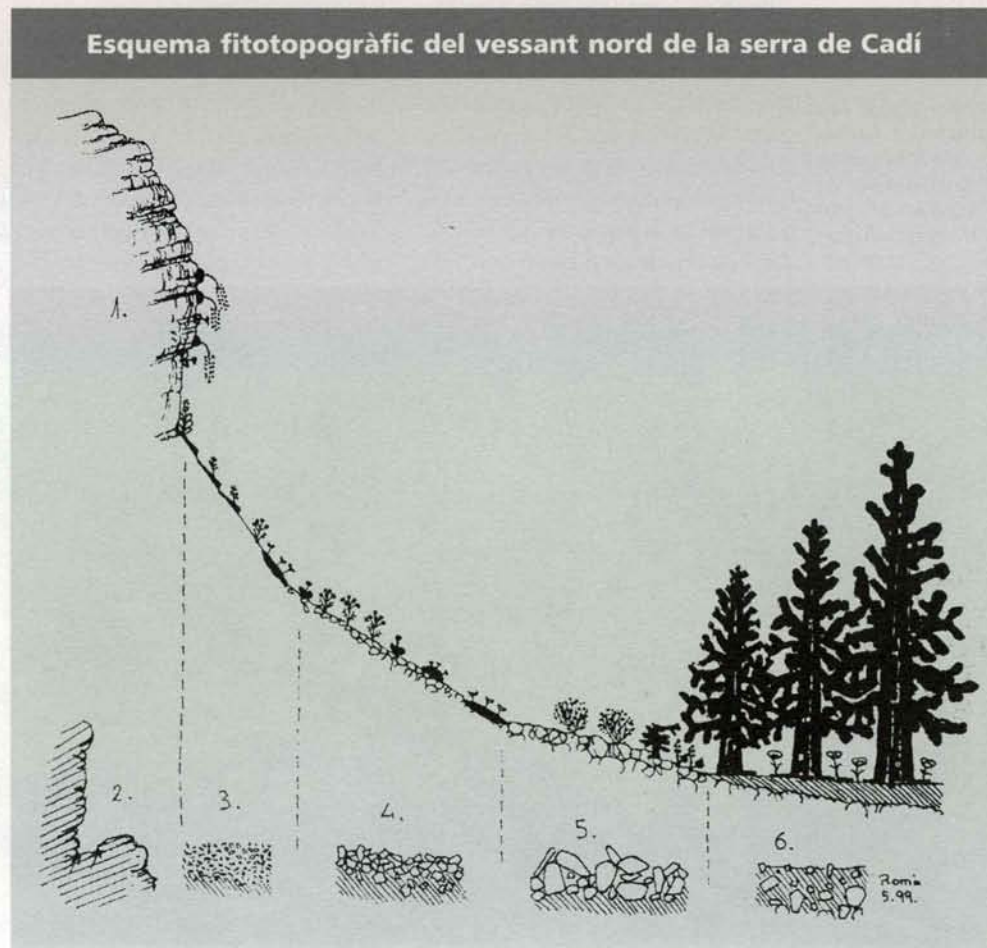
Les plantes de les tarteres estan condicionades per una sèrie de variables i la seva combinació. La inclinació del vessant, la mobilitat, la grandària de les pedres, el gruix dels dipòsits, la topografia zonal i el grau de dinamisme de cada indret són, potser, els factors més determinants.

Les pedres més grosses i alguns blocs ben fixos fan d'escut i són un refugi propici per a les plantes. Els entrepeus de les pedres fixes són llocs molt favorables. Les periòdiques aportacions de roques fan de les tarteres un medi molt dinàmic. Per a evitar de ser arrabassades, les plantes han de desenvolupar bons sistemes de fi-

Esquema de la vegetació relacionada amb la topografia i els sòls del vessant nord de la serra de Cadí:

1. Roquer amb plantes de les fissures de la roca més o menys ombrívola:
Lonicera pyrenaica,
Globularia cordifolia
subsp. repens,
Saxifraga longifolia.
2. Repeu humit amb grans herbes dels racons humits:
Veratrum album, *Adenostyles alliariae*.
3. Pedrusca esmicolada amb pedruscall petit mòbil i petits claps d'herbes cespitoses:
Dryas octopetala, *Saxifraga oppositifolia*.
4. Tartera amb pedres de mida mitjana no gaire mòbils, amb la comunitat de juliverd d'isard i corniol hirsut:
Xatardia scabra, *Crepis pygmaea*, *Aquilegia viscosa*,
Rumex scutatus, *Ranunculus parnassifolius*.
5. Raiguer de tartera amb acumulació de pedres grosses:
Petasites paradoxus,
Rhamnus alpina, *Salix sp.*
6. Bosc de pi negre sobre sòls forestals inicials:
Pinus mugo subsp. uncinata,
Anemone alpina subsp. fontqueri, *Sesleria coerulea*.

Esquema fitotopogràfic del vessant nord de la serra de Cadí

Algunes de les moltes plantes de les tarteres i les roques de Prat de Cadí: crepis nan (*Crepis pygmaea*), a l'esquerra; el juliverd d'isard (*Xatardia scabra*), en el centre; l'esperó muntanyenc (*Delphinium montanum*), a la dreta.

xació: arrels potents —*Xatardia scabra*—, denses forres de petites arrels —*Ranunculus parnassifolius*—, tiges rèptils més o menys arrapadisses —*Dryas octopetala*—, rizomes extensos que lleven brots pels espais buits —*Crepis pygmaea*—, etc.

En molts sentits les pedres de les tarteres són com un mantell protector: atenuen l'efecte dels vents, moderen l'evaporació i les temperatures a nivell del sòl, condensen la humitat i hostatgen la neu en els espais buits. L'orientació nord de les tarteres del Cadí és un factor decisiu. Durant l'hivern la serra constitueix una barreira total a la insolació i les tarteres no veuen el sol. Els esvorancs i les ombrívols canals de la cinglera són «ninxols d'innivació» (Solé Sabarís), que amb la moderació de les temperatures van amollant l'aigua regularment, garantint els beneficis de la constància en el subministrament. Les tarteres del Cadí nord són notablement humides, a desgrat de la impressió que fan, de lluny estant, de total eixorquia.

En els trams més estrets el perfil dels vessants de tartera tendeix a ser planer, com un davantal lligat al rocam, però habitualment té forma còncava, amb el nucli central més depressat. Nombrosos solcs ratllen les tarteres, des de suaus escorrancs humits a marcades torrenteres de roques polides flanquejades per braços en forma de cavallons. Aquests escorrancs encaixats i caòtics suggereixen un dinamisme brutal.

En les tarteres poden diferenciar-se trams o parts de característiques pròpies. De dalt a baix veiem, primer, en contacte amb el rocam, esteses força homogènies del pedregam més petit, que anomenem pedrusca. Si aquest pedregam no està en vies de consolidació tendeix a ser molt rosoladís i, per això mateix, quasi desèrtic. En els llocs menys actius, allunyats de les vies de pas dels enderrocs, les herbes cespitoses surten a clapes per la pedrusca i inicien el procés de consolidació. En aquestes pedrusques amb herbes esparses, anomenades

clapers, trobem algunes de les plantes de prat més sofertes, com la ussona (*Festuca gautieri*), la selslèria (*Sesleria coerulea*) i el panical blau (*Eryngium bourgatti*).

Més avall de la primera faixa de pedrusca, les pedres són una mica més grosses, com un puny o encara més, i la inclinació del pendís se suavitza una mica. Les línies centrals de pas d'enderrocs encara es reconeixen, inhòspites. En aquest tram de pedres no gaire grosses, ni massa mòbils ni molt soltes, de formes esmussades, però que originen espais, intersticis favorables, amb un primer llit de pedres més o menys encaixades en un sòl ben humit que sembla xuclar-les, es troba la típica vegetació de tartera. Més que una acumulació de pedra solta, la tartera recorda la plasticitat d'un morter groller de poca cohesió. Segurament aquesta configuració està molt relacionada amb les condicions hivernals, la neu i el glaç.

Ja abans de l'hivern l'esmortiment és general a les tarteres. Les herbes només tenen òrgans colgats o arranats a flor de sòl i les mates llenyoses poden arribar a aturar la creixença. La variació en la fesomia de les plantes evidencia que es tracta d'un medi sotmès a notables trasmutacions durant el cicle anual.

A les tarteres moltes plantes tenen la part aèria petita, les fulles no sobresurten gaire del nivell de les pedres i sovint les flors es troben a un nivell superior. Són diverses les plantes amb fullatge d'un verd grisenc, apagat: el crepis nan (*Crepis pygmaea*), la badoia (*Rumex scutatus*), el juliverd d'isard (*Xatardia scabra*), el corniol hirsut (*Aquilegia viscosa*), els colitxos (*Silene vulgaris*), etc.

El juliverd d'isard ha estat objecte de l'atenció dels botànics per ser un endemisme dels Pirineus orientals.

A l'agost les enormes fulles de *Petasites paradoxus* es troben en ple desenvolupament.

Típica i abundant a les tarteres del Cadí, és una apiàcia sucosa de bona rabassa, arrel potent com un cargol i fulles molt dividides. La inflorescència en umbel·la fa uns vistosos pomets verd groguencs.

Tot i no ser exclusiu d'aquests hàbitats, el seneci pirinenc (*Senecio pyrenaicus*) és localment abundant i resulta molt vistós, tant per la grandària com pel verd intens de les fulles i els grossos capítols de color groc. L'hàbit d'aquesta planta, tan diferent a d'altres, sorprèn l'observador.

El crepis nan és una composta totalment arranada a les pedres, amb fulles ovalades d'un verd gris mimètic i capítol d'un groc esclatant. La hutquínsia alpina (*Pritzelago alpina*) fa uns menuts coixins de fulletes pinades amb segments separats i raïmets de flors blanques. Quan l'espunyidella pirinenca (*Galium pyrenaicum*) floreix, les seves petites però densíssimes motes queden pigades de nombroses flors blanques molt menudes.

La saxífraga aizoida (*Saxifraga aizoides*) és molt abundant a les tarteres i escorrancs humits, a més de ser molt típica dels rierols de l'alta muntanya, on fa grans taques grogues ben visibles fins i tot de lluny. Com indica el seu nom específic —fals crespínell—, per la forma i carnositat de les fulles ciliades, recorda els crespínells. És molt característic el color de la planta florida, d'un groc melós, com de bresca.

Les flors capbaixes del metzinós corniol hirsut són molt especials, semblen un aplec de becs de setrill. Està cobert d'una pilositat molt apegalosa. Les substàncies resinoses com a defensa contra l'assecamment són molt habituals en les plantes d'alta muntanya.

La badola fa unes fulles glauques en forma d'escut, com indica el seu

nom específic. És una planta de flors poc vistoses, reunides en inflorescències fluïxes que donen lloc a un fruit amb una expansió foliosa, restes de peces florals.

La dríade (*Dryas octopetala*) ofereix un exemple notable de planta constructora d'ambients. És un arbust estès, espessament ramós, que fa un tapís ras i engrapa el sòl amb gran eficiència. Té tendència a entapissar les pedres més grosses. La seva presència en qualsevol part del vessant, en situacions ben diferents, suggereix una gran capacitat d'adaptació. Destaca molt com a planta pionera en la fixació dels llocs pedregosos i aprofita especialment les petites variacions d'inclinació que afavoreixen la consolidació de les pedres.

En el raiguer de tartera se suavitza la inclinació del vessant i s'acumulen les pedres més grosses després d'haver baixat amb empenta i força, produint patacs en el seu recorregut. És evident l'efecte lesiu d'aquests cops. Com més gruix tingui el dipòsit

de roques, més fondo i llunyà es trobarà el sòl imprescindible per a les plantes. Tot plegat fa força inhospitalari aquest estatge, de poblament escàs, mancat de petites mates. Hi trobem arbustos com el púdol (*Rhamnus alpina*), el corner (*Amelanchier ovalis*) i la sarga (*Salix elaeagnos*). També hi abunda la falguera calcícola *Gymnocarpium robertianum*.

En la zona de contacte del raiguer de tartera amb el prat, on els espais entre les pedres van omplint-se de sòl, trobem un bosquetó de caducifolis, una salzeda disposada en llenques segurament relacionada amb l'aigua que s'escola pel vessant i que potser s'acumula en moderar-se molt el pendent. En aquest bosquet afilerat s'hi fa el gatell (*Salix cinerea*), la sarga, el gatsaule (*Salix caprea*) i el bedoll (*Betula pendula*). Aquests últims, el gatsaule i el bedoll, són espècies oportunistes, llestes a envair els espais buits i les clarianes de bosc.

Relacionades amb aquests escoladors de circulació incerta, hi ha

Algunes de les moltes plantes de les tarteres i les roques de Prat de Cadí: la dríade (*Dryas octopetala*), a l'esquerra; l'orella d'ós (*Ramonda myconi*), al centre, i el petrocoptis (*Petrocoptis pyrenaica*), a la dreta.

La tartera arriba fins al prat, on la colonitzen els ginebrons, alguns salzes i el pi negre.

La dríade fa grosses clapes molt atapeïdes al mig de la tartera, la qual ajuda a fixar.

dues compostes geòfites de cicle vital força curiós: la pota de cavall (*Tussilago farfara*) i el *Petasites paradoxus*. Els rizomes d'aquestes plantes els permeten penetrar i englevar els sòls humits i florir amb força a entrada de primavera, de manera que primer floreixen i fruiten, i després, a mesura que els peus florífers amb fulles esquamoses van mustigant-se, forneixen uns fulles basals cordades i blanques, de llarg pecíol. La pota de cavall fa capítols grocs, solitaris, de poca alçada, i les fulles tenen la nervadura i el pecíol de color porpra. Té una àmplia distribució i es fa als talussos i terres argiloses d'escassa vegetació. *P. paradoxus* lleva diversos capítols en abundosos peus aramats, d'un color esvanit. Les fulles tenen la nervadura i el pecíol de color blanc i són molt grans i enfeltrades d'una fina borra blanca al revers. És més aviat rara, per bé que abunda a la nostra àrea, i viu a les tarteres, entre grans blocs poc mòbils, escorrancs tarterosos i llocs pedregosos de sòl humit, en terreny calcari.

Si el raiguer de tartera és de suau pendent i el sòl és gras i humit, podem trobar-hi la tora pirinenca i l'esperó muntanyenc, dues ranunculàcies metzinoses de bona grandària i flors molt vistoses. La tora pirinenca (*Aconitum vulparia*) fa un ramell de flors en forma de casc allargat, de color groc pàl·lid. L'esperó muntanyenc (*Delphinium elatum*) fa raïms de flors esperonades, de color blau. Viu en tarteres de sòl ric i humit, en terrenys calcaris. És un endemisme

del nord-est ibèric. En aquestes tarteres fresques o bosques hi podem trobar el lliri de maig (*Convallaria majalis*), una liliàcia de rizoma repant que fa estenalls de fulles ovalades i lluent, normalment aparionades, naixents a flor de terra. És conegut el perfum de les blanques flors, menudes i capbaixes, que donen lloc a unes baies vermelles disseminades pels animals.

Altres plantes típiques de les tarteres són el carraspic saxàtil (*Iberis saxatilis*), la saxífraga moscada (*Saxifraga moschata*), els colitxos, l'herba de les llunetes (*Biscutella laevigata*), l'àrabis alpina (*Arabis alpina*) i l'espectacular dorònic grandiflor (*Doronicum grandiflorum*), una composta rizomatosa de tija erecta que fa uns capítols de color groc, sovint solitaris i força amples.

La vegetació de les roques

Hem vist en les notes d'ecologia (*Muntanya*, 827: 24) com la humitat regula i modera les condicions ambientals. A l'entorn de Prat de Cadí trobem plantes de roca de la muntanya baixa o mitjana, però no pas perquè el rocam del Cadí tingui res de favorable, sinó perquè, ben al contrari, el medi rocós és inhospitalari de mena, arreu, també als estatges inferiors.

En una llenasca o rocallís sense cap esberla no pot fer-se la vegetació vascular. Les plantes de roca necessiten per a arrelar les esberles, on l'aigua i el vent dipositen minses porcions de

sediments i sòl. Per tant, aquestes plantes, dites fissurícoles o casmòfits, han d'adaptar-se a l'escassetat de sòl i aigua, a les notables oscil·lacions tèrmiques i a l'acció del sol i del vent, segons l'exposició. El factor exposició és força transcendent. En general les roques ombroses, desplomades, de formes accidentades que originen racons abrigats i escoladors de l'aigua de pluja, són més riques en plantes que les roques més uniformes i les exposades al bat del sol.

A la nostra àrea, dominada per roca calcària, hi trobem tant plantes mediterrànies més o menys muntanyenques, comunes a les serres del sistema mediterrani, com ara la lliqueta de roca (*Globularia cordifolia repens*), el xuclamel de roca (*Lonicera pyrenaica*) i la campaneta gran (*Campanula speciosa*), com d'altres pròpies de l'alta muntanya, com són el peucrist (*Potentilla alchemilloides*), la *Valeriana apula*, la potentilla nival (*Potentilla nivalis*) i la silene de Bordère (*Silene borderei*). Aquesta convivència és prou reveladora de la general aridesa de les plantes fissurícoles.

L'orella d'ós (*Ramonda myconi*) viu a les roques ombrives i humides, en especial en indrets recollits, com ara dins del bosc o dessota els esperons. Fa fulles arran de roca, ovalades, grosses, de marge molt desigual, com ratat, amb la nerviació molt enfondida, d'un verd foscant, erigides de pèls ferrosos desplaents al tacte. Són molt boniques les flors, de color violeta, amb els pètals ben patents, orientades cap a l'exterior de la roca. És una planta endèmica del nord-est ibèric. Algunes falgueres comparteixen l'hàbitat amb l'orella d'ós, per exemple, la falzia roja (*Asplenium trichomanes*) i la falzia verda (*A. viride*).

La lliqueta de roca és una mata amb les tiges fortes i negres, esteses i ben aplicades a la roca, amb fulles estretes i aplegades densament i radialment. La bufalaga de roca (*Thymelaea dioica*) té el mateix hàbit estès, ramós i tènac de la lliqueta. El púdol de roca (*Rhamnus pumila*) té igualment aquest hàbit arrapadís, però les fulles, de dos centímetres o més de llarg, són àmpliament el·líptiques, dentades i amb abundants nervis paral·lels. El xuclamel de roca és un arbust no gaire ra-

mificat, un xic escardalenc en els llocs freds, amb branquillons dirigits enfora de la roca que poden arribar al metre de llarg. Té les fulles blavisses, obovades i una mica atenuades. El púdol i el xuclamel de roca són petits planocaducifolis.

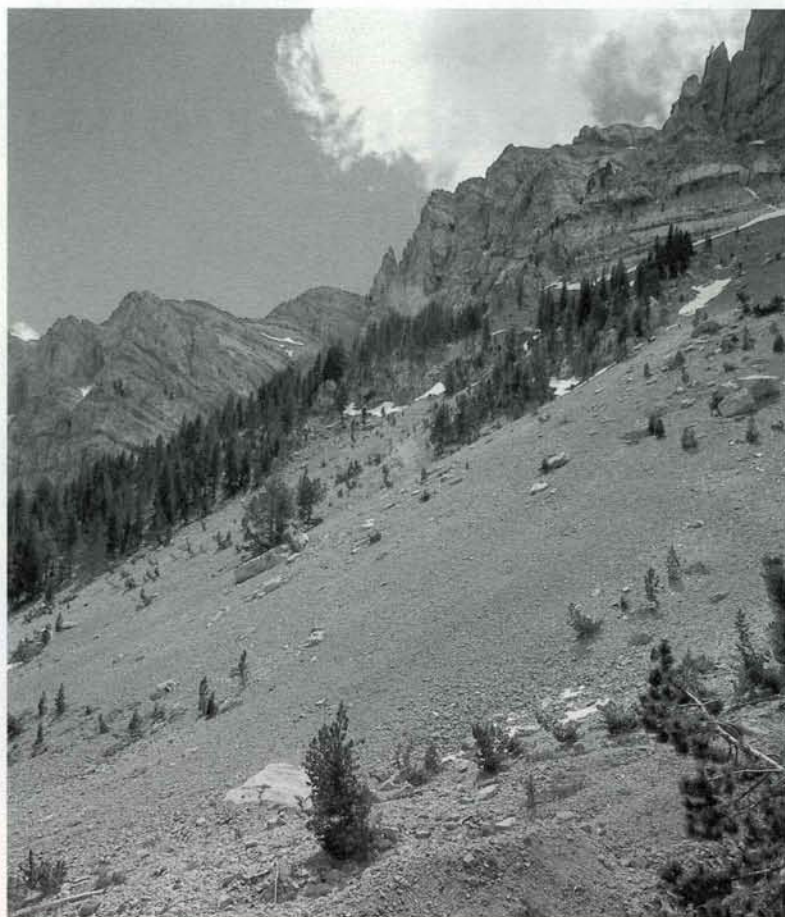
El fiteuma de roca (*Phyteuma charmelii*) és una herba de fulles verdes, tendres, cordades i de llarg pecíol les inferiors i en forma d'estreta llança i de vora irregular les caulinars. Força comú a les roques de la nostra àrea, el peucrist és una rosàcia de fulles compostes i palmades, amb el marge i el revers d'una lluosor argentada. La pilositat de tons clars com a adaptació morfològica als ambients secs (xeromòrfia) és ben visible en la potència nival, coberta d'una sedosa pilositat, pròpia de les roques més altes i desabrigades, on les condicions ambientals són molt extremes.

La *Valeriana apula* és una herba de les roques calcàries de l'alta muntanya. La silene de Bordère és un camèfit endèmic del nord-est ibèric. La draba pirinenca (*Petrocallis pyrenaica*) és una crucifera que fa densos coixins de fulles atenuades. El fullatge petit, densament serrat i en forma de coixí és l'hàbit típic en les saxífrages. La saxífraga blavenca (*Saxifraga caesia*) fa fulles molt menudes, d'un verd plumbós, aplegades en rosetes ben diferenciades.

Clourem aquest capítol amb la coneguda corona de rei (*Saxifraga longifolia*), planta que sembla tenir preferència per les roques esbatanades de la cinglera. Arrabassades per qualsevol dels accidents que somouen aquestes roques, restes d'aquesta planta poden trobar-se araconades pels escorrancs. Fa rosetes arrodonides de fulles atapeïdes, carnosos i voretades d'excrecències calcàries. És molt vistent i espectacular la gran inflorescència paniculiforme, vinclada cap avall i curulla de flors blanques.

Els herbassars megafòrbics

Al peu dels grans cingles calcaris que dominen el vessant nord de la serra de Cadí es fan les espectaculars megafòrbies, o sigui, plantes herbàcies de port imposant. Pel gran poder de transpiració que presenten, aquests

Les tarteres del vessant nord de la serra de Cadí, sota la roca Verda, són grans i amb molta inclinació.

herbassars necessiten un ambient particular: ombrívol, humit i amb un sòl ric en matèria orgànica. Aquestes condicions, més aviat excepcionals, es donen a la mateixa base dels cingles i en alguns còrracs ombrius que en baixen.

Al Cadí, aquestes formacions presenten un aspecte discret, no tan esponent i ric en espècies com les que existeixen en altres contrades dels Pirineus, però, sens dubte, criden fortament l'atenció de l'espectador que les contempla quan es troben en plena floració, allà a les acaballes del juliol. Estan constituïdes bàsicament per dues plantes força espectaculars: el veladre (*Veratrum album*), una liliàcia molt tòxica, amb flors d'un color verdós groguenc i unes fulles esparses i ovades, d'uns 20 cm, que a vegades fa importants esteses a la base de la cinglera; i l'adenostil (*Adenostyles alliariae*), composta d'inflorescència molt gran i de color purpuri, que pot arribar a fer-se de dos metres d'alçada i a tenir unes fulles de 50 cm d'amplada.

La vegetació de congesta

Molt associats al peu dels cingles, hi ha uns indrets que romanen

innivats durant gran part de l'any. Aquests llocs, ben particulars, s'anomenen congestes. Tard o d'hora, la neu es fon i l'espai lliure que queda és aprofitat per la vegetació de congesta, també anomenada vegetació quionòfila. La presència de la neu la protegeix de les glaçades de la primavera i de la tardor i, a més, en fondre's, proporciona una bona humitat edàfica a l'estiu.

Sota aquestes condicions es desenvolupen dues petites salenques: la salenca dels Pirineus (*Salix pyrenaica*) i la salenca reticulada (*Salix reticulata*), arbrissos ajaçats i d'un pam d'alçada. També s'hi fa la primula integrifolia (*Primula integrifolia*) i la verònica afil·la (*Veronica aphylla*), una petita escrofulariàcia de fulles en roseta i flors blaves.

Aquest text és el resultat d'un grapat d'excursions que ens han permès conèixer, a grans trets, la vegetació del vessant nord del Cadí. El paisatge es resumeix en la foscor dels pins, la claror de les roques i la tendresa dels prats. La variada personalitat dels indrets que estotja aquesta regió ha representat, per a nosaltres, una constant descoberta.

Hidden Peak: un munt de sensacions

Ester Sabadell i Simó

Els records i les sensacions sobre l'expedició al Hidden Peak, duta a terme per membres del CADE, en ple cor del continent asiàtic.

Acabo d'arribar del cinema, obro la nevera, agafo un iogurt, vaig a la sala de l'ordinador, m'assec davant l'aparell, l'encenc i entro al Word. Intento recordar aquest estiu i a poc a poc començo a visualitzar moments, imatges, converses... Que estrany tot plegat! Ara, per exemple, sé que quan m'hagi acabat aquest iogurt i en vulgui un altre, m'aixecaré, aniré de nou a la nevera i l'agafaré. Allà al camp base l'únic que podia obrir de nit era el meu sac, i sí que semblava que obrissis una nevera... quin fred!

Coses com anar al cinema, estar-te una estona llarga a la dutxa, el

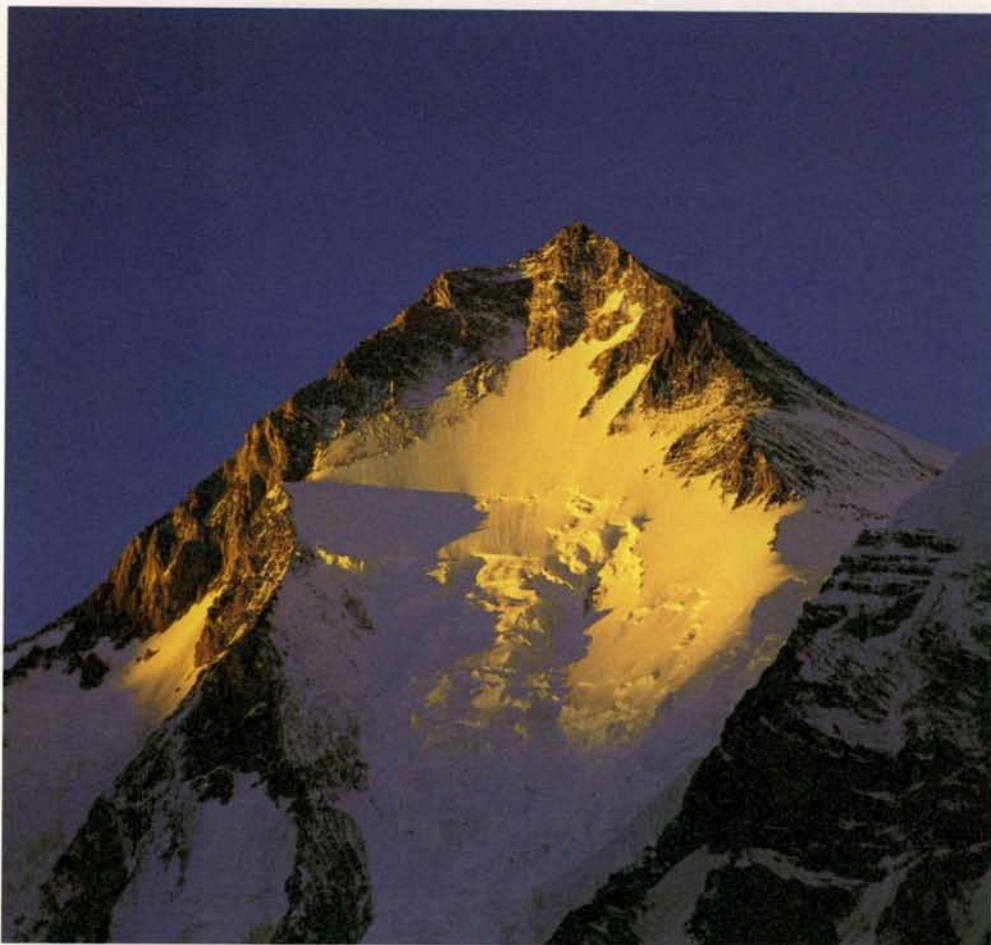
menjar de la mare, demanar un cafè, o un gelat o una orxata amb els amics, agafar el cotxe i posar-te la ràdio a tot volum intentant cantar les lletres de les cançons... coses quotidianes i normals per a fer durant l'estiu són les que trobes a faltar en aquell petit racó de món anomenat camp base.

Vam viure més d'un mes en aquella glacera del Karakorum (al Pakistan), situada a 5.200 metres per sobre el nivell del mar, junt amb altres expedicionaris procedents de tot el món, que, igual que nosaltres, es proposaven pujar a dalt d'un cim. Tots menys uns americans, tenien

la intenció de pujar el Gasherbrum II, que té més de vuit mil metres. Els americans volien obrir una via al Gasherbrum IV, que, encara que sigui un cim que no arriba als vuit mil metres, té una dificultat tècnica impressionant i comparable a molts dels vuit mil del planeta. També teníem la sort de compartir el camp base amb uns companys del Centre que van poder assolir el Gasherbrum II. Felicitats de nou, companys! La seva companyia ens va ajudar a passar aquells desesperants dies tan llargs. Organitzàvem campionats de mus i de botifarra —jocs de cartes que vaig aprendre allà— per matar el temps.

Nosaltres cinc, l'Albert Castell, en Ferran Latorre, l'Oriol Garcia, en David Hita i jo, volíem pujar el Gasherbrum I, de 8.068 m, més conegut com a Hidden Peak, per la via japonesa. Érem els únics que quedàvem aquell estiu per a pujar aquest cim. Vam arribar fins al camp III, d'on hauríem sortit a fer cim. Però no vam poder seguir. Les condicions climatològiques no ens van acompanyar gens. L'itinerari va ser el que descrivim a continuació.

El Hidden Peak, vist des del camp base.

Del camp base al camp I

Només sortir del camp base t'endinses per una glacera plena d'esquerdes i ponts de neu, que, perquè no s'ensorrin, s'han d'intentar passar de matinada o a la tarda, que ja no hi toca el sol. És un recorregut força llarg, d'uns dotze quilòmetres, i que et situa en un majestuós circ sota dels Gasherbrum, on es munta el camp I, a 5.900 m.

Del camp I al camp II

El primer tram ressegueix la vall planera sense esquerdes evidents. Després es remunta entre seracs (blocs de gel) fins al coll de Gasherbrum. L'últim tram torna a presentar algunes esquerdes. El camp està a 6.400 m.

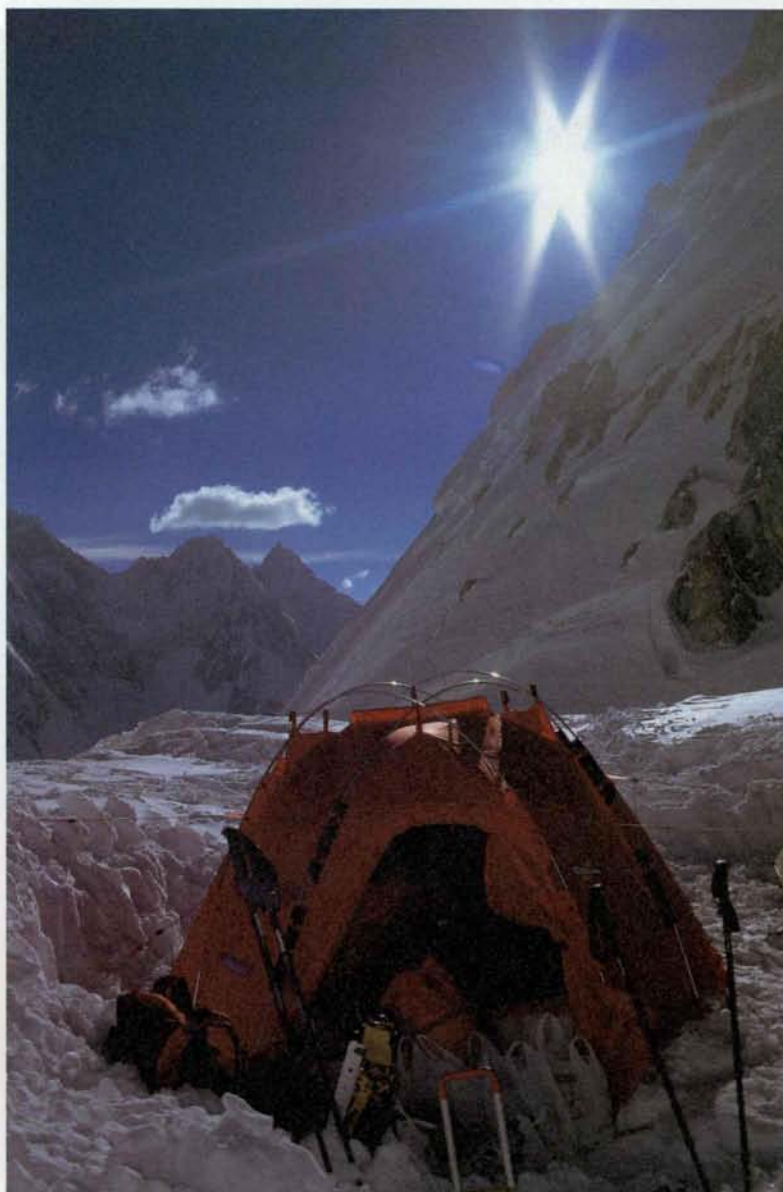
Del camp II al camp III

En mitja hora ens situem sota el corredor dels Japonesos, que dona nom a la via. Comença sent molt ample, amb un pendent mitjà de

50°, fins que topa amb un mur impressionant, molt vertical, que a primer cop d'ull sembla infranquejable. Malgrat tot, a la part esquerra presenta un punt dèbil. Un tram mixt de IV+ ens porta fins a una *goulotte* espectacular, d'una inclinació mitjana de 60°, que acaba amb un ressalt final d'uns deu metres de V en roca. Finalment, segueix una rampa de neu dreta i un esperonet de roca, molt aeri i impressionant que et condueix a la gran espatlla que acull el camp III.

Que maca la vista des d'aquí... És el lloc més alt on mai he pogut estar i realment és impressionant. A 7.200 metres ja estàs més alt que molts cims que t'envolten i et sents ocell. Això sí, no ens enganyem, em sento cansada i em falta oxigen. Per a pujar necessitava pararme, respirar cada tres passes, i ara aquí, quieta, veig que el cor segueix bategant amb molta força: ja no sé si és pel cansament o per l'emoció de saber que estic a un dia del cim i per l'alegria de veure tanta bellesa als meus peus. Tanco els ulls i escolto el silenci d'aquest lloc impressionant. Un silenci trencat per ràfegues de vent i pel meu cor, que no para de repetir-me que vol més oxigen. Obro de nou els ulls i miro el cim. Està tant a prop nostre... Estic mitja hora allà quieta esperant que en Ferran i en David decideixin on muntar el camp III. El vent cada cop es fa més fort, però jo no puc dir ni una paraula. M'he quedat quieta contemplant i escoltant el silenci de la muntanya. No puc pensar amb claredat, ni tan sols tinc ganes de fer-ho, només vull seguir allà, dreta, i gaudir d'aquesta plenitud que m'omple el cos de sensacions estranyes i meravelloses. Penso en el cim: si ara ja em sento així, com em sentiré allà dalt? Em ve al cap una frase que compartia amb un gran amic: un ha d'ampliar el seu mapa «cognitiu» constantment.

Hem de baixar i penso que el proper cop que tornem aquí dalt serà per a fer cim. Avui només pujàvem per equipar el camp III i per aclimatar-nos millor. Per tant, giro cua i no torno a mirar enrere. Això sí, abans, torno a agafar aire i, trencant el silenci, dic: «fins aviat...».

El camp II, situat a 6.400 metres d'altitud, sota el Hidden Peak.

L'ordinador m'avisava que tinc un missatge...

Era un missatge d'una amiga que m'havia escrit des de les Amèriques. Allà al camp base també ens vam poder comunicar via internet amb amics i familiars. Això sí que va ser increïble. Estàvem tan aïllats del nostre món i, en canvi, cada dia ens arribaven notícies. Fins i tot entràvem a antena cada tarda i omplíem uns minuts de les Tardes d'Elisenda Roca de COM Ràdio. El problema era què explicar d'aquella vida tan sedentària, on un dia era igual a l'altre. Però la idea va ser prou bona i la gent que ens seguia va poder viure amb nosaltres aquella experiència i fer-se el càrrec del que vol dir fer una expedició a un vuit mil.

Malgrat tot, el dia que tinc més gravat és, sens dubte, el 18 d'agost,

que vam haver de prendre la dura decisió de renunciar al cim. Una decisió dura després de tant de temps preparant l'expedició, després de més d'un mes al camp base, trobant-nos ben aclimatats i amb un cel blau al damunt.

No volia tornar enrere. No volia deixar escapar el que havia estat fins aquell moment un somni. Volia fer cim i gaudir de la plenitud màxima de tot alpinista. Volia retre homenatge als meus i a la meua terra.

La irracionalitat del moment em va encegar, i la lògica basada en l'experiència de l'Albert i del Ferran em semblava molt allunyada de la meua realitat.

Aquell fort vent que semblava que volgués posar a prova la nostra capacitat de reacció i de racionalitat. Jo, des d'aquí, aquell vent

Una imatge de l'extens panorama de cims i glaceres que es veia des del camp III.

el recordo vagament pel fet que suposava una amenaça a les meves intencions. A la pala i el corredor final del Hidden Peak, on s'observava una gran acumulació de neu de les grans nevades dels últims dies, la possibilitat d'allaus de placa de vent era molt elevada. També s'hi ajuntava el fet que l'Albert, en David i l'Oriol no estaven en bones condicions per a un atac al cim. El fort refredat que tenien no els va deixar ni tan sols dormir unes poques hores la nit abans. Tots aquests factors els ignorava. Ignorava tot allò que resultés una amenaça al meu afany de pujar el cim. Tothom que s'hi oposava resultava un rival per a mi. Ara, vist des de casa i mig any més tard, no dono tanta importància a aquell dia. Un entén que no pot ignorar la força de la natura, com tampoc les persones. Reduir-se a la simplicitat de sobreviure et fa ser menys humà, i després no et serveix com a experiència viscuda, sinó com a tragèdia.

I com diu un amic nostre: al cap i a la fi, què és més important, el camí (l'experiència viscuda) o la meta?

Evidentment, vist mig any més tard, tranquil·la a casa, les coses es veuen d'una altra manera. Sobre tot, m'ha servit per a estimar encara més la muntanya i per a renovar les ganes de superar-me contínuament. I és que un pot guanyar un rival i així ser fort, però ben diferent és guanyar-se a si mateix. Això és la força de viure.

Ja baixant de nou a la civilització, recordo aquella primera flor, aquell primer riu, aquell primer poblat. De sobte em va venir el record del nostre Mediterrani i l'olor de mar; els arbres verds i el gust de la fruita. Era com tornar a néixer i veure de nou allò que havies vist en un altre jo. Quines ganes que tenia, de sobte, d'arribar a Catalunya i respirar de nou el Mediterrani...

Ara fa temps que no m'aturo a olorar-te. Demà quan et vegi, com cada matí per a anar a la Universitat, recordaré com et vaig trobar a faltar. I segurament sentiré nostàlgia d'aquell lloc que va ser durant dos mesos la meua experiència.

I és que, encara que sembli mentida, aquell racó de món que avui intentava recordar de nou,

forma part del nostre planeta. Per molt lluny que estigui de nosaltres, per molt irreal que ens sembli des de la quotidianitat diària, l'Himàlaia és allà i hi serà al llarg de la vida dels humans. El seu poder i la seva bellesa fa molts anys que captiva els humans i ho seguirà fent al llarg de la història. Mentre hi hagi gent que segueixi escrivint llibres, pintant quadres, component... hi haurà gent disposada a conquerir-te.

Agraïments

Voldria donar gràcies a tothom que ha fet possible aquesta expedició (la Diputació de Barcelona, el Centre Excursionista de Catalunya i el Futbol Club Barcelona). També a aquells mitjans de comunicació que han permès divulgar les nostres passes dia a dia (COM Ràdio i la web de La Malla) i a tota la gent que ens ha enviat missatges de suport. A tots vosaltres, als que ho sabeu, gràcies. No podem dedicar-vos el cim, però sí que us puc assegurar que vam fer el possible per a aconseguir-lo.

Expedició Zambon al Gasherbrum II

Mariona Orfila

Ressenya de l'expedició feta a un dels catorze vuitmil del món, per membres del CADE del Centre, que van col·laborar en l'experimentació d'una substància amb una firma farmacèutica.

«Deu alpinistes del Centre Excursionista de Catalunya col·laboraran en un estudi sobre la capacitat respiratòria a vuit mil metres.

El proper dimarts 29 de juny marxen cap al Pakistan. L'equip es proposa ascendir en estil alpi i sense oxigen els 8.035 metres d'aquest cim de la serralada del Karakorum. A més de l'objectiu alpinístic, els expedicionaris contribuiran a la investigació de l'empresa farmacèutica Zambon sobre el nivell dels radicals lliures i els efectes de la N-Acetilcisteïna com a antioxidant.

Els alpinistes dedicaran el mes de juliol a aclimatar-se a l'altitud abans d'atacar el cim a l'agost. El repte del grup consisteix, a més, a pujar sense equipar campaments d'altura ni utilitzar cordes fixes i prescindint de l'ajuda de xerpes. La tornada a Barcelona està prevista a finals d'agost.

L'expedició la formen vuit nois i dues noies: Roger Besora, Ernest Bladé, Martí Cabestany, Laura Ejarque, Segimon García-Prades, Xavier González, Antoni Massagué, Raimon Monturiol, Mariona Orfila i Fèlix Queipo.»

Així és com començava un dels articles publicats pel Centre Excursionista de Catalunya, producte de més de sis mesos de dedicació de tots nosaltres i del suport tant de Zambon com del mateix Centre, novament agraït.

I així és també com el 29 de juny volàvem cap a Islamabad, amb més de mil quilos d'equipatge.

El Pakistan

El Pakistan és un país que neix amb l'acabament «oficial» de l'im-

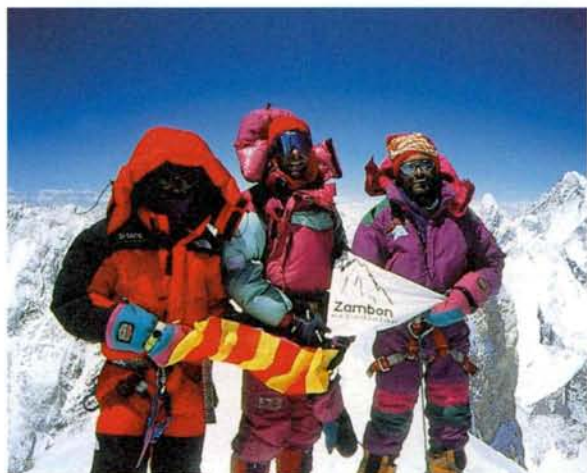
perialisme britànic a les Índies l'any 1947, i es proclama República Islàmica després d'una llarga polèmica entre musulmans tradicionalistes i modernistes. Amb una evolució interna difícil, ha afrontat la convivència entre la part occidental i l'oriental fins l'any 1971, que perd la part oriental, l'actual Bangla Desh.

Geogràficament està marcat per tres grans regions: la muntanyosa del nord i nord-est, el Balutxistan i la vall de l'Indus. En la zona del nord hi trobem part del Karakorum,

Dades actuals del Pakistan

Forma de govern	República federal islàmica
Capital	Islamabad
Superfície	803.943 km²
Població	140 milions d'habitants
Densitat de població	174,1 habitants/km²
Esperança de vida	61,5 anys
PIB	59,9 mil·lards de dòlars
Creixement anual	6,0%
Deute extern	30,2 mil·lards de dòlars
Inflació	11,4%
Població activa	47,8 milions
COST PÚBLIC	
Educació	2,7% del PIB
Defensa	6,5% del PIB
EXÈRCIT	
Marina	22.000 homes
Aviació	45.000 homes
Terra	520.000 homes

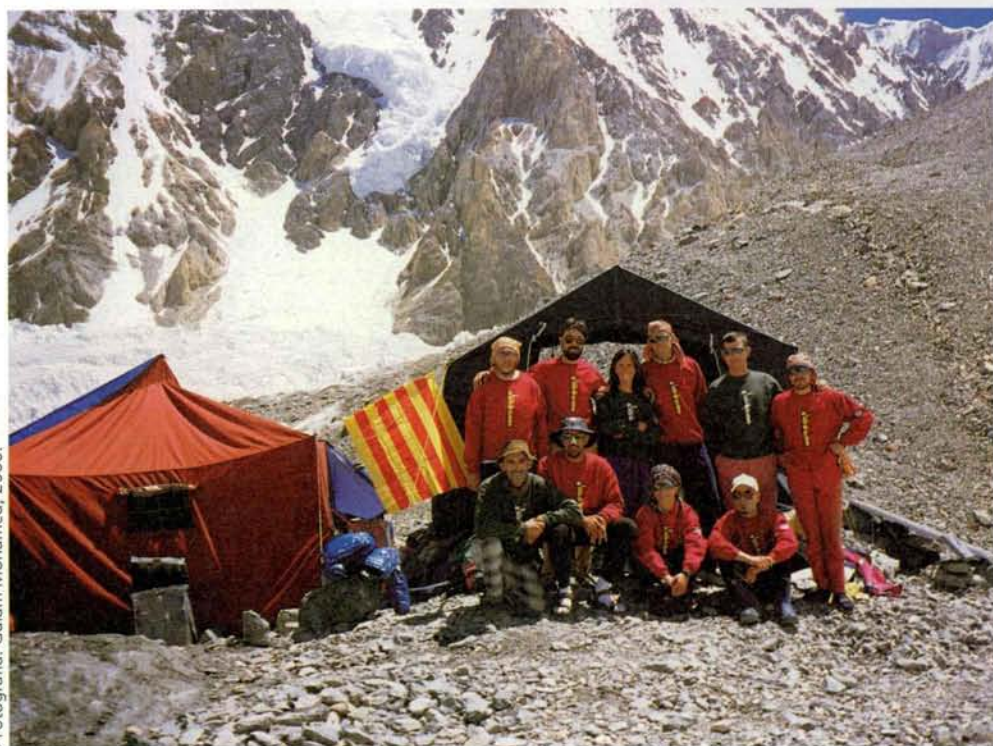
A sobre, d'esquerra a dreta: Xavi, Ernest i Segimon al cim del Gasherbrum II. A la dreta, pujant al camp III, amb vistes del camp II i del replà on hi ha el camp I. Després d'aquest veiem la glacera de Gasherbrum, que desemboca a la glacera del Duc dels Abruços, on hi ha el camp base.

una de les principals serralades de l'Himàlaia. Junt amb l'Àrtic i l'Antàrtic és una de les regions de la terra més poc habitades, que acull una especial concentració de cims d'altitud, com quatre cims de vuit mil metres. Això motiva una important activitat alpinística que des de la dècada dels cinquanta ha creat tota una infraestructura cada cop més lligada a l'evolució del mateix país. Concretament, en el pla socioeconòmic del Baltistan s'han fet inversions de diner públic, i en el pla polític s'ha arribat a tancar l'accés al Karakorum durant uns quants anys, que s'ha convertit en una zona especialment militaritzada per la seva ubicació estratègica respecte a l'Índia.

Així, durant els set dies d'aproximació al camp base per la glacera

© Fotografia: Mariana Orfila, 2000.

del Baltoro, vam anar veient un cable telefònic que ressegueix la vall connectant diferents camps militars habitats permanentment, fins a arribar al circ final de la glacera del Duc dels Abruços, uns cinquanta metres per sobre el nostre camp base, a 5.200 metres d'altitud. Aquests camps són uns col·lectius humans realment curiosos, totalment respectats i quasi idolatrats per la gent de la zona, però distants per a nosaltres.

En un muntatge com el d'una expedició en un país com aquest s'evidencia el xoc permanent entre dues cultures, dues maneres d'entendre, de viure i de valorar, que pot arribar a fer pensar molt. La convivència diària, i més en condicions limitades, és una situació privilegiada per a conèixer i conèixe't... Si la motivació és el que realment t'em-

MIDA NATURAL

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

LA VALL DE NÚRIA

BALANDRAU-TAGA-PUIGLLANÇADA

(EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERÀ
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

EL MASSÍS
DEL CANIGÓ

Carancà-
Mentet-Costabona

(Propera aparició)

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS

L'àmbit d'aquesta guia comprèn les capçaleres de les valls dels rius Ter i Freser, amb la incorporació de totes les valls properes del vessant meridional del tram de Pirineu oriental que ens ocupa en el present treball.

Aquest sector pirinenc té grans cims, com el Puigmal, els pics de Segre, de Finestrelles, de Noufonts, de Noucreus, de la Fossa del Gegant, de l'Infern, el Bastiments, el pic de la Dona, el Roca Colom o el Costabona. També el sector situat al sud de la carena principal té altres cims més baixos, però per això no menys interessants, com el Balandrau, el puig Cerverís o el Taga.

Tots aquests cims i altres recorreguts per valls i carenes són els que us proposa aquesta guia, especialment des del santuari de Núria, els refugis d'Ulldeter i de la Coma de Vaca, i des de moltes poblacions dels voltants.

OT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho trobareu a les revistes en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

Urgel, 95 bis - tel 93 453 50 01
08011 - Barcelona

20ª OFERTA DE MUNTANYA

[Http://personal2.redestb.es/pedraneu](http://personal2.redestb.es/pedraneu)

Urgel, 95 bis - tel 93 453 50 01
08011 - Barcelona

10 cintes exprés
+ 20 mosquetons

12.995 pts

Rapelador "8"
+ mosquetó segur

1.945 pts

Bastó telescòpic
de muntanya

2.495 pts

Piolet
+ grampons

16.945 pts

REPAREM: TENDES - BOTES - TREKINS - PEUS DE GAT - ETC.

LLOGUEM: ESQUIS PISTA - MUNTANYA - FONS - ARVA - PELLIS DE FOCA
TENIM CURA DEL MANTENIMENT D'ESQUIS I FIXACIONS

Dèiem que la idea inicial era aclimatar-nos fent cims de la zona per atacar el cim en estil alpi, però les circumstàncies ens porten a fer-ho en la mateixa ruta muntant campaments fins a set mil metres. Aquesta tasca és la que determinava la dinàmica dels primers quinze dies d'estada al camp base; de fet, és l'altitud el que realment determina.

Finalment aconseguim el cim

Feia nou dies que no ens movíem del camp base, el mal temps, vent i nevades no ens ho havien permès. Els dies se'ns acabaven i començàvem a plantejar-nos la tornada a casa; és empipador després de tots els esforços, però la muntanya és així, especialment a l'Himàlaia, on les proporcions i magnituds dels elements a superar s'agreugen a mesura que augmenta l'altitud, mentre que el cos treballa a més baix rendiment per la manca d'oxigen. Si a aquestes condicions hi afegim un temps inestable, crèiem prudent esperar al camp base. Així i tot, en cap moment no es desestimava la possibilitat de fer cim, si més no de recuperar el material utilitzat per a muntar els camps d'altura fins a set mil metres. Seguint les previsions meteorològi-

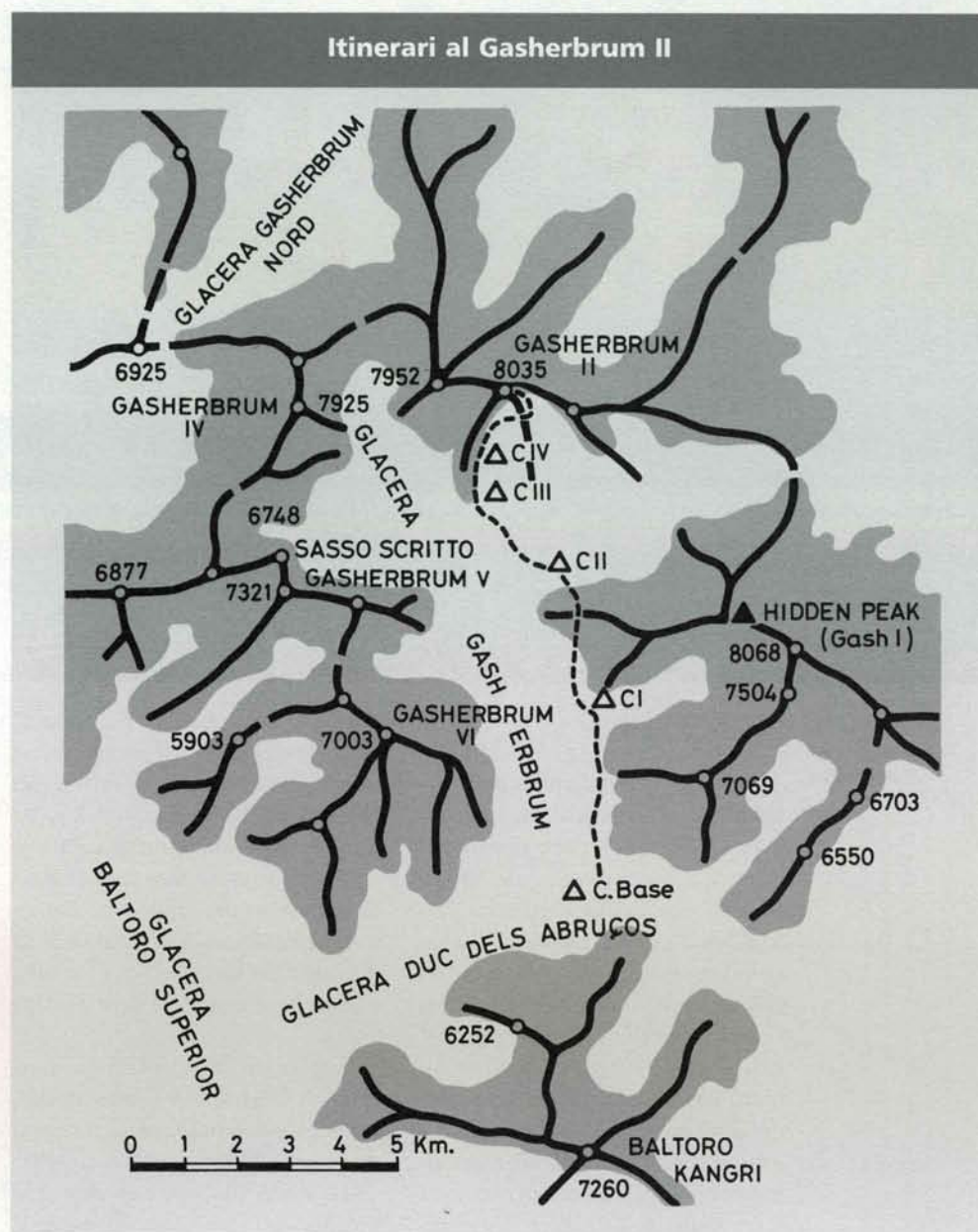
ques i l'evolució del temps, vam elaborar les mil i una estratègies d'atac possibles, ja que no deixaven de ser previsions incertes (a causa dels monsons especialment actius que s'han donat aquest any al nord de l'Índia i que afectaven directament el Baltoro). Esperant una treva de bon temps, el dia 14 d'agost vam decidir fer preparatius per a una darrera temptativa, tot i la neu recent que cobria la muntanya.

Dia 15 d'agost

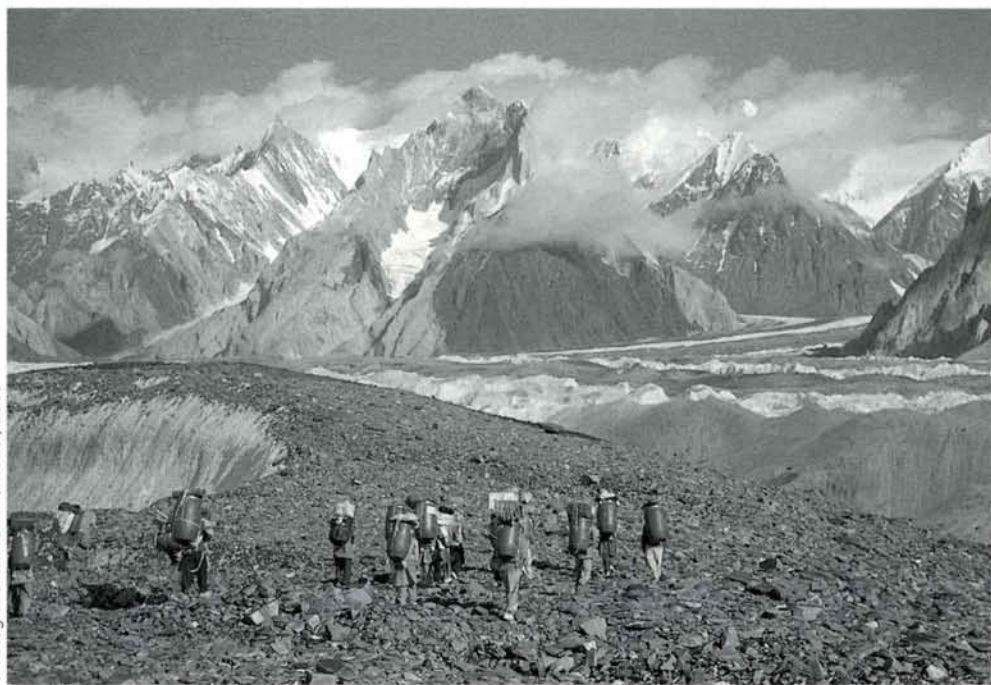
Amb un dia radiant, dos de nosaltres vam sortir de matinada cap al camp I, on vam arribar triplicant l'horari habitual a causa de la carregosa feina d'obrir traça i esquivar unes esquerdes recents tapades pel

més de mig metre de neu caiguda. Aquest primer tram de glacera ve a ser un laberint d'esquerdes i seracs que es belluguen constantment, fet que ens obligava a circular-hi encordats assegurant algun pas d'esquerda o pont de neu. La resta de l'equip va sortir a les cinc de la tarda i va arribar a les onze de la nit, perquè, tot i la traça ja oberta, també els va costar més del que era habitual.

Un cop al camp I, una de les estratègies que ens plantejàvem era moure'ns a les hores de menys risc d'allaus, però l'observació ens va fer entendre que era un fet totalment arbitrari; així com els primers dies queien allaus pertot arreu, ara el fred i la neu nova havien estabilitzat la situació.

A la pàgina anterior, a baix, tots nosaltres en un dia de descans al camp base. Aquesta fotografia la va fer Gulam Mohamed, baltí convençut de la zona, professional de la cuina en altura, un membre més de l'expedició.

© Fotografia Raimon Monturiol, 2000

**De tornada,
representem el
Baltoro.**

Dia 16 d'agost

Feia un dia lleig, amb núvols alts i vents forts a partir del mateix replà de la glacera on estava situat el camp I, a uns sis-cents metres del peu del cim del Gasherbrum II, a 6.000 m d'altitud. Aquest camp és comú per als qui volen fer el Gasherbrum I (Hidden Peak), el Gasherbrum III i el Gasherbrum IV. Ens hi vam estar tot el dia, descansant i observant amb força inquietud les nuvolades que entraven i sortien constantment, tot i que finalment fou la selecció natural i rigorosa de la salut física (un «simple» refredat...) la que determinà la retirada d'uns i la sortida directa al camp III dels altres. La idea de fer cim seguia estant poc clara, però també era suficient per a motivar un últim intent.

Dia 17 d'agost

Vam començar a caminar quatre hores abans que sortís el sol, i ens vam trobar la traça oberta per un grup de francesos que la tarda anterior havien baixat del camp II, després d'estar-hi assetjats set dies pel mal temps. Arribats a la «banana» —que és com s'anomena el conjunt d'aresta de neu i seracs que condueix fins al camp II—, ens vam adonar que el fort pendent no havia permès tanta acumulació de neu com pensàvem i vam anar pro-

gressant d'una manera continuada amb pendents de 70° a 40° fins a uns tres-cents metres abans del camp II, on hi ha un flanqueig. Al llarg de tot aquest recorregut ens vam ajudar amb unes cordes fixes deixades per una expedició coreana, sorprenent-nos una mica de la dificultat de l'ascensió, com també meravellant-nos de la seva elegància.

Segons R. Messner, el Gasherbrum II és el vuit mil més «fàcil»; no són els únics que discrepem d'aquesta opinió.

Feia bon dia, tot i el vent que s'intuïa dalt dels cims. El camp II està en una petita plataforma que fa un serac a 6.500 m. Vam decidir descansar una mica, perquè el sol i la calor eren massa forts per a continuar una ascensió segura. Darre nostre va arribar un grup de tres americans que van decidir continuar. Nosaltres vam esperar fins a les quatre de la tarda, una hora abans que el sol es comencés a amagar. Ens trobàvem molt bé, fins al punt de comentar la jugada de tant en tant. El pendent era menys acusat, el temps havia millorat i a poc a poc la possibilitat de fer cim era més real. A les set de la tarda vam arribar al camp III, a 7.000 m, amb la desagradable sorpresa de no veure les dues tendes que dies abans havíem plantat i habitualment per a un possible atac al cim. Afortunadament, un de nosaltres recordava la

zona i, sondejant amb els piolets, finalment les vam trobar. El que ens inquietava era si realment podríem dormir-hi; després d'unes hores, amb paciència i moltes ganes, vam aconseguir reconstruir-les a mitges per a poder-hi estar a dins.

Dia 18 d'agost

Vam passar la nit i part del dia al camp III, intentant descansar, menjar i hidratar-nos. Feia bon temps, però el vent era molt fort; fins i tot el Gasherbrum I —que teníem al davant— tenia un estel molt gros a la seva punta. Ens vam preparar per a fer el cim d'una tirada i amb el mínim material possible. Vam decidir sortir a les vuit del vespre. Els americans ho van fer dues hores més tard. La nit era freda, com és habitual en aquesta altitud, i no feia pràcticament vent. Tot pintava bé. La pujada al camp IV era igual de mantinguda. Ara no parlàvem, cada cop bufàvem més i avançàvem més lents (això, francament, no suposa cap sacrifici, perquè simplement és un fet i un repte assumit per a pujar un cim d'aquesta altitud; contràriament, suposa una satisfacció poder-hi estar i vèncer aquest repte sense cap ajut artificial, simplement amb l'esforç i control d'un mateix).

Nosaltres, que érem tres, sabíem molt bé que la norma bàsica perquè tot funcionés era que cadascú fos autosuficient.

Vam arribar on s'instal·la habitualment el camp IV, sota l'aresta est de la piràmide rocosa del cim, a 7.500 metres. La imatge era una mica tètrica, ja que estava ple de tendes abandonades. En vam trobar una que encara no estava del tot destruïda i la vam aprofitar per a entrar-hi una estona a descansar, beure i menjar una mica. Encara havíem de flanquejar tota la piràmide fins a arribar al coll Oest. Sens dubte era la part més dura de l'ascensió; era un flanqueig poc pendent però llarg. La primera meitat vam obrir traça entre el turmell i quasi el genoll; ho anàvem fent per torns. No dèiem res, però anàvem molt coordinats. Cada cop bufàvem més: una passa i sis bufades, una passa i vuit bufades, una i

deu, però ens trobàvem millor que mai. Estàvem a punt d'aconseguir-ho! A més a més, la nit evolucionava bé, tot i les baixes temperatures, especialment a l'alba. Les bufades i el silenci impressionant de la muntanya et donaven molt de temps per a pensar. Sorgeixen molts records, potser per la satisfacció i la importància personal del moment que estàvem vivint: fer el primer tres mil; la primera anada als Alps; el record d'un gran company i amic perdut l'any 1995 quan fèiem el cim del Xamsé, en Xavier Lamas...

Finalment, despuntava el sol que arribàvem al coll situat a 7.800 m. El dia era excel·lent i vam aprofitar per a descansar i menjar una mica. Ens quedava una última pala força pendent però còmoda, i una aresta final de vint metres fàcil; hi pugem a poc a poc, tranquils i..., ja el teníem! A les onze del matí del dia 19 d'agost havíem fet el cim del Gasherbrum II!

Ens havia costat, però un cop a dalt hi estàvem molt bé; vam veure tot el que es podia veure, els Gasherbrum, el K2, el Gasherbrum I, la gran glacera del Baltoro. No teníem cap pressa per a marxar i ens hi vam estar una hora llarga, gaudint de l'inoblidable moment.

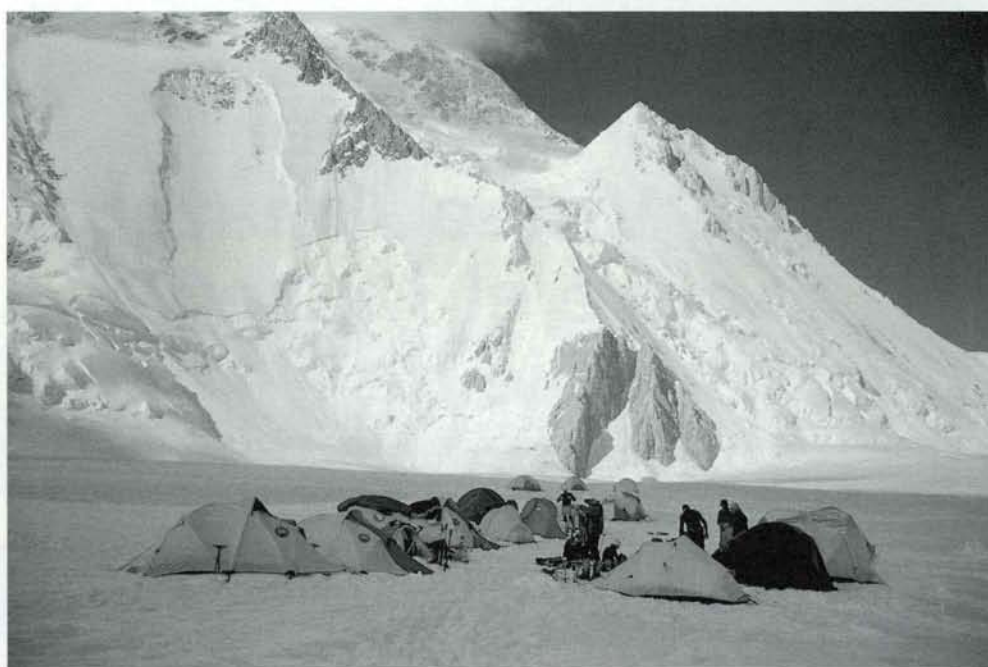
El descens

Vam desfer el camí de pujada fins al camp III, on vam passar la nit. Tot i el lamentable estat de les tendes, hi vam dormir com si estiguéssim en el millor dels hotels! Ho necessitàvem de veritat.

L'endemà vam desmuntar els camps III, II i I, i vam arribar al camp base amb l'ajuda dels companys i amb molta moral.

La tornada

La fem amb els dies comptats perquè els portadors ja feia un dia que s'esperaven per recollir la seva càrrega i tirar avall. Amb bon temps i una sensació d'alegria estranya, tot just repreníem el Baltoro per tornar-lo a deixar i desviar-nos cap al Gondogoro-La, coll de 5.700 metres que desemboca a la impressionant vall de Husche, a dos o tres

dies de Skardu. En conjunt diria que és un recorregut que t'ofereix un espectacle continu i variat dels aspectes més purs i brutals de la naturalesa.

L'impacte amb la civilització sempre hi és, i especialment en aquest país on l'enfrontament continuat amb l'Índia sembla reflectir-se en una progressiva radicalització de costums, religió i cultura. Amb un precedent no tan llunyà, actualment Pakistan ha viscut un cop

d'Estat militar que, sota un Consell Nacional de Seguretat (CNS), es manté ara fa quatre mesos en l'abolició de l'anterior govern democràtic i en la dita «pressió» internacional.

...I molt més que ara no ve al cas! Només que l'experiència de conèixer una altra cultura i uns altres indrets, amb amics i/o coneguts, i amb un objectiu com el de provar de fer un vuit mil ha estat un gran i valuós privilegi.

A dalt, el camp I, a 6.000 m, comú per als qui volen fer el Gasherbrum I, el Gasherbrum III i el Gasherbrum IV. A baix, flanqueig final abans d'arribar al camp II, situat a 6.500 m.

© Fotografies: Mariona Orfila, 2000.

El Certamen Internacional de Vídeo Amateur sobre el Museu Olímpic de Lausana

Artur Peix

El que va ser el Certamen Internacional de Vídeo Amateur sobre el Museu Olímpic de Lausana, amb una valoració dels videogrames finalistes.

Els antecedents

En el transcurs de l'any 1998 el Museu Olímpic de Lausana sol·licità de la Secció de Cinema i Vídeo del Centre Excursionista de Catalunya col·laboració per a organitzar un concurs de vídeo amateur per a

aconseguir un videofilm de qualitat realitzat per un autor no professional de qualsevol lloc del món sobre el Museu, que permetés, al mateix temps, donar-lo a conèixer a un ampli sector de públic. La primera dificultat consistia en el fet que, d'entrada, no existien videofilms amateurs sobre aquest tema, perquè, com és habitual en molts museus, en l'Olímpic no és permès d'enregistrar-hi vídeo. Calia, doncs, redactar unes bases que, en una primera fase, seleccionessin uns determinats cineastes per a anar a enregistrar el vídeo desitjat per a, després, d'entre aquests, escollir els guanyadors.

Després de retocar moltes vegades amb els diferents Serveis del Museu —fins i tot hi intervingué el jurídic!— diversos esborranys de bases, s'arribà a un redactat segons el qual el Museu Olímpic, en col·laboració amb la Secció de Cinema i Vídeo del CEC, amb el patronatge de la UNICA, convocava el certamen a escala mundial amb una primera fase en què els participants havien d'aportar, abans del 12 de març de 1999, un documental o reportatge sobre un museu qualsevol, o recinte assimilable per la seva funció, d'una durada d'entre cinc i quinze minuts, parlat o subtitulat

en anglès o francès, en format S-VHS o VHS, per tal que un jurat, constituït per dos representants del Centre Excursionista de Catalunya, dos de la UNICA i un del COI, pogués seleccionar fins a un màxim de dotze autors als quals el Museu pagaria un viatge i estada a Lausana durant cinc dies per a enregistrar el videofilm sobre el Museu Olímpic, per a la qual cosa se'ls donava de temps quatre mesos de l'estiu per a escollir la millor data per a ells. El 22 d'octubre de 1999 finalitzava el temps de lliurament de l'obra realitzada en aquesta segona fase, per a la qual, en aquest cas, a més dels formats S-VHS i VHS, es permetia els de BETACAM SP i D3. Les obres quedarien propietat del Museu, i els autors serien premiats amb 6.000, 4.000 i 2.000 euros, respectivament, el primer, segon i tercer, i 500 euros els restants, a més d'una medalla a cadascun.

D'aquestes bases se n'editaren vint mil exemplars, uns en català i castellà, d'altres en anglès o francès i, encara, uns en alemany, els quals es repartiren per correu d'una manera nominal a Espanya, per paquets a les diferents federacions integrades a la UNICA, que corresponen a uns quaranta-cinc estats, aparegueren com a notícia i anunci a la premsa especialitzada i es difongueren per internet.

El Certamen (primera fase)

Tenint en compte la complexitat de les bases i el caràcter tan particular del concurs, amb un tema monogràfic, uns premis de valor material molt important, en els quals, com a mínim, en el cas de passar a la segona fase, s'aconseguia segur un viatge i quasi una setmana d'estada a Lausana per a enregistrar el vídeo en el Museu, a més de 500 euros i, en cas de sort, 6.000 euros (un milió de pessetes), cosa que el feia sens dubte el premi més ric ofert mai a un cineasta amateur, podia passar de tot: una allau de videofilms procedents de tot el món, o un fracàs, car la dificultat d'arribar al final, atesa la potencial competència, podria fer desistir molts amateurs.

Vista aèria del Museu i el parc olímpics de Lausana.

No fou ni una cosa ni l'altra, és a dir, sense ser un èxit aclaparador —cosa, per altra banda, terrible per la feinada que ens podia comportar— tampoc no fou un fracàs, perquè ens arribaren 41 videofilms procedents de setze Estats: Espanya (13), Gran Bretanya (5), Rússia (5), Alemanya (3), França (2), Macedònia (2), Hongria (2), Bèlgica (1), EUA (1), Polònia (1), Holanda (1), Suècia (1), Austràlia (1), Bulgària (1), Iugoslàvia (1) i Suïssa (1). Curiosament, després d'Espanya, l'Estat amb més participants, cosa normal perquè les bases foren trameses nominalment a tots els possibles interessats, els països amb una participació més nombrosa foren Gran Bretanya i Rússia, amb cinc participants cadascun, i dels que en tingueren menys, amb només un, Suïssa, el país amfitrió. Potser resulta lògic que per a un suís una invitació a passar uns quants dies a Lausana no tingui cap interès.

Els dies 30 d'abril i 1 i 2 de maig es reuní en el nostre local social el jurat internacional format per: Miette Verlinden, de Deurne-Antwerpen (Bèlgica) i Bernhard Lindner, de Plochingen (Alemanya), representant la UNICA; Pierre Keller, de Lausana (Suïssa), representant el COI, i Josep Rota, de Sabadell, i Alfons Hereu, de Sant Feliu de Guíxols, representant el Centre Excursionista de Catalunya, els quals, després de visionar tots els videofilms presentats, seleccionaren les següents obres i autors: *Museu del Juguet*, de Vicenç Asensio, de Vilajuïga (Catalunya); *The Colorado Springs Pionners Museum*, d'Andrius Barzonkas, de Maniton Springs (EUA); *Fresh Vegetables*, de Guillermo Campo, de Huesca (Espanya); *Weapons*, de Ramon Font, de Castelldefels (Catalunya); *The Corinium Museum*, de Richard Lewenden, de Glenkindie (Gran Bretanya); *Exposición Layla d'Angelo*, de Juan Carlos Rodríguez, de Madrid (Espanya); *Temple of Sport*, de Zoltán Turay, d'Eger (Hongria), i *Source of God's Light*, de Krulj Zdravko, de Bitola (Macedònia).

Com estava previst, els autors seleccionats es desplaçaren a Lausana en el transcurs de l'estiu per enre-

gistrar el videofilm sobre el Museu objecte del Certamen, amb l'excepció del nord-americà, que hi renuncià al·legant «que no li anava bé» —tenia quatre mesos per a escollir—, de manera que dels dotze finalistes possibles, que només eren vuit, en quedaren set.

El Certamen (segona fase)

Com que la segona reunió del mateix jurat estava prevista a Lausana, el Museu decidí fer coincidir les dates de la reunió i del lliurament dels premis, per tal d'invitar-hi tots els concursants, tots provinents d'Europa, ja que el nord-americà havia renunciat. Atès que el president Samaranch volia assistir a la sessió final per lliurar els premis, problemes de la seva agenda anaren retardant la data prevista en principi, que havia de ser el novembre passat.

Per fi, una delegació del Centre Excursionista de Catalunya, encapçalada pel president, Enric Nosàs, conjuntament amb els dos membres del jurat representants nostres, es desplaçà a Lausana el 18 de gener d'enguany. El jurat internacional els mateixos dies del mes de maig —reunint el dia 18 a la tarda i el 19 al matí—, seleccionà els tres videofilms guanyadors, i el mateix 19 a la tarda, a la Sala Auditori del Museu, amb públic i amb la presen-

cia expectant dels autors presents a l'acte i del president Samaranch, es llegí el veredict i es projectaren uns fragments dels videofilms classificats en tercer i segon lloc, i senecer el primer classificat, del qual ens afanyem a destacar, amb satisfacció, que és obra d'un català: Vicenç Asensio, de Vilajuïga, de manera que, una altra vegada es confirma el prestigi que de sempre ha tingut el cinema amateur català. El president Samaranch lliurà a cadascun dels participants el corresponent premi, consistent en una medalla i un diploma de participació, a més, és clar, de l'import metàl·lic.

Després d'unes paraules del president del COI congratulant-se de l'èxit del Certamen i anunciant la intenció de repetir-lo dins d'un parell d'anys, l'acte es cloqué amb el lliurament, per part del nostre president Enric Nosàs de la medalla UNICA'99 al president Joan Antoni Samaranch, que la nostra Secció, com a representant que és de la UNICA a l'Estat espanyol, decidí atorgar-li, segons les seves paraules, «per haver ideat i posat en marxa el Certamen Internacional que clausuràvem i per haver contribuït així, d'una manera molt significativa, al prestigi d'aquest cinema tan modest quant a mitjans i possibilitats de difusió, però ric en autenticitat i entusiasme creatiu, en involucrar-lo en un moviment tan important i universal com és el

El president del Comitè Olímpic Internacional, Joan Antoni Samaranch, rep de mans del president del Centre Excursionista de Catalunya la medalla UNICA'99.

Els concursants finalistes i els membres del jurat amb els organitzadors, el president del Comitè Olímpic Internacional, Joan Antoni Samaranch, el president del Centre Excursionista de Catalunya, Enric Nosàs, i Artur Peix, de la Secció de Cinema i Vídeo del Centre.

Moviment Olímpic», després d'haver explicat breument què és la UNICA i el significat de la medalla, una per any i Estat membre. Contestà el president Samaranch, que féu constar que agraïa la distinció d'una manera especial pel fet de venir d'una entitat com el Centre Excursionista de Catalunya, a la qual pertany des de fa tants anys.

Un sopar molt agradable al Chateau d'Ouchy, al Port Vell, a Lausana, amb els organitzadors del Certamen, els autors participants, els membres del jurat i la nostra delegació, clausurà la jornada.

Els set videofilms finalistes

Setè lloc: *Olympic Museum*, de Zoltan Tusay (Hongria). Monòtona, sense música, resulta lenta i avorrida. És estrany, perquè l'autor és informàtic de professió i jove, circumstàncies que permetien esperar, com a mínim, un cert dinamisme. En no tenir cap grapa quedà relegada, en justícia, a l'últim lloc de la classificació.

Sisè lloc: *2000: A Sport Odyssey*, de Krulj Zdravko (Macedònia). Resol el problema idiomàtic en no posar-hi veu en off. Si bé, és clar, és feta al Museu, molt desordenada, no l'explica gens, i no compleix, doncs, amb allò que precisament demanaven les bases. El seu interès és purament esteticista, un ho-

menatge cinèfil en jugar amb el títol que fa referència a la famosa pel·lícula de Kubrick i les músiques de Zaratustra i el Danubi Blau, dels dos Strauss diferents, tan emblemàtiques d'aquell film.

Cinquè lloc: *The Olympic Museum*. A *Fantastic Museum*, de Ramon Font (Castelldefels). Una idea malaguanyada. L'autor potser es preocupà massa de fer un videofilm diferent, de manera que —dedicant-se al sa esport de complicar-se la vida— es muntà tot un número amb l'animació d'una anella olímpica i una càmera de vídeo que es passegen pel Museu. Déu n'hi do els maldecaps que tot això li degué comportar! Doncs bé, als jurats més aviat els resultà excessivament infantil i feixuga, i acabà per fer-se llarga. Cal dir que a parer d'aquest cronista —que no serveix de res, és clar— aquest videofilm o el següent, classificat en quart lloc, haurien molt bé pogut anar al tercer.

Quart lloc: *Olympic Museum*. *Games Never Stop*, de Guillermo Campo (Osca). Un videofilm agradable de veure, amb una implicació amb els Jocs Paralímpics que el fa simpàtic. Però aquí l'autor també s'ha complicat la vida en compondre falses escenes històriques amb actors que resulten poc creïbles. La pel·lícula té unes grans falles en el ritme, però, en canvi, explica prou bé el Museu. Com dè-

iem més amunt, podria haver pujat ben bé un lloc en la classificació. El que va, precisament, de tenir premi a no tenir-ne.

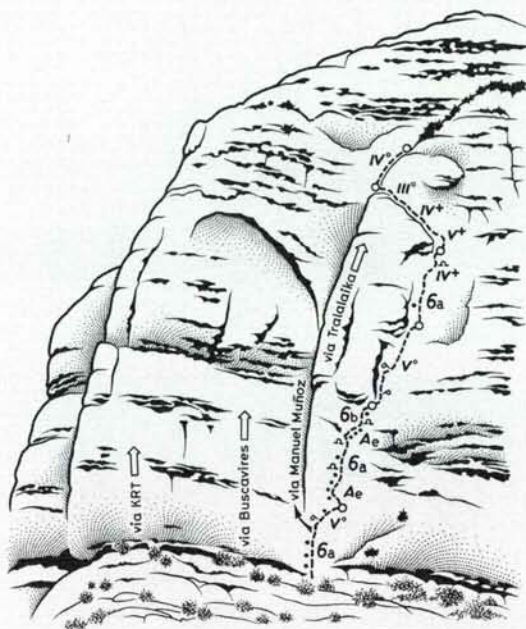
Tercer lloc: *The Olympic Museum*, de Juan Carlos Rodríguez (Madrid). Un ritme trepidant i nerviós i amb gratuïts moviments de càmera, amenitzats amb una música d'allò més insistent —per dir-ho suau— que resulta molesta a l'oïda no acostumada a la música màquina, però que a una majoria del jurat li agradà pel que representava de manera diferent de veure el Museu. Jo diria: de no veure el Museu, però ja se sap, en els concursos...

Segon lloc: *The Olympic Museum*, de Richard Lewendon, Regne Unit. Una pulcríssima realització que s'adapta perfectament al que exigien les bases respecte a destacar els valors humans de l'Olimpisme. Tot al revés de l'anterior, ensenya molt bé el que és el Museu, sense buscar originalitats, si bé potser se li podria retreure un excés d'imatges olímpiques, de Jocs, no del Museu, en detriment de més informació sobre ell, però en tot cas no tenia discussió la justícia del seu segon lloc. El seu autor ja destacà per la seva correcció en el videofilm de la primera fase. Britànic.

Primer lloc: *A la decouverte du Musée Olympique*, de Vicenç Asensio (Vilajuïga).

Per unanimitat del jurat, cal dir-ho d'entrada. Una obra rodona, d'un ritme ajustadíssim, planificada amb gran intel·ligència i una banda sonora d'extraordinària eficàcia. Funciona, per entendre'ns, com un espot publicitari. Explica perfectament el Museu, que és el que es demanava, i encara li sobra un minut i mig respecte al temps màxim permès, cosa que sempre és un mèrit i s'agraeix. Sí que és una llàstima, però, la poc correcta locució en francès en un film tan ajustat. Malgrat aquesta objecció —corregible, per altra banda—, realment creiem que és la troballa que el Certamen buscava, i, a més, ens ha permès descobrir un nou i jove cineasta amateur català desconegut per a nosaltres fins ara. No el perdrem de vista.

Ports d'Arnes: roca Dreta de les Valls

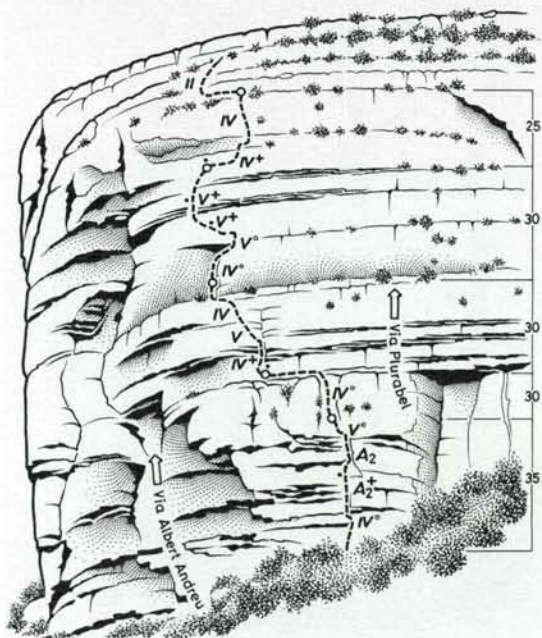
Via «El mercat de mentides» (200 m, MD), 1a. asc. 5-II-2000, per Jordi Artigas i Ignasi Manzanares. Material: dues ves, un bong, tascons, camalots (1-3) i aliens.

Ports d'Horta: roques de Benet

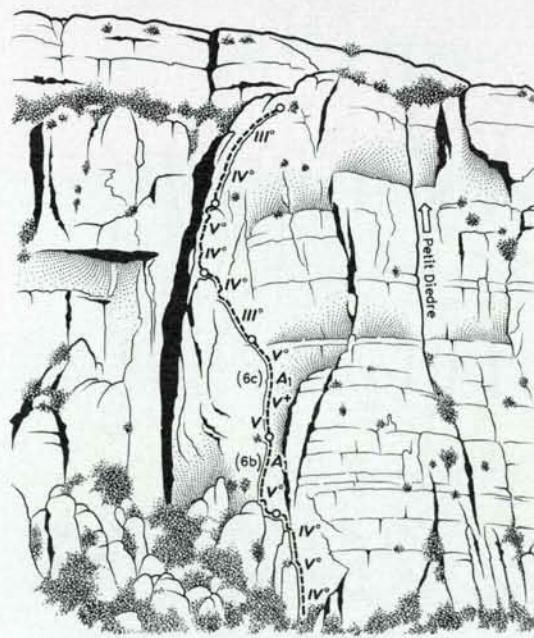
Via «El lado oscuro» (335 m, ED/A⁴⁺), 1ª asc. 8-I-2000, per Kike Ortuño (sol). Material: 40-50 pitons variats, pitonisses, ganxos, tascons, plaquetes i 20-30 ploms.

Montsec de Rúbies: roca Alta

Via «Metal Gear» (150 m, MD/A²⁺), 1a. asc. 14-II-2000, per Armand Ballart (sol). Material: vuit pitons variats, tascons i aliens.

Mont-rebei: paret de Catalunya

Via «Els fills de Solius» (160 m, MD⁺/A¹), 1a. asc. 6-XI-1999, per Manel Casanova i Carles Cañiguer. Material: cinc pitons, tascons i friends 2-3 repetits.

NOTÍCIES

a càrrec de Daniel Brugaroles

Espai CADE

En aquestes pàgines us presentem un recull d'articles i vivències dels escaladors del Centre Acadèmic d'Escalada, subsecció de la Secció de Muntanya. Esperem que el trobeu interessant i, tots aquells que vulguin experimentar sensacions més fortes, els més agosarats, engrescador. Al CADE sereu ben rebuts.

Activitats del CADE

Continuem amb empena i proposem per a aquesta primavera tot un seguit d'activitats a l'entorn de l'escalada i el Centre Acadèmic d'Escalada. S'han previst un parell d'exposicions fotogràfiques en format concurs i premis fantàstics. A més a més, tots els socis del Centre podrem gaudir de projeccions i conferències. Per als més joves o els que simplement s'iniciïn en l'escalada, hem preparat cinc caps de setmana, repartits durant tot l'any, de «Sortides Tots Nivells» i una setmana d'estiu al Pirineu català. L'activitat d'aquestes estades anirà directament supervisada pels membres del CADE, monitors de l'Escola de Muntanya, que vetllaran per l'aprenentatge i la seguretat dels participants.

Posem, doncs, l'alpinisme a l'abast de l'entitat, perquè pensem que un esport que tant ens enamora, paga la pena donar-lo a conèixer i fer-lo assequible a tothom. Per a informar-vos, podeu fer-ho a la Secció de Muntanya - Subsecció CADE; us hi esperem.

CADE on line

Aprofitem per a presentar a les pàgines de Muntanya la web de què disposa el CADE enllaçada a la pàgina del Centre. La podeu visitar a l'adreça: <http://www.cec-centre.org/cade>. És tremendament interactiva i permet la participació directa de tots mitjançant l'ús del correu electrònic. Hi podeu trobar notícies «fresques» i actualitzades constantment; un recull de vies d'escalada amb ressenyes i fotografies; el llibre de *piades*, per a estar al corrent de l'estat de les vies que voleu fer; una secció d'articles i aventures variades, entre moltes altres sorpreses.

Membres del CADE amb la FEDME a l'Himàlaia

S'acosta l'estiu i comencen a plantejar-se les expedicions internacionals. Entre les que ja es plantejen hi ha la que farà el GAME a l'Himàlaia. Es tracta d'una estada d'alt nivell pensada per a alpinistes de menys de vint-i-cinc anys. A principis de febrer es van fer les proves d'accés. Roger Ximenis i Joan Maria Vendrell, tots dos membres del CADE, han estat escollits junt amb d'altres aspirants.

Desequipament de vies ferrades a Montserrat

El passat mes de gener, a Montserrat, va començar a córrer la brama que tot un seguit de vies ferrades havien estat rebentades. Efectivament, un servidor va poder comprovar que els dos primers llargs de la via Teresina a la paret de Santa Cecília, ja no existien. El mateix ha passat a la canal de les Dames i a la via Làctia. Es tracta d'escalades equipades per a permetre ascensions absolutament assegurades, sense risc, i dirigides a persones que volen gaudir de grimpades llargues i espectaculars.

En l'entorn montserratí, les destrosses han causat un cert malestar. Sembla que s'han fet en nom de la preservació de la muntanya i que han estat dos individus de la zona.

Darrerament s'estan produint força desequipaments d'aquest estil, sense tenir en compte que cadascú gaudeix com pot i com vol del massís i que són rutes que no malmeten l'entorn natural. En el cas que ho fessin, sigui com sigui, hem de respectar els conductes oficials per a engegar iniciatives d'aquest caire.

Nota de la redacció: Sobre aquest afer vegeu la nota del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya i el Patronat de la Muntanya de Montserrat (MUNTANYA, núm. 827, pàg. 42)

CRÒNICA ALPINA

a càrrec de Joan Maria Vendrell

Reprenem l'espai de la crònica alpina. Podrem trobar informació sobre les realitzacions més destaca-

des en l'àmbit del Centre Excursionista de Catalunya i altres activitats que, per la seva importància en el món de l'escalada, mereixen ser tractades. Per a tirar endavant aquesta crònica, necessitem la vostra ajuda. Si voleu divulgar les vostres activitats feu-ho a l'adreça de correu electrònic <joanmaria@hotmail.com> o a la secció del CADE, al local del Centre Excursionista de Catalunya.

Himàlaia

Tot feia preveure que l'«heroicitat» de Juanito Oiarzábal en concloure els catorze vuit mil a principis de temporada i el gran nombre d'expedicions programades a casa nostra —concretament tres del Centre—, eren el preludi d'un gran èxit alpinístic. Malgrat tot, la d'enguany, ha estat una temporada poc triomfant, principalment a causa d'un monso poderós que se'n ha avançat. A mode de resum, aquestes han estat les activitats realitzades a la seralada per escaladors autòctons.

Annapurna, 8.091 m (Nepal)

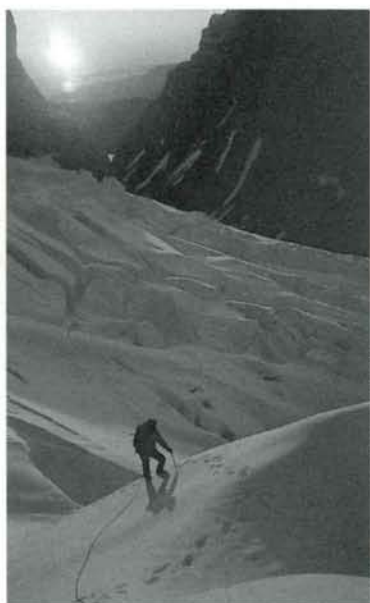
- Com esmentava anteriorment, Juan Vallejo, Ferran Latorre i el mateix Juanito Oiarzábal fan cim el dia 29 d'abril, després d'haver seguit la Ruta Alemanya i d'obrir una variant directa. Enhorabona, Juanito! Ja els tens tots!

Gasherbrum II, 8.032 m (Pakistan)

- Tot i el mal temps, l'expedició «ZambOn-CEC», formada per Felix Queipo, Antoni Massagué, Martí Cabestany, Segimon Garcia, Roger Besora, Mariona Orfila, Ernest Bladé, Xavier González i Laura (de moment la Mariona no ha arribat a casa, o sigui que no t'ho puc dir...), aconseguí que tres dels seus membres (Xavi G., Ernest B. i Segimon G.) facin cim. Ho aconseguí el 27 d'agost, en un atac de tres dies. Recordem que la del segon Gasherbrum era una de les dues expedicions formades per gent del Centre Acadèmic d'Escalada (CADE). Tota una proesa en els temps «friuquis» que corren.

Gasherbrum I o Hidden Peak, 8.068 m (Pakistan)

- Menys fortuna ha tingut l'expedició «Barça al Hidden Peak». Oriol Garcia, David Hita, Ferran Latorre, Ester Sabadell i Albert Castellet —tots ells membres del CADE— lluiten contra el mal temps i el fort vent i han d'abandonar definitivament després d'haver assolit els

© Fotografia: Joan M. Vendrell, 2000.

7.200 metres d'altitud. Una llàstima, perquè per a conquerir el Hidden, a diferència d'altres vuit mil, s'ha de recórrer a l'estil clàssic: obrir traça, instal·lar camps i treballar molt!

Baguirathi III, 6.454 m (Índia)

- Altre cop el maleït monso frusta l'obertura d'un itinerari a la paret Oest d'aquest impressionant i alhora inaccessible sis mil. Els membres de l'expedició formaven part de l'Equipo Nacional de Jóvenes Alpinistas, i aquesta era, per dir-ho d'una manera acadèmica, la seva tesi doctoral. Marcelo Uceta, Robert Guiler, Joan Maria Vendrell (tots dos del CADE) i Pepe Chaverri (director de l'Equipo), obren 850 metres de paret verge sota el nom de *La inocencia perdida*, amb dificultats de fins a A3, 75°, V; la ruta se situa a la dreta de la cara Oest, és a dir, a uns cinc-cents metres de la mítica via dels catalans, *L'estel impossible*.

Segons els autors, el mal temps, greus problemes amb els fogonets i el fet de no tenir la «nacionalitat russa» han estat les causes de la retirada a solament 150 metres de l'aresta cimera.

A dalt a l'esquerre, baixant del Baguirathi al capvespre.

A dalt a la dreta, Sergi Bermudez superant un tram d'A2 al desè llarg de la Olmo-Picazo.

A baix, en Joan Maria al segon llarg de la Banzayous.

Alps

Chamonix

Poca activitat la portada a terme darrerament en aquest massís tan proper i que alhora ofereix un gran ventall de possibilitats alpinístiques. Potser el reclam dels vuit mil, el de conèixer nous països i noves parets ha deixat en un darrer terme l'activitat sobresortint que anys enrere s'havia realitzat; per tant, qui sap si l'època daurada de l'alpinisme català als Alps ja ha quedat lluny, molt lluny...

- A més de les múltiples repeticions d'aquest estiu a les vies més clàssiques (Bonatti del Dru, Goulotte Chere, etc.) per part d'alpinistes catalans, poca activitat innovadora o rellevant... A destacar l'activitat de l'alpinista basc David Larrión, que només en tres dies encadena en «solo integral» les següents vies del massís: Cheré, Albinioni-Gabarrou i el Pilar d'Angle per la clàssica nord. Tal com diu el nom de la via que darrerament ha obert el mateix protagonista al segon mur de Gavarnia: *O la la, Larrión!!!*

Val di Cogne

- Primera concentració realitzada per membres del CADE del 2000 en aquesta vall italiana, coneguda internacionalment per les seves cascades de gel. Escalada de diverses cascades clàssiques de la vall, d'una dificultat homogènia de V. Entre elles destaquen: Cold Coloir, Coyote, Estella Artice i d'altres obertes pel mestre del «gliaço» Gian Carlo Grassi. Participants: Roger Ximenis, Raquel Chacobo, Roger Besora, Dani Brugaroles, Oriol Garcia, Xavi Llanos, Eduard Castells i Joan Maria Vendrell.

Pirineus

Gavarnia

- A continuació esmentem algunes de les cascades realitzades en aquesta zona, que enguany, tot i ser una temporada curta i dolenta (quant a condicions), ha rebut més visites que en d'altres temporades més «fredes». El 4 de desembre Dani Brugaroles i Joan Maria Vendrell repeteixen «Banzayous» (V/3/300 m), el 15 de gener Roger Ximenis i Eduard Castells fan la «Fluide Glacial» (IV+/3/300 m) i el 21 de gener li toca el torn a la «Ruflette» (V/4/275 m) per part de Fèlix Queipo, Roger Besora i Eduard Castells (tots ells membres del CADE).

© Fotografia: Daniel Brugaroles, 2000.

© Fotografia: Daniel Brugaroles, 2000.

Catalunya

Montserrat

- Interessant repetició de la mítica via «Vudú» (6^a+/A4/300 m) la realitzada pels escaladors catalans Quim Gatell i Pelut durant els dies 23, 24, 25 i 26 d'octubre. Recordem que es tracta de la quarta ascensió absoluta a una de les vies d'artificial més difícils de l'Estat, i per què no dir-ho, de solvència internacional; recordem que darrerament Catalunya s'ha convertit en un planter d'artificials de primer ordre i que aquesta modalitat d'escalada cada dia té més adeptes. Com a anècdota de l'escalada, destacar la utilització d'un gran focus lluminós que van fer servir els escaladors per a aprofitar el temps al màxim, fins i tot escalant de nit!!! Increïble *performance* a tenir en compte!!!

- Raquel Chacobo (CADE) i Joan Maria Vendrell (CADE) repeteixen la via «Ocean Banyoles Wall» (6^a/A3+/320 m) al Frare Gros, els dies 10 i 11 d'octubre de 1999.

Mont-rebei (paret de Catalunya)

- Després d'uns quants anys sense rebre cap visita, la «Olmo-Picazo» (A3/6b/450 m) és atacada per Sergi Bermúdez i Daniel Brugaroles (CADE) la primavera del 1999. Necessiten tres dies i dos bivacs amb hama per a superar aquest lògic, laboriós i dur itinerari en un dels massissos més salvatges del país.

Terradets (roca Regina)

- Repetició de la via «Anasazi» (6c/A3/450 m) per Roger Ximenis i Joan Maria Vendrell els dies 23, 24, 25 i 26 d'octubre de 1999.

NOTÍCIES

Inauguració del curs 1999-2000 del Grup d'Estudis Botànics Ramon Pujol Alsina

Tal com estava programat i publicat en el Butlletí del Centre, el dia 20 d'octubre tingué lloc l'acte d'inauguració del curs i lliurament del premi Pius Font i Quer de fotografia botànica, amb projecció de totes les col·leccions presentades al concurs.

El lema obligat de la present edició fou «Flors de la Depressió Central» i el premi fou atorgat a la col·lecció presentada per Àngels Sagrera i Marigó, la qual felicitem de tot cor des d'aquesta crònica.

Tot seguit Josep Nuet i Badia presentà el projecte del nou curs tot fent esment de les conferències programades sobre temes botànics, geogràfics i de problemàtica ambiental en zones d'interès naturalístic. Tot seguit exposà el tema «El Montseny, nou aspectes de la biodiversitat vegetal», com a lliçons a desenvolupar en el curset monogràfic sobre els aspectes del paisatge vegetal d'aquest massís i de les excursions complementàries de dit curs.

Altres apartats del programa, com són el fotogòrum botànic, l'estada botànica a la Molina com a cloenda del curs i la novetat del curs de geologia que endeguem amb el lema de «Les roques que trepitgem», com a iniciació al coneixement de les roques que trepitgem en els nostres recorreguts botànics, foren explicats als assistents.

El nostre consoci Hilari Sanz donà unes explicacions sobre el curset de fotografia botànica, tot fent incidència en la presentació i millorament de les fotografies amb vista a nous premis.

Tot seguit, com estava previst, foren obertes les portes de la Secció, perquè tothom pogués veure la remodelació i les obres de la Secció de Geografia, properes a acabar-se, on tots podrem gaudir d'un lloc idoni per a les nostres trobades, reunions i sessions d'estudi.

Narcís Rucabado i Franquesa

El Pirineu i el romànic de Lleida, protagonistes del premi Pica d'Estats

Els cinc apartats del premi han recaigut en *Aigüestortes, naturalesa y románico*, publicat per Luís Davilla i

Luis Miguel Marco a «El Dominical» de El Periódico (categoria «Premsa escrita»); en una sèrie de reportatges del programa *El Turismo en Radio 5*, un programa de Radio Nacional de España conduït per Pablo Ignacio de Dalmases (categoria «Ràdio»); en *El Valle de Boí*, un capítol del programa «Agrosfera» de TV2, elaborat per Enrique Jiménez López (categoria «Televisió»; en *Valle de Arán, valle de valles*, escrit per Jesús de Castro Gómez i publicat a la revista *España Desconocida* (categoria «Premsa especialitzada»); i en la sèrie de reportatges *El País de l'Eix*, escrita per Vidal Vidal i publicada al diari *Segre* de Lleida (categoria «Mitjans de comunicació locals»).

El Pirineu i el romànic lleidatans han estat els protagonistes de l'onzena edició del Premi Internacional de Premsa, Ràdio i Televisió Pica d'Estats, guardó concedit pel Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida i dotat amb quatre milions i mig de pessetes.

A l'onzena edició del Premi Internacional Pica d'Estats s'hi han presentat 170 treballs, xifra que suposa un increment del 10% respecte a la convocatòria anterior. Del total de treballs presentats, 70 corresponen a premsa escrita d'informació general (22 de nacionals, 10 d'internacionals i 38 de locals), 12 a treballs radiofònics (vuit de nacionals, un d'internacional i tres de locals), 22 a espais televisius i 66 a treballs de premsa especialitzada (62 de nacionals i quatre d'internacionals). Els reportatges presentats procedeixen de l'Estat espanyol, Andorra, Alemanya, França i Portugal.

El Jurat del premi és format per Salvador Alsina (president), degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya, Josep Cuní, periodista de COM Ràdio; Antonio Franco, director de *El Periódico de Catalunya*; Mariano Palacín, president d'ACPETUR; Jesús Riverola, president de la Demarcació de Lleida del Col·legi de Periodistes de Catalunya; Manuel Tahüll, director d'Onda Rambla Lleida; Ramon Vilaró, periodista; i Xavier Moncayo, director del Patronat de Turisme de la Diputació de Lleida.

Homenatge a Joan Oliver/Pere Quart en el centenari del seu naixement

Organitzat per la Secció de Cinema i Vídeo, el passat 10 de gener, a

la nostra sala d'actes, se celebrà un homenatge a l'il·lustre poeta Joan Oliver, més conegut pel pseudònim de Pere Quart. S'inicià l'acte amb una dissertació del conegut escriptor i nebot de l'homenatjat Ignasi Riera, el qual, al llarg d'una hora, ens parlà de l'home i el poeta, tot seguint la biografia de la seva llarga vida, farcida d'anècdotes que il·lustren el seu caràcter contestatari i sarcàstic, alhora que tendre i sensible, sempre encaminat a la lluita permanent per Catalunya i la seva identitat, amb la cultura com a forma de combat i, sobretot, la preservació de la llengua com a meta principalíssima. Entre els diversos versos amb què delectà als assistents recitant-los d'una manera excel·lent, en cridà l'atenció un de dedicat «als amics del Centre Excursionista de Catalunya amb motiu del seu centenari».

Completà la sessió l'estrena del videofilm *De Joan Oliver al poeta Pere Quart*, realitzat pel nostre consoci Josep Rota —de Sabadell, com l'homenatjat— en el qual es recrea d'una manera molt fidel la figura de Joan Oliver a través dels seus paisatges més propers, de fotografies antigues i de les evocacions de l'escriptor Antoni Dalmases, gran coneixedor de l'obra oliveriana, i de la seva filla Sílvia.

Artur Peix

XIII Concurs de fotografia de temes obligats

El passat dia 20 de gener, va tenir lloc la puntuació del Concurs de Fotografia de temes obligats corresponents a l'apartat «Barana/es». Antoni Abel i Bonada, Joaquim Ferrándiz i Rovira i Joan Sabadell i Contel actuaren de jurat. Els resultats són els següents:

Apartat blanc i negre: Foto «Clàssic», de Maria Bonet, 7 punts, guanyadora de l'apartat; «Pedrera», de Dora Serra, 6,6; «Rústica», de Josefina Garriga, 6,6; «Montjuïc», de Neus Sánchez, 5,6; «Poble Espanyol», d'Eduard Estrada, 5,3; «Aigua i escales», d'Estanislau Torres, 5,3; «Sevilla», d'Antoni Borrell, 4,6; «Petita», de Roser Romaní, 4,6; «Barana», de M. Rosa Campaña, 4,3, i «Ajuntament», d'Adela Mir, 3,6.

Apartat paper color: Foto «Baranes de balcó», de M. Rosa Campaña, 8,3 punts, guanyadora de l'apartat; «Filigrana», de Maria Bonet, 6,6; «Amb ocells», de Roser Romaní, 6,3; «Casa Ametller»,

d'Antoni Ollé, 6; «Baranes», de Maria Teresa Marquet, 5,6; «A casa», de Maria Pascual 5,6; «Ondulada», de David Anglés, 5; «Heura», de Neus Sánchez, 5; «Ferro i fusta», de Mercè Falcó, 4,6; «Corbera d'Ebre», d'Antoni Borrell, 4,3; «Gaudinià», d'Eduard Estrada, 4,3; «L'Aranyó», de Josefina Garriga, 4; «Amb plantes», d'Adela Mir, 3,6, i «Matí de tardor», d'Estanislau Torres, 3,6.

Apartat diapositives: Foto «No-ruega», de M. Rosa Campaña, 6,6 punts, guanyadora de l'apartat; «St. Wolfgang», de Roser Romaní, 6,3; «Boires», d'Eduard Estrada, 5,6; «La-berint», d'Antoni Ollé, 5,6; «Eines del camp», de Josefina Garriga, 5, i «Testos i palmó», de Dora Serra, 5.

Èxit de la Cursa CEC-Val d'Aran

Els germans Carlos i Federico Galera van repetir victòria en la Cursa CEC-Val d'Aran d'Esquí de Muntanya, disputada el 5 de març a Vaqueira.

Organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya amb la col·laboració de l'estació Baqueira-Beret, la cursa acollia el Campionat d'Espanya per Equips i puntuava en la Copa i la Lliga Catalanes. Sol, visibilitat i neu pols en condicions excel·lents van entusiasmar els gairebé dos-cents participants (norant-set equips de dos).

Tal com s'esperava, els primers corredors travessaren la línia de meta en poc més de dues hores. Es tractava de la parella de júnior formada per Joan Ninot (CEC) i Arnau Anguera, que realitzaven l'itinerari curt (2 h 12 min). Només quinze minuts després, amb un temps de 2 h 27 min 24 s, arribaven els vencedors absoluts del Campionat d'Espanya per Equips, els germans Galera, del Club Peñalara de Madrid. A dos minuts escassos, van creuar la meta els gironins Berenguer Sabadell i Jordi Bes (2 h 29 min 7 s), seguits d'una altra parella de catalans: Joan Cardona i J. Alfonso Gaston (2 h 29 min 58 s). Els Galera van establir durant l'ascensió al Bacivèr una diferència tranquil·litzadora que els mantingué sempre allunyats dels catalans.

Els primers corredors del Centre Excursionista de Catalunya que travessaren la línia d'arribada van ser:

Oriol Martínez (2 h 55 min), en desena posició, amb Gil Orriols (UE Vic) i, just darrere, l'equip de Joan

M. Vendrell i Robert Guilera (2 h 57 min). Va destacar la participació d'un gran nombre d'esquiadors del Centre de totes les categories.

Quant a les dones, la sòcia del Centre Gemma Furió va tornar a destacar, aquest cop formant equip amb Cristina Bes (CE Girona). Bes i Furió, primera i segona al Campionat d'Espanya individual, es van adjudicar sense problemes el títol amb 2 h 39 min. Gairebé una hora les separava de la segona parella femenina, la de les aragoneses Amparo Abad i Marisa Puchades (3 h 19 min).

El Centre va pujar al pòdium de les categories juvenils. La classificació sub-20 quedà encapçalada per Arnau Anguera (UE Vic) i Joan Ninot (CEC), tots dos de la selecció catalana, seguits de Xavier Freixenet (CEC) i Xaloc Garcia (Foment Martinenc). El tercer lloc va ser per als madrilenys Daniel García i Javier Martín.

En sub-18 masculina, Sergi Furió (CEC), germà de Gemma, i David Subirats (Puigcerdà P.) van superar l'equip de Lluís Àvila (CE Olot) i Francesc Ibáñez (CE Lleida).

La prova presentava dos itineraris, un de 1.990 m de desnivell per a les categories sènior i veterans masculines, i un altre de més curt, de 1.464 m de desnivell, per a la femenina i la juvenil. Totes dues tenien la sortida i l'arribada a l'Orri. El recorregut llarg era el següent: tuc Bacivèr (2.644 m), tuc deth Rosari (2.594 m), estany de Garrabea, Horqueta d'Arreu (2.402 metres), estany de Bacivèr, tuc de la Llança, Argulls, cresta al cap de Vaqueira (2.480 m), i per l'itinerari conegut com a Escornacrabes fins a la meta.

Els participants de la categoria femenina i júnior també van pujar al tuc Bacivèr, però es desviaren per l'estany de Bacivèr cap al cim de l'Escornacrabes i el cap de Vaqueira.

A dalt, els equips preparats a la línia de sortida.

A baix, les components del primer equip femení classificat: Cristina Bes i Gemma Furió, a primer terme, en plena cursa.

I Open d'Escalada Nou Can Caralleu

El passat 11 de març el Centre va organitzar el I Open d'Escalada Nou Can Caralleu dins els actes d'inauguració del rocódrom cobert del complex esportiu.

La jornada va transcórrer dins d'un ambient festiu, que incloïa, a més de la competició, activitats infantils i una exhibició d'escalada a càrrec de membres del CADE (Joan Jover, Xavi Llanos, Raquel Chacobo i Roger Ximenis). A l'acte inaugural hi va assistir Albert Batlle, regidor de Relacions Ciutadanes i Esport de l'Ajuntament de Barcelona i diputat president de l'Àrea d'Esports de la Diputació de Barcelona.

La competició es va disputar a la tarda amb un total de catorze escaladors i un públic de gairebé cent persones. Marc Millan, Dani Ferrer i David Macià van guanyar els tres primers llocs després d'una final molt ajustada. Millan va superar Ferrer per tan sols mig metre. Malgrat que hi havia una categoria única, l'organització va lliurar un premi especial a la primera noia classificada, Glòria Vilaseca (n'hi van participar dues), i també a l'escalador més jove, de quinze anys.

Tot i que la intenció és que aquesta competició tingui continuïtat i formi part del calendari català, enguany l'objectiu principal era apropar l'escalada esportiva a tots els aficionats. Per aquesta raó, es van establir tres fases amb una dificultat assequible: classificatòria 6b, semifinal 7a i final 7b. Finalment, només es va realitzar la prova classificatòria i la final.

LLIBRES I MAPES

Excursiones con esquís por el Parque Nacional de Aigüestortes i Estany de Sant Maurici

Manel Broch i Francesc X. Gregori. Col·lecció «Guías excursionistas», Prames ediciones. Saragossa 1999. 132 pàgs. Il·lustracions i mapa annex en color 11 x 19.

Els autors, consocis nostres, ofereixen aquesta guia, una ampliació i

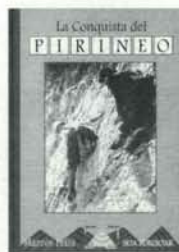
actualització de la guia d'ascensions i travessies en esquís que, amb el nom d'*Aigüestortes i Sant Maurici, el parc nacional i el seu entorn*, va ser publicada l'any 1994, i rebuda amb una gran acceptació per part de tot el cada vegada més nombros estol de practicants de l'alta muntanya amb esquís. Aquesta guia proposa una triada selecció d'itineraris, 34 en total, per a recórrer aquest sector del Pirineu entre la Vall d'Aran, el Pallars i la Ribagorça.

Els itineraris es divideixen en tres grans apartats: els accessos als refugis, que a l'hivern ja són una bona excursió, ascensions des dels refugis, algunes d'elles força noves, i set etapes entre refugis de l'Alta Ruta Ribagorça, Pallars, Aran. A més, conté una sèrie d'informacions on s'expliquen les pautes per a l'anàlisi de la neu i es detalla el risc de les allaus així com les normes de seguretat. Per últim, en la línia d'informació útil, ens parlen dels refugis que es poden utilitzar, els accessos i les característiques. Inclou, a més, un mapa a color amb tots els recorreguts i una notable selecció de fotografies a color i blanc i negre.

Tot plegat forma una eina valuosa que permetrà planificar amb antelació les sortides per a practicar aquesta apassionant faceta esportiva hivernal.

F. X. G. P.

La conquista del Pirineo

Marcos Feliu. SUA Edizioak. Bilbao 1999. 207 pàgs., il·l.

L'Editorial SUA, especialitzada en llibres de muntanya i excursionisme, ara ha volgut reeditar

aquesta excel·lent obra dedicada al Pirineu, publicada fa més de vint anys i esgotada en poc temps, degudament actualitzada i revisada per l'autor.

És un llibre que ens porta a reviure la història i les gestes d'aquells homes i algunes dones que, amb una gran audàcia, van iniciar el descobriment i la conquesta dels grans cims

del Pirineu, recordant-nos la seva passió per la muntanya, les seves conquestes i, a vegades, les seves tragèdies. Són els relats apassionants de les primeres conquestes; les grans ascensions de l'època heroica, a finals del segle XVIII i primera meitat del XIX; l'època clàssica, on destaca la figura llegendària d'Henry Russell, considerat el pare del pirineisme; la recerca de la dificultat, amb Henry Brull; l'època de Lluís Estasen, amb els primers grups d'escalada i del CADE; l'escalada moderna. Després de cada època intercala completes cronologies d'ascensions.

Resumint, és una obra d'un gran interès, ben presentada i amb il·lustracions en color de gran qualitat que augmenten el valor del text. És un volum adequat per a regalar i digne de figurar en totes les biblioteques de muntanya.

J. Bordons

Montes de Araba. Todas las cumbres

Josean Gil-García. SUA Edizioak. Bilbao 1999. 272 pàgs., il·l.

Amb l'acostumada assiduitat a què ens té acostumats, SUA ha anat divulgant tots els racons del País

Basc, així com altres indrets de la geografia peninsular de reconegut interès.

El llibre que ara comentem havia d'ésser una revisió del que van publicar l'any 1994, però ha acabat convertint-se en un llibre nou. S'hi descriuen totes les muntanyes que consten en el catàleg de cims del País Basc, que, pel que fa al territori d'Araba, són un total de 127 cims principals i 30 de secundaris. La guia, profusament il·lustrada amb mapes i fotografies en color, facilita el coneixement de tots els paratges i camins d'aquestes comarques i muntanyes. Acaba amb una relació de cims i localitats per ordre alfabètic.

J. Bordons

España camino verde

Jordi Bastart. Libros Cúpula. Grupo Editorial CEAC. Barcelona 1999. 287 pàgs., il·l.

Amb la finalitat de facilitar el coneixement dels paisatges més interessants i aptes per a la pràctica del turisme familiar dins de la geografia peninsular, el Grup editorial CEAC ha publicat aquesta bonica obra que ofereix nombrosos i atractius recorreguts.

A més de la España Verde, el llibre tracta en altres diversos capítols dels Pirineus, Urbió, el litoral català, les Balears, les serres alacantines, Gredos, la vall del Guadalquivir i les Canàries. Cada capítol va precedit d'una succinta introducció del contingut i un mapa de carreteres assenyalant els indrets més significatius. Una acurada redacció afavoreix la lectura i n'augmenta l'interès, destacant també, en requadres, alguns temes d'especial interès, i cada capítol inclou els llocs d'allotjament i restauració i la possibilitat de practicar esports i altres activitats.

Un llibre com aquest, que abasta tota la geografia espanyola, no pot aprofundir en el que conté cada regió, però presenta unes rutes de gran interès i compleix el seu objectiu amb vista als turistes del país i de fora, amb abundants fotografies en color i de gran qualitat.

J. Bordons

Montañas valencianas. Sierra Espadan

Rafael Cebrián. Centre Excursionista de València. València 1999. 232 pàgs., il·l.

Amb aquest ja són set els volums dedicats a les muntanyes valencianes que amb el títol genèric de *Montañas valencianas* ha publicat el Centre Excursionista de València: tres d'ells corresponen a la província de València, tres a la d'Alacant i el setè, que ara comentem, que correspon a la serra d'Espadà, al sud de la de Castelló.

Com els anteriors, és un interessant llibre per a excursionistes i senderistes, que ofereix 29 itineraris per a fer a peu i donar a conèixer la serra, considerada parc natural, i les poblacions que s'hi troben. A més dels itineraris, el llibre conté una àmplia descripció geogràfica de la serra, la història, el poblament i la llengua, que ens informa dels llocs que es volen recórrer. Es tracta d'una bona eina per a conèixer les munta-

nyes i els paisatges d'aquest parc natural.

J. Bordons

Caminar por la montaña

Catherine Elzière. Traducció i adaptació: Sergio Prieto. Ediciones Desnivel. Madrid 1999. 148 pàgs., il·l.

En aquesta obra es recullen una gran quantitat de consells i trucs oferint respostes concretes d'experts en material, guies i metges del Club Alpí Francès sobre material i equip, coneixements tècnics, consells per a anar per la muntanya i l'alta muntanya, i maneres d'anar-hi (en bicicleta, a cavall, amb raquetes de neu, fent tresc, competició i corrent).

El llibre inclou també dos recorreguts, va acompanyat de bones fotografies en color, dibuixos, croquis i representacions esquemàtiques i acaba amb els punts de vista de coneixements personals que han experimentat l'atractiu de la muntanya. S'hi troben infinitat de consells, fruit de l'experiència, que, en general, poden ser d'utilitat per a la pràctica de les diferents activitats que es fan a la muntanya.

J. Bordons

Los techos de España

José Martínez Hernández. Ediciones Desnivel. Madrid 1999. 324 pàgs., il·l.

Després de la publicació de *Montañas del mundo*, l'autor ens presenta ara aquest nou llibre dedicat als sostres d'Espanya, havent completat l'intent de pujar al cim més elevat de cada província.

En els darrers anys, recordem haver vist aparèixer diverses obres parlant dels tres mil del Pirineu, una guia dels quatre mil dels Alps, la conquesta dels vuit mil de l'Himàlaia i el llibre dels set cims del món (el més alt de cada continent), en una cursa de superacions gairebé increïble. Aquesta vegada hem de tractar dels 53 sostres d'Espanya, una proesa sense les connotacions heroiques

de les anteriors, però sí fruit d'una llarga i intensa dedicació. Es tracta d'un llibre pràctic, en el qual cada ascensió o capítol disposa de sis pàgines, encapçalades amb unes fitxes tècniques en requadres. Els capítols s'estructuren explicant l'accés, la descripció de la zona, l'itinerari i algunes rutes alternatives, observacions, cartografia, bibliografia i un mapa útil de cada zona, amb les carenes, del voltant del cim.

J. Bordons

Pirineum

Producció d'Euromedia. Estudio cincuenta y cinco. Direcció: José Garzón, Saragossa, 1999.

Es tracta d'una col·lecció de 14 vídeos —d'una durada mitjana de 30 minuts—, recent-

ment editada i que pretén mostrar a manera de documental una visió global i detallada del gran sistema muntanyós del Pirineu des del seu vessant occidental —el cap d'Higer— fins a l'extrem oriental —el cap de Creus.

L'estructura de la col·lecció és la següent: hi ha un primer vídeo que dona la visió completa del que es pretén i de tot el sistema muntanyós. El segon tracta del Pirineu navarrès. A continuació n'hi ha sis que tracten de l'aragonès i sis més sobre la secció catalana.

L'aspecte més destacable d'aquesta sèrie és la realització fotogràfica: grans vistes aèries, acostament als cims i a les valls.

L'aspecte menys treballat és pròpiament el detall més tècnic de les explicacions que s'hi donen: són vagues i genèriques, repetitives, i l'excursionista amant de la muntanya en trobarà a faltar. És una col·lecció que té una clara intenció comercial i turística i poc científica. Amb tot, constitueix un goig per a la vista i el coneixement mínim de les diferents formacions muntanyoses; podria ser una base per a iniciar un projecte d'una travessia, encara que només us servirà per a passar bones estones veient aquesta impressionant serralada de més de quatre-cents cinquanta quilòmetres de llargada que us convidarà per la seva bellesa a visitar-la.

Guadalupe Ortiz de Landàzuri i Busca

LA MUNTANYA AMB EVOLUCIO
24H
www.som-edelweiss.com

Gran Via, 527 • Comte d'Urgell, 72 i 76 • 08011 barcelona
 Tel 934 548 309 • Fax 934 519 260 • edelweiss@som-edelweiss.com

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ITINERARIS PEL MASSÍS DEL CARLIT

JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

Recull d'excursions pel massís del Carlit, punt culminant del Pirineu oriental situat al nord de la comarca de la Cerdanya que està sota l'administració francesa.

L'existència del refugi de la Bullosa permetrà de fer boniques excursions per aquestes muntanyes que amaguen, encara, racons ben poc freqüentats.

DARRERS TÍTOLS PUBLICATS:

Pica d'Estats-Monteixo. Vall Ferrera (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

Catllaràs-La Quar, David Aloy i M. Mercè Leonart.

Mont-Roig - Certascan. Vall de Cardós (excursions amb esquís), M. Broch i E. Martín.

ITINERARIS PEL
 MASSÍS DEL CARLIT

JOAN M. VIVES I TEIXIDÓ

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

novetat

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Ausiàs Marc, 92-98 int. • Fax 247 35 94 • 08013 Barcelona Distribució: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes
 Comandes i administració: Polígon Montigalà, Bèlgica, 617 • Tel. 465 30 08 • Fax 465 87 90 • 08917 Badalona

150
ANYS

**de CANT
CORAL**

FEDERACIÓ
CATALANA
D'ENTITATS
CORALS

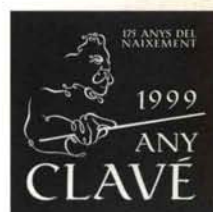

Corals Joves
de Catalunya

Federació Catalana
de Pueri Cantores

Acte
de commemoració del
**150 aniversari
del Cant Coral**
i
de cloenda de
l'Any Clavé

9 d'abril de 2000, a les 18 h
Palau Sant Jordi, Barcelona

Generalitat
de Catalunya

Diputació
de Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

CATALUNYA
RÀDIO

CATALUNYA
MÚSICA

CAIXA CATALUNYA

902 10 12 12

TEL·ENTRADA
CAIXA CATALUNYA

